STRIPSCHRIFT

verschijnt maandelijks
nummer 122/123
prijs *f* 6,50

* Willy Vandersteen
* Jerom
* De Blauwe reeks

Vergis je niet

Oude nummers van Stripschrift zijn nog steeds verkrijgbaar tegen de oorspronkelijke prijs

Vul de antwoordkaart in het hart van het blad in.

18 (*f* 2,25): Vijftig jaar Bruintje Beer met een herdruk van **Bruintje Beer verdwaald**, Walt Disney Studios (tekenfilm)...

19 (*f* 2,25: Kabouterstrips met herdruk van het **Paulus de Boskabouter**-verhaal nr. P.14, John Bakker...

20 (*f* 2,25): **Prins Valiant** door Harold R. Foster met een herdruk van **Aanval op de Neveleilanden** (1960); Thé Tjong Khing.

36 **1/2** (*f* 1,50): **Mad** poster & gemengd nieuws.

38 **1/2** (*f* 1,50): Het pikante **Lucky Luke**-verhaal **Luke se défoule** (1966) op posterformaat & gemengd nieuws.

45/46 (*f* 3,25): Superhelden; **Octobriana**; **Guus Slim's** Tillieux met herdruk van **Felix**; **Heer Bommel en zijn Iksel** (1908-einde).

47/48 (*f* 3,25): Peyo met herdruk van **De Groene Draak (Johan en Pirrewiet)** uit **Sprint**; **De Blauwbloezen** van Slaverius, Giles; herdruk **De valstrik van de Rode Kreek** (Timoer, 1956); tekenfilm en pornostrip...

51/52 (*f* 3,75): Alles over Marc Sleen met **Nero**-bibliografie en **Oktaaf Keunink**-herdrukken; Börge Ring; Gotlib met fraaie herdruk van een onfris verhaal...

53/54 (*f* 3,76): De komplete herdruk van het eerste **Baard (en Kale)** verhaal uit 1938; **Peanuts**; **Pep**; bijna alles over **Alex** van Jacques Martin; **Nader tot Kuifje 1** over **Het Zwarte Goud**...

55/56 (*f* 3,75): Special over Peter de Smet met een herdruk van de oer-**Generaal** en van zijn **Fulco en de Miesmannetjes** (uit **'t Kapoentje**): Druillet mét adembenemende herdruk (1969); striptekenaars aller landen verenigt u...

57/58 (*f* 3,75): Erg veel over Marten Toonder met name zijn jeugdwerk **(Thijs IJs)**; **Buck Danny** en dus ook Victor Hubinon; Daan Jippes (**2 voor t**) Richard Corben met een gruwelijke herdruk...

59/60 (*f* 3,75): 50 jaar Disney-tekenfilms, een tussensprint van Kees de Bree; Daan Jippes over Carl Barks mèt unieke **Donald Duck**-herdruk van Barks; **Donald Duck**-weekblad en een heel klein **Kuifje**...

65 plus (*f* 2,25): Interview Tibet met herdruk **Rik Ringers leidt de dans** (1955); **Chick Bill**; **Tina**; Jay Linch door Evert Geradts; **De Wonderen van Mu** (11/33-11/44)...

66 (*f* 2,25): Interview Franquin met uitvoerige bibliografie én herdrukken **Guust Flater, The Spirit** van Will Eisner, Dick Matena (over de **Macaroni's**); **De Wonderen van Mu** (11/45-11/49).

67 (*f* 2,25): **Nader tot Kuifje 3** over interessante drukvarianten; interview Carry Brugman; speciaal Roba met **Bollie en Billie** en **De Sliert** en een bibliografie; **De Wonderen van Mu** (11/50-11/70)...

68/69 (*f* 3,75): De Marten Toonder-story deel 1 en het begin van de herdruk van **Tom Poes en de Schoonschijners** (1610-1635); alles over **Akim** en **Tarzan**-pulpuitgaven; **De Wonderen van Mu** (11-72-11-82).

70 (*f* 2,26): De Marten Toonder-story deel 2 (**Panda**, Toonder-studioos); Jan van Haasteren; **De Wonderen van Mu** (11-83-einde); **Tom Poes en de Schoonschijners** (1636-1655)...

71 (*f* 2,25): **Koning Hollewijn**; Lambil, Cauvin; **Tom Poes en de schoonschijners** (1656-einde)...

72 (*f* 2,25): **Blake en Mortimer**; **Panda**; een persiflage op **Kuifje**; veel over Craenhals met de herdruk van **Fort Bravo** uit 1953...

73 (*f* 2,95): Legendarische beschouwingen van Domien ten Berge over Marten Toonder; **Tibor, Fulgo** en **Rakalilliputuitgaven**; Dick Matenapersiflage op stripfanzines...

74 (*f* 2,95): 4 blz. **Zuiptor** van Uco Egmond, speciaal voor Stripschrift, Raymond Macherot (**Chlorophyl, Poezekat**); Domien ten Berge over Marten Toonder; **Professor Pi**...

75/76 (*f* 4,25): Uitvoerige aandacht aan Peter O'Donnell met een herdruk van zijn **Modesty Blaise**; Willy Lohmann's vochtige **Kraaienhove**-persiflage...

77 (*f* 2,95): Special Gerrit Stapel met de nergens elders gepubliceerde strip **Mijn vriend Andries**; Aart Clerkx tekent voor **Stripschrift**:..

78 (*f* 2,95): Speciaal voor Stripschrift 8 blz. Daan Jippes in **Intercity Incident**; interview met Forest 'Bud' Sagendorf over **Popeye**; **Modesty Blaise**; algemene beschouwingen over de vloek in het beeldverhaal...

79 (*f* 2,95): Jules Feiffer; **Moem**; Piet Wijn onder de loepe èn voor het voetlicht met een herdruk van **De Moorse Tovenaar**; **Tintin et moi** (Kuifje dus)...

80 (*f* 2,95): De **Robbedoes**-verhalen van Fournier; **The Hulk** met een herdruk; **De Tovenaar van Fop**; Vervolg & slot-herdruk **De Moorse Tovenaar** van Piet Wijn...

81/82 (*f* 4,25): Special Peyo, **Smurfen** met herdrukken; alles over de Dupuis-tekenaars in een overzichtelijke encyclopedie; Tillieux en een **Felix**-herdruk...

83 (*f* 2,95): De stripbladen **Sjors** en **Pep** (nu **Eppo**); Loriot; begin unieke herdruk van de **Dick Bos** reclamestrip **Glashard**; de populariteit van stripfiguren...

85 (*f* 2,95): De professoren in het Europese beeldverhaal (**Zonnebloem, Barabas, Adhemar, Sickbock, Pirlwytskofsky, Kalker, Lupardi**—; Harry Balm, **Kuifje**-wedstrijd; Patty Klein over stripscenario's; **Dick Bos**...

86 (*f* 2,95): komplete inhoudsopgave van **Stripschrift** nr. 49/50 t/m 84; Eddy Paape, informatie over het SDCN...

87 (*f* 2,95): Alles over **Bert Bus** met een herdruk van zijn Nitokris, kartoenrubriek Ong-Gezien over **Tom Ungerer**, start van herdrukken **Simpelman, Lucky Luke** voer voor psychologen en een unieke L.L.-persiflage.

88 (*f* 2,95): **Ridderspecial**: **Prins Valiant, De Rode Ridder** en de Vlaamse Ridderschap van **Bob de Moor** op hun historische betrouwbaarheid getoetst. Een nummer geknipt voor het (geschiedenis) onderwijs, met Prins Valiant-persiflage van **Wood** en aandacht voor tekenfilm **Tarzoon**, de schande van de jungle.

89 (*f* 2,95): **Uitgeverij Casterman**, met o.m. interview met **Jacques Martin, Jacques Tardi**, in de voetsporen van Jules Verne, herdruk van unieke **Tardi**-oorlogsstrip, **Kuifje en de Picaro's**, de **4 Helden**, gewogen en te licht bevonden, **Craenhals, Kresse**.

90/95 (*f* 4,60). Zéér uitvoerige **Disney**-special met Art Babbit, Floyd **Gottfredson, Barks index**, de tekenfilm Fantasia, **Donald Duckweekblad** nader bekeken, Mickey Mouse-Donald Duck - strijden om de macht in een **Bill Elder**-persiflage, en als **extra** een kompleet nimmer in Nederland gepubliceerd MM-verhaal: **MM als oorlogsvrijwilliger**.

92 (*f* 2,95): **De auto in de strip**, ambivalentie t.o.v. Jean Graton's schepping **Michel Vaillant, Julie Wood**, herdruk. MV-strip, Strip en werkelijkheid bij MV, en **Van strijd tot strip**, overpeinzingen bij de Nederlandse politieke plaat van Kartoenist/striptekenaar **Wim van Wieringen**.

93 (*f* 2,95): Start van **herdrukken** (vert. Dick Matena) van de legendarische strip **Pogo** met een artikel over schepper Walt Kelly, nog meer over **Paulus de Boskabouter**, aandacht voor Toonder's **Magister Hocus Pas**, miskend en onderkend genie. Jan Gerhard Toonder over **De Stripkunst** van Marten Toonder. **Onggezien** en een opzienbarende kartoen van Yrrah uit VN.

94/95 (*f* 3,60): Alles over **2000 nummers Robbedoes**-weekblad. De ontwikkeling van het blad, interview met **hoofdredacteur Karel Cavens**, de geboorte van **Robbedoes** in herdruk... **Robbedoes index** t/m nr. 2000; verder aandacht voor de dertigste verjaardag van het **weekblad Kuifje**, Pogo.

96 (*f* 3,25): **Jijé-special interview** en een herdruk van zijn **Pogologie**, Jan Gerhard Toonder en Lo Hartog van Banda en de start van een nieuwe rubriek Frans nieuws **La France Oh la la**.

97 (*f* 3,25): De opkomst en ondergang van de keizerstrip **Trigië**, in een interview met tekenaar met tekenaar **Don Lawrence, Verdwenen Kuifjes** door Har Brok teruggevonden, interview met **Selby Kelly** weduwe van Pogo-tekenaar Walt en tevens degene die de strip voortzette... herdrukken.

98 (*f* 3,25): Uniek **documentatienummer: Strips in de dertiger jaren** met Herman Pieter de Boer over **De Toverwereld van Doe mee**, Mr. van Veen over **De relatie kinderprent-stripverhaal**... De werkelijke geschiedenis van Tripje, Gerrit Theodoor **Rotman**, George van Raemdonck, **Bulletje en Boonestaak** Honderdduizenden **Soete suikerbollen van W. G. van de Hulst en Zn., Thijs IJs**, Toonder's eerste beer... Barend Servet over zijn wederwaardigheden met **Gijsje Goochem**, GG-herdrukken.

99 (*f* 4,95) SUPERDIK **Amerikanen nummer** met o.m. een exclusief interview met **Wallace Wood**, stripmaker **Martin Lodewijk over Milton Caniff**, unieke herdrukken **Male call** (Caniff) en **The Curse** van **Wood en als extra Wood-persiflage** op **Caniff-strip** Terry & The Pirates, **Trigië**, politiek gewogen, een navrante beschouwing, **Pogo** herdrukken, **Kuifje** in Rotterdam en een verslag van het **congres in Angoulème**.

100 (*f* 4,905): Een 64 pagina's jubileumnummer met onder meer een diepgravend interview met tekenaar **Hans G. Kresse**, een volledige herdruk van het 65-ste Eric de Noorman-verhaal: **De stille strijd**, een door **Toonder** zelf opnieuw bewerkte lezing over eigen werk, een interview met **Hergé**, de relatie tussen **striphelden en tekenfilms** onderzocht door de Stichting **Holland Animation**, een artikel over **Cartoons** door cartoonist/striptekenaar **Wim van Wieringen**, het eerste artikel in de reeks over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool** en een duik van **Guus Luijters** in zijn stripverleden.

101 (*f* 3,95): **Een scenaristen special**, interviews met **Greg, Jacques Lob, Jean Michel Charlier, Pierre Dionnet**, aandacht voor **Blueberry**, een **Pogo-persiflage** door **Wallace Wood/Harvey Kurtzman** met kanttekeningen van Evert Geradts en het begin van de herdruk van het 66-ste en laatste Eric de Noorman-verhaal: **De eerloze krijg**.

102/103 (*f* 3,95): Extra dik (56 pag.), met aandacht voor de geschiedenis van Kuifje Weekblad, **interviews** o.a. met de schepper van Blake en Mortimer. **E.P. Jacobs, Bob de Moor en Claude Auclair**, een tekenaar van de nieuwe generatie, de Lombard-uitgaven uitgepuzzeld, een artikel van **Henk J. Meier** over **Rik Ringers** en het vervolg van de Eric de Noorman herdruk: **De eerloze krijg**.

104 (*f* 3,94): Sublieme omslag van **Joost Swarte** en een gesprek met hem door **Herman Pieter de Boer**, een reaktie op het**Trigië**-artikel uit nummer 99, een verslag van de Kartoenale, deel 2 in de serie over de opkomst en ondergang van de **Hollandse Stripschool**, een Pogo-herdruk en het vervolg van **De eerloze krijg**.

105 (*f* 3,95): Aandacht voor 'Duckman' **Carl Barks** d.m.v. een artikel en een **herdruk** van een van zijn eerste **Donald Duck**-verhalen, een lezing van **Daan Jippes** over het maken van strips, aandacht voor tien jaar **Het Stripschap, Tante Leny** plus de herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman**.

106 (*f* 4,95): Hugo Prattnummer, interviews, beschouwingen en een herdruk van **Luck Star O'Hara**, de VNU-story III, de jaarlijkse Stripdoorsnede, herdrukken van **Pogo, Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

107/108 (*f* 4,95): Alles over **Kapitein Rob** en zijn schepper Pieter Kuhn, de volledige **Kapitein Robmusical** van Evert Werkman, herdrukken **Eric de Noorman** en Smurfen...

109/110 (*f* 4,95) **Eppo**-special met beschouwingen en interviews over en met Henk Kuijpers (**Franka**), Bert Bus, René Follet, Peer en Uco, de VNU-story IV, kritiek op de vooroordelen tegen strips, een kartoenbijdrage van Ton van Hoogendoorn, de boekenspecial met o.a., **Kuifje in Zwitserland**, herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman**...

111 (*f* 4,25/: Stripproduktienummer over het ontstaan van strips, tekenwerk (door Matena), scenario, lettering, inkten, inkleuring, merchandising en syndication. Nogmaals **Kapitein Rob**, herdrukken van **Pogo** en **Eric de Noorman**...

112/113/114 (*f* 5,95): Driedubbelnummer over detectivestrips met Eisner, é.. zijn **Spirit, The Shadow, Schlomo Raven, Jack Palmer** (Pétillon), Loro, **Jess Long**, detectivefilms, 3 forse herdrukken plus **Eric de Noorman**, boekbesprekingen...

115 (*f* 4,25): Een tipje van de sluier opgelicht over Strips en politiek en verder Willem, Peter van Straaten, Behrendt, Crumb en de **Eric de Noorman**-herdruk...

116 (*f* 4,95): Centsprenten en strips, interviews met Ben van Voorn en Piet van Elk en beschouwingen over Alain Saint-Ogan, Toonder en Piëts **Bassie**, Chantal Montellier, Martin Lodewijk en de **Eric de Noorman**-herdruk...

117/118 (*f* 6,50): Interview Blanc-Dumont met herdruk, Jijé-polemiek, inhoudsopgave **Stripschrift** nrs. 85-117/118, de redaktionele **Top 20** van 1978, een boekenspecial, herdruk **Pogo** en de afsluiting van de **Eric de Noorman**-herdruk...

119 (*f* 4,95): **Lucky Luke**, interviews met Morris en Goscinny, 2 unieke herdrukken, **De Ballade van de Daltons**, 50 jaar **Kuifje**, Marketing van Stripschriften op de Nederlandse markt...

120 (*f* 4,95): Science Fiction met Leloup, **Arman en Ilva**, Dick Matena en Enki Bilal met herdruk...

STRIP SCHRIFT

nr. 122/123 1979

Losse nrs.: *f* 6,50 incl. btw.
Uitgegeven door Vonk/Uitgevers B.V. voor Het Stripschap Nederlands Centrum voor Belangstellenden in Strips, goedgekeurd bij K.B. 30 sept. 1968.

Abonnementen: Vonk/Uitgevers B.V.
Advertenties: Loes Leeman, Oude Gracht 248 – Utrecht
Tel. 030-316259

Vonk/Uitgevers B.V.
Postbus 420 – Zeist
Tel. 030-781865

Redaktie: Hans van den Boom, Kees de Bree, Har Brok, Rob van Eijck, Hans Frederiks, Wim van Helden, Ernst Pommerel
Redaktieadres: Postbus 15268, 1001 MF Amsterdam. Redaktie tel. 033-31181 (ALLEEN voor redaktionele zaken!, en niet voor abonnementen of zwart-wit albums e.d.).
Vormgeving en prod: Loes Leeman

Vaste medewerkers: Eric Hoek, Henk J. Meier, Nico Noordermeer, Guus Ong, Albert Tol, Jean-Pierre Mercier (Frankrijk).

Stripschrift is verkrijgbaar:
via een abonnement (jan t/m dec) à *f* 38,50
Abonnementsprijs buiten Benelux *f* 50,—
giro 209948 t.n.v. Stripschrift, Slavenburgs Bank Zeist, giro 81168, banknr. 64.38.33.416; of via een lidmaatschap/abonnement van het Stripschap, giro 1513000 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap, Amrobank, Amsterdam, giro 390376, banknr. 42.11.38.114; alsmede in de losse verkoop à *f* 4,95.
Houders van een CJP-paspoort kunnen zich bij hun CJP-buro opgeven en betalen de gereduceerde abonnementsprijs van *f* 34,50 voor een kalenderjaar.
Lopende (bestaande) abonnementen kunnen niet omgezet worden!
Abonnementen op Stripschrift die in de loop van het abonnementsjaar worden opgegeven, kunnen slechts voor een gehele jaargang worden afgesloten.

NIETS UIT DEZE UITGAVE MAG WORDEN VERVEELVOUDIGD EN/OF OPENBAAR GEMAAKT, DOOR MIDDEL VAN DRUK, FOTOCOPIE, MICROFILM OF OP WELKE ANDERE WIJZE OOK, ZONDER VOORAFGAANDE SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING VAN STRIPSCHRIFT EN AUTEURS.

DE VERANTWOORDELIJKHEID VOOR DE GEPLAATSTE ARTIKELEN BERUST BIJ DE AUTEURS.

Stripschrift is eveneens verkrijgbaar in veel boekhandels en kiosken.

Druk: Vonk Zeist

VANDERSTEEN 65+

Precies 66 jaar geleden werd in Antwerpen Willebrord Jan Frans Maria Vandersteen geboren en precies 10 jaar geleden besteedde Stripschrift *in nr 13 aandacht aan Willy Vandersteen. Al met al een belangrijke reden om in dit dubbelnummer Vandersteen en zijn kreatie Suske en Wiske, in brons vereeuwigd op 19 mei 1979 in Antwerpen, in het zonnetje te zetten. Vandersteen en zijn studio hebben sinds de tweede wereldoorlog een dominerende invloed gehad op het Vlaamse beeldverhaal, een onderwerp waarover de afgelopen jaren in onze Vlaamse pendant* Stripgids *heel wat woorden gezegd zijn. Met verwijzing naar dit vakblad hebben we ons in dit dubbelnummer 'beperkt' tot algemene bijdragen over Vandersteen, Suke en Wiske en de historische aspekten van Suske en Wiske-verhalen, die in het verleden spelen. Daarnaast is er specifiek aandacht besteed aan Vandersteens zogenaamde* Blauwe Reeks *en meer in het bijzonder aan het album* De Schat van Beersel. *Een dubbelnummer bleek daarbij ontoereikend voor zijn overige kreaties, met uitzondering van de reeks* Jerom. *Bij een volgende gelegenheid hopen we het werk dat nu blijft liggen af te maken. Suggesties van lezers zijn daarbij van harte welkom.*

HB

INHOUDSOPGAVE

Willy Vandersteen: 'Ge kunt zeggen dat het slecht is, maar geen mens zal u geloven'!, een interview met Willy Vandersteen door Wim van Helden en Hans van den Boom, met medewerking van Jan Smet.

Suske en Wiske & Willy Vandersteen, ofwel: De neergang van een Strip en de opkomst van een Imperium, Wim van Helden analyseert het heden en verleden van de Suske en Wiske strip.

Historische feiten in Suske en Wiske: onduidelijke figuren en onduidelijke tijden... Wim van Helden en Rob van Eijck onderzochten de historiciteit in de Suske en Wiske strip.

Jerom: een uit de hand gelopen slechte Belgenmop!! Kees de Bree maakt superheld Jerom met de grond gelijk...

Suske en Wiske wegwijzer, wegwijs in 121 Suske en Wiske albums.

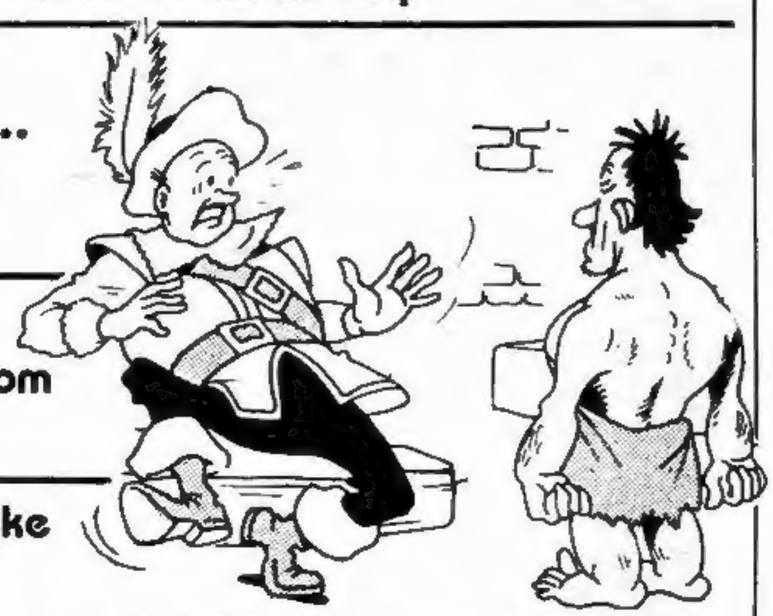

De blauwe reeks: Vandersteen en de Brusselse school, Har Brok analyseert Vandersteens' Hergé tijdperk.

Willy Vandersteen en Het slot van Beersel, Ernst Pommerel toetst dit album aan de werkelijkheid.

Simbat, Lancelot en Tori, vroeg werk van Vandersteen herdrukt.

In de zoeker

Pogo

De Fransen van Hansen

Nieuws

Het Stripschap

Sommaire
Dans ce numéro de Stripschrift nous avons un dossier Willy Vandersteen, avec un interview et des articles sur diverses facettes de son oeuvre. Naturellement, il y a les rubriques habituelles, Pogo, nouvelles, etc.

Summary
In this issue of Stripschrift we have a dossier Willy Vandersteen, with an interview and articles on various aspects of his work. Of course we also bring the usual columns, Pogo, news, etc.

WILLY VANDERSTEEN:

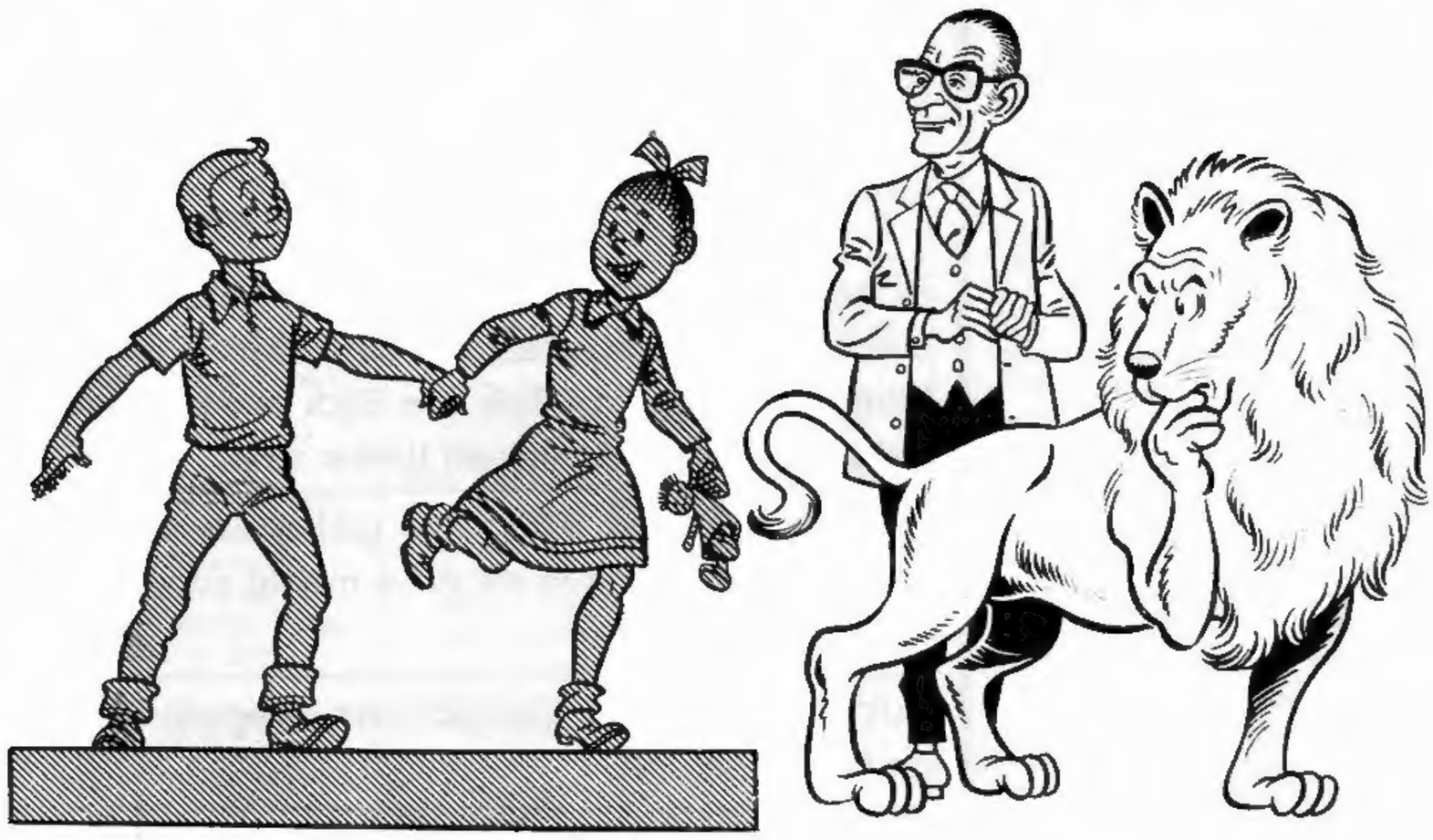

'Ge kunt zeggen dat het slecht is, geen mens zal U geloven!'

Veel wordt in dit nummer van Stripschrift gezegd over Suske en Wiske en over Willy Vandersteen. In het onderstaande interview komt Vandersteen zelf aan het woord; over de Belgische krantenstrijd, over zijn beginjaren, over zijn studio en zijn medewerkers, over de hedendaagse striptekenaars en over de commercie...

een interview door Wim van Helden en Hans van den Boom, met medewerking van Jan Smet.

Stripschrift: De eerste jaren van Suske en Wiske waren direct ook zeer bewogen jaren. Men zegt dat toen Suske en Wiske van De Nieuwe Gids naar De Standaard overstapten, er 20.000 abonnees meeverhuisden?

Vandersteen: Ja, enorm hè, dat was een groot succes. Dat is *de* periode van mijn leven geweest. Als ge weet dat ik maar kort daarvoor nog bouwvak-man was... Met Suske en Wiske wilde ik steeds eerst en vooral in de krant. Iedere dag die druppel, en dan een maand of drie, vier erna het album op de markt, dat geeft U dat grote publiek. Ik had over dat systeem gelezen in een Amerikaans magazine (in het artikel 'Comics in your life', red.) en het is voor 100% geslaagd. In die tijd was er een enorme strijd tussen De Nieuwe Gids en De Standaard. Allebei de kranten wilden Suske en Wiske hebben. Op een schone moment had ik ze zover dat ze alletwee, vier maanden lang, een volledig verhaal samen publiceerden. Het leverde mij dubbele inkomsten op. Tekeningen in de krant en dan waren daar nog de boeken... Ik heb gezegd: Alletwee of ik stop ermee. Ze konden niet anders en ze deden het, maar na een tijd, daar werd om gevochten, tussen de krantenverkopers. Het publiek ging denken allee, die twee kranten liggen steeds met elkaar overhoop, en dan toch hetzelfde verhaal brengen, dat ging toch niet meer, dat voelde ge wel. Ik had mijn spel gespeeld en heb me toen laten voorlichten wie de meeste kansen had om te overleven. Dat bleek toen De Standaard te zijn. Daar wist ik niets van, ik kwam uit de bouwvak, op een stellingske staan en stenen kappen, dat was het.

S: In die vier maanden stond U ook nog samen met Marc Sleen, nietwaar? En achteraf, in '65 gebeurde dat voor de tweede keer.

V: Dat is ook nog een historie op zichzelf geweest, dat doorkomen van de Marc. Kijk, Marc Sleen werkte voor een krant in Gent, het Volk. Was daar een grote vedette, heeft daar zijn weg gemaakt. Had zijn eigen publiek. Maar hij vond dat De Standaard toch meer standing had. Hij droomde ervan om in De Standaard bij ons te komen. Dus op een schoon ogenblik speelt dat in de kaart en die mensen van De Standaard zeggen: als de Sleen naar ons toe zal komen, dan is dat voor ons propaganda. Ze hadden al de sportredactie afgesnoept van die krant en nu nog de striptekenaar... Een gevecht tussen zakenmensen, tussen kranten en die Marc komt naar ons. Maar dat was een probleem natuurlijk, naar de concurrent. Daar zaten ze mee in de maag.

Ik heb goede relaties met De Standaard en ook met Marc Sleen... goede vrienden... ieder op zijn eigen terrein, we zaten elkaar niet dwars, maar hij wil naar ons komen en dat is natuurlijk het probleem. Ik had een voordeel in de zaak en dat is, dat zijn directeur het eerst bij mij kwam. Op een avond, om 9 uur, kwam hij bij mij in Brussel binnenvallen. Ik kende hem toevallig van vroeger en ik zeg: wat komde gij doen? Die zet zich en zegt: weet gij dat al? Dat Marc Sleen komt? Op De Standaard... Ah, een schokske. Maar het werd me gauw duidelijk waarom. Zij gingen daar een enorme propaganda mee maken, op dezelfde manier dat ze gedaan hebben als toen ik van De Gids naar De Standaard ging, dat ze met de luidspreker het dorp ingaan en ieder komt buiten... da's vechten onder elkaar. En dat was met de Sleen hetzelfde, hè. Dat had ik snel begrepen. Maar daar hebben ze me niets van gezegd. Dus hij doet mij het gekke voorstel: komt gij dan bij ons. Geen denken aan, maar ik zeg: daar moet ik eens een nacht over slapen. 's Morgens om 9 uur krijg ik een telefoon van de rechterhand van de heer de Smaele van de Standaard, een goede vriend van mij en die moest mij nu komen meedelen dat Marc Sleen ook in de krant kwam. En ze verwachten van mij een reactie van: ik ben hier zoveel jaren dat neem ik niet! Maar ik had daar een nachtje over geslapen en had er niets tegen dat de Marc naar ons komt in de krant; we kunnen best naast elkaar staan, de genres zijn zo verschillend, dat kan best naast elkaar. De krant zal alleen omhoog gaan. Er komen er 5 of 10.000 bij, misschien 20. En zo'n verspreiding van 20.000 meer zowel voor hem als voor mij... Wij zitten mekaar niet dwars. We hebben nogal verschillende prijsklasse. Dus 's morgens om 9 uur dat telefoontje: 'ah, dat is lang geleden dat we elkaar gezien hebben. Gaan we dineren vanmiddag?' Met veel plezier, ik wist al waar het over ging hè. Naar een restaurant, hoe is het met de kinderen, de traditionele vragen, een fles champagne erbij... Ik verkneukelde me, en denk, ge moet het toch seffens gaan zeggen. Mijn beste vriend die moest me het afschuwelijke nieuws gaan vertellen dat een concurrent in de krant komt. En ik liet hem maar door gaan en eindelijk kwam dan het dessert en zette hij zich heel ernstig en zei: 'ik moet u iets kwijt.' Ik zeg: 'jaja, de Marc die komt naar de Standaard.' Die was subiet... 'Hoe weet ge dat?' Ik zeg: 'laten we dat voorlopig stil houden, maar ik weet het.' Die zat daar...! 'Daar zijt gij van op de hoogte?' Ik zeg: 'wat gaat mij daar nu komen, dat is in het voordeel van iedereen, van u als krant, van mij, van de Marc met een nieuw publiek, dat is in allemans voordeel.' Aaah, nóg een fles champagne! Bon, maar nu kwam er een nieuwe moeilijkheid: de Marc, die mocht direct niet in De Standaard beginnen. Die had een contract bij het Volk. En dat kon opgezegd worden, maar die had een clausule in het contract staan, dat hij de eerste drie maanden als hij daar wegging, in geen enkele andere krant mocht tekenen. Maar ja, iemand die na drie maanden reclame moet gaan maken dat ie weg is, dat is waardeloos. Dat moest van dag op dag zijn, dat Marc Sleen vrijdag nog in Het Volk staat en maandag in de Standaard. Dat is iets hè, en daar kunnen ze slogans aan vast knopen. Maar dat ging niet en daar zaten ze nu. Ze hadden die jongens al beloftes gedaan en zo; en daar komt hij in ene met dat papierke op tafel ja, maar ik mag pas over drie maanden. Daar zaten ze, De Smaele, de anderen van de krant en Sleen zelf ook. We zaten om het bureau van De Smaele. Ik dacht aan de geschiedenis van de *Katzenjammer Kids*, die hebben toch ook elk wat plaatjes getekend en de een kocht het van de ander op. Milton Caniff heeft dat gedaan met *Terry and the Pirates*, dat is hetzelfde, zo'n figuur wordt verkocht aan een tekenaar; dan is het toch simpel, ik zeg: 'de Marc verkoopt zijn figuren voor drie maanden aan mij. Daar kan niemand iets aan doen, die figuren zijn van hem. Al dat werk wat hij ermee geleverd heeft aan die krant, dat is van hem. Die figuren, die zijn van hem. Die mag hij voor 3 maanden aan mij verkopen. Ik mag daar geen Marc Sleen op zetten, maar ik maak Nero en allemaal!' 'Kunde gij dat tekenen?' 'Ja, natuurlijk!' Teken ik een Nero, zo (tekent wat in de lucht) Allee, daar werd nog een fles op gedronken...

Ik zeg tegen De Smaele: 'ja, daar zult gij mee uit het leed zijn en Marc Sleen ook, maar ik heb nog een probleem. Die Marc komt en die neemt een plaats, waar ik juist een nieuwe strip voor had ontworpen. Heel de map ligt klaar en ik kan ermee bij u komen, hoe gaan we dat oplossen?' Toen konden ze moeilijk anders dan er nog een strip van mij bijnemen, en dat is Biggles geworden. Met het *Volk*, dat is me een geschiedenis geweest! Die reageerden direct. Ze lieten het parket binnenvallen op de persen van De Standaard; alle chiché's in beslag genomen, dat was 's morgens om elf uur. Van De Standaard

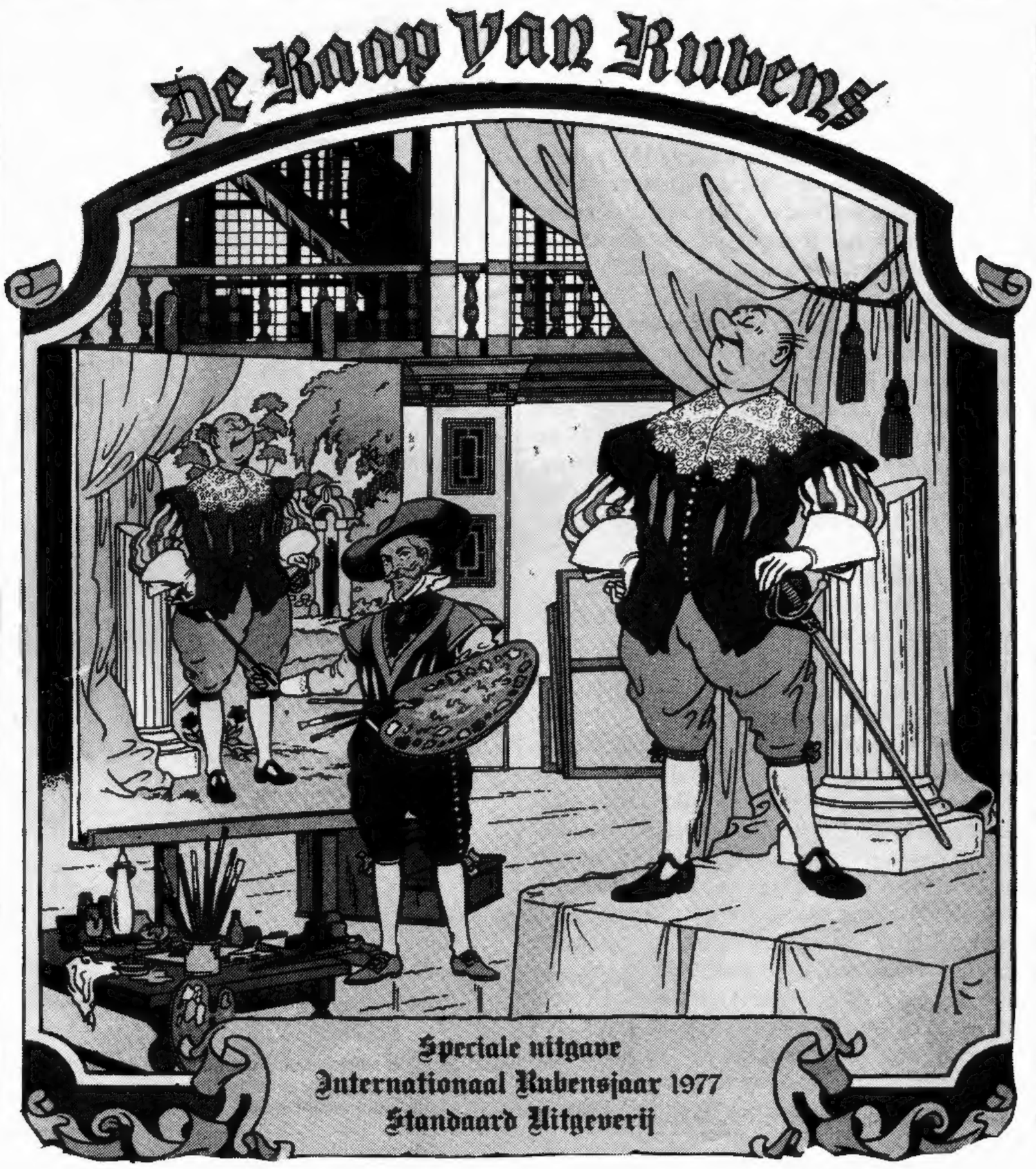

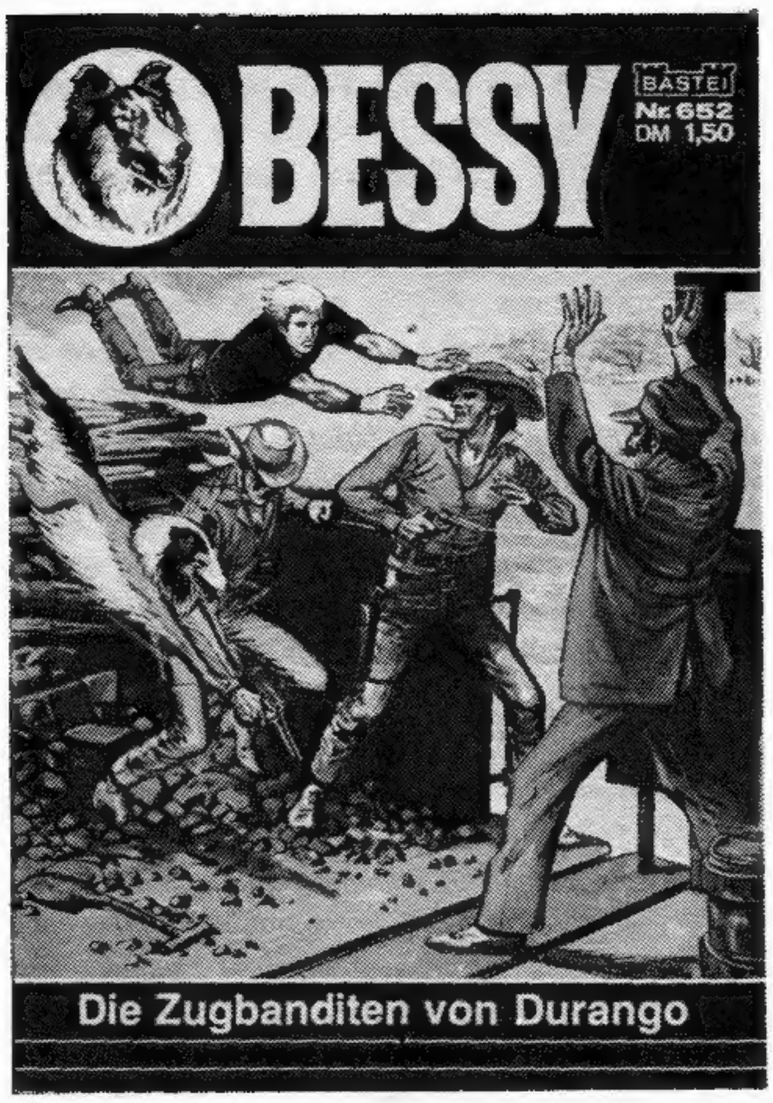

Voorbeeld van een compleet Bessy-verhaal, zoals er in Duitsland al meer dan 650 verschenen zijn. Deze verhalen worden gemaakt in een tekenstudio in Antwerpen, die onder leiding staat van Jef Broeckx.

telefoneerden toen naar mij, want ze wilden toch nog doorgaan: 'Kan dat nog, van elf tot negen, alle bandjes opnieuw?' 'Ja, dat kan.' Dat ding is uit mijn handen gerukt toen het klaar was. 's Morgens de krant, mèt de Nero... En dan ineens kwam er een bevel, het *Volk* had een clausule gevonden dat het gezicht van Nero niet in de krant mocht. Dus kreeg hij een kap op. En dan, na ongeveer een maand van juridische gevechten, gaven ze het op. Toen had De Standaard zijn propaganda toch al gedaan en die hadden toch 5 à 10.000 abonnementen met Sleen gewonnen. 'Het Volk' vond het allang wellekes en die zeiden: het is voorbij, het is gebeurd, het kan ons alleen nog veel advokaten kosten. Het is toen met een minnelijke schikking afgelopen. Later heb ik die directeur van het Volk nog eens gezien en ik zei: man, had je die avond dat bezoek niet aan mij gebracht, dan had ge nog een kans gehad te winnen.
Als je op zo'n moment maar objektief en nuchter bent, ook al geeft het een schok: een concurrent naast je, het is een middel om abonnementen te winnen. Hoewel, Marc Sleen heeft er geen profijt van gehad. Marc Sleen heeft tot '65 bij het Volk gewerkt. Hij heeft daar een eigen publiek, dat hem met zijn humor helemaal volgt. Bij de Standaard is dat minder.

S: Hij droomde van die kleuren albums.
V: De prijsklasse stijgt en daar moet ge, of ge wilt of niet, rekening mee houden.

S: Maar zijn albums verkopen toch nog goed?
V: Redelijk, maar niet heel erg goed.
Hij heeft natuurlijk heel de reeks staan, hem is het allang goed, want hij interesseert zich nu meer voor safari's. Het tekenen doet hij, omdat het ergens een drang is, maar voornamelijk, omdat hij daarvan zijn safari's kan betalen. En met heel die produktie die hij van al die jaren heeft, kan hij daar best van leven. Als hij alleen zou werken om te verkopen, dan zou hij zijn genre moeten veranderen, maar dan geeft hij een stuk van zijn persoonlijkheid en van zijn plezier weg. Hij zegt: dat doe ik niet en hij heeft gelijk. Als hij meer voor kinderen gaat werken, dan haalt hij die pijp uit de mond van madame Pheip, dan brengt hij er minder politiek in en dan gaan de kinderen hem lezen. Maar dan is hij een stuk van zijn plezier kwijt.

S: Uw belangstelling voor Afrika en die van Marc Sleen, is dat toeval?
V: Voor hem is het een werkelijke hobby en voor mij was het meer een zijdelingse belangstelling. Ik moet zeggen, ik ben ook eens op safari geweest en de literatuur die ik van ginder heb meegebracht is wel fascinerend. De ontdekkingsreizigers die als eerste blanken de stammen in de binnenlanden van Afrika bezochten... Voor die mensen bestonden blanken helemaal niet, stel je dat eens voor.

OPLEIDING

V: Een opleiding voor striptekenaar heeft er nooit bestaan. Ik ben gewoon begonnen, toen ik klein was... Ik tekende op straat, met krijt voor mijne kameraden.
Tegenwoordig zijn er genoeg opleidingen om te leren tekenen, maar niet om verhalen te leren vertellen. De levensomstandigheden brengen die jongens ook geen achtergrond meer bij om te kunnen vertellen. Daarvoor moeten zij gaan lezen en reizen, het gaan zoeken. Wij *leefden* erin. Ik ben van begin 20e eeuw, dus wij hadden nog die uitlopers van de verpaupering, zowel in Nederland als in Vlaanderen. Neem de crisistijd, wij hoorden van stakingen en van schieten om ze te breken. Dat leefde bij iedereen. 's Morgens naar het atelier om daar van de baas te horen te krijgen dat er vandaag geen werk was. Dat kon twee weken duren, dat kan drie weken duren, zonder sociale uitkering. En dan stuurden ze iemand om te zeggen dat je weer kon komen. Uit die tijd komen wij. Nu staan we voor een heel andere levensopgave. In die tijd was er humor onder de mensen. Scheel van de honger, maar ze hadden humor. Die humor, dat waren de droombeelden van die tijd, dat vindt ge niet meer. Ook nu nog, bij de jongere generatie, dat heel primitieve vertellen van de eerste Suske en Wiske's, die doen het hem nu nog, omdat ge dat niet meer tegenkomt. De moderne tekenaars van nu, dat is af, dat is onderlegd, dat is bestudeerd. Toen niet, dat was *boem*, dat viel eruit... en dat doet het hem nu nog.

S: Suske en Wiske was een ontsnapping?
V: Dat was het in de eerste plaats voor mij en dàn voor het publiek. Toen (in de oorlog, red.) was er kou, honger en de bedreiging van alledag, van leven we morgen nog. Dan kom je 's morgens op het bureel en drie van je vrienden zijn er niet: er is een V-2 gevallen daar, ze zijn begraven. En dan ineens is dat allemaal gedaan en ge hebt dat overleefd, och jongens, gauw tekenen hè! En dat doet het hem nog altijd. Zelfs de voortzetting ervan, ook al zit die drang er niet meer achter, dat doet het nog.
Er speelt van alles een rol in mee. In mijn jonge tijd, als er geen bibliotheken waren geweest! Een bibliotheek in die tijd, dat was in een oud verlaten huis in de parochie, een klein kamerke, éne stoel en éne tafel, en een rek met boeken ertegen, die de pastoor uit eigen zak gekocht had, daar hebben wij leren lezen! Een boek *kopen*!? Een boek kostte in die tijd 5, 6 frank. Daar moest je vader een dag voor werken, dat bestond niet. Met Sint Niklaas... Mijn eerste boek dat ik ge-

Het op dit moment meest recente album Het Drijvende dorp. Opvallend is dat er na een lange tijd van erg stijve tekeningen weer meer leven in de figuren begint te komen. Dit verhaal is duidelijk van betere kwaliteit dan een paar jaar geleden nog gebruikelijk was.

kregen heb was *5 weken in een luchtballon*, van Jules Verne. Dat weet ik nog goed en dat kostte in die tijd 4 franc. Voor mijn ouders, dat was de gift van hun leven, jongen! Maar hadden wij in die tijd die armzalige bibliotheekjes niet gehad, dan had ik nooit Jules Verne gekend, ik had geen Dik Trom gekend, en dat was onze jeugdlectuur in die tijd, dat kwam allemaal uit Nederland, Conscience, die had ik anders ook niet gekend. Wij komen van die tijd, dus dat was een reden om in een droomwereld te leven. Maar nu, als ik mijn kleinkinderen zie, waar hebben die nog de noodzaak om een droomwereld te zoeken? Een brommer, die is er morgen. Op reis gaan, die is morgen weg. Da's goed, da's leuk, da's geweldig, maar wanneer heeft dat kind nog behoefte om te *dromen*? Die droomt van een brommer, maar die heeft hij de volgende week, krijgt hij van zijn *bonmake*. De tijden zijn nu zo. Dat zou in die tijd óók zo geweest zijn, maar de mensen hadden het niet. Wij kenden nog honger. O, *vandaag* niet hè, ge hebt vlees hè... maar wat wilt ge, ik kom uit *die* tijd, en daar was humor.

S: Veel mensen van uw generatie praten altijd met een zekere weemoed over...
V: Het was een beetje weemoed, dat klopt, maar ik leef liever *nu*, ik zie mijn kinderen liever nu, olala. Weemoed niet, maar het was een belevenis, vergeet dat niet. Het was niet allemaal even plezierig, ik heb op m'n tanden moeten bijten. Maar ik wist dat ik het op die manier kon halen en ik trachtte dat ook. Ik had op een gegeven moment 4 kinderen en die wilde ik een andere toekomst geven en ik kon dat alleen halen, niet door te concureren met Hergé, maar wel door eens zoveel te doen, dat had ik allang begrepen. Ik heb heel die weg afgelegd, en mij is het geluk te beurt gevallen mij er bovenuit te slaan, dat is natuurlijk wel plezant, dat kan ik U verzekeren. Ik ben een opbouwer geweest, altijd geweest. Zelfs in de tijd dat ik niets had. Steeds met nieuwe projecten bezig zijn, zoals nu het Centrum van het beeldverhaal in Antwerpen, dat geeft mij plezier. Ik zeg het nóg: het beeldverhaal heeft mijn leven gelukkig gemaakt. Het genieten van het leven is zó relatief, dat is een individuele toestand, dat bepaalt ge zelf, waar ge zijt en wat ge wilt. Dat is nog een geluk, dat we dat hebben. Maar we leven nog altijd onder een regime waar ge dat kunt bereiken. Wilt ge leven van de ziekenkas? Wel, dat kunt ge óók doen! Wilt ge iets bereiken omdat ge liever een jacht hebt inplaats van een roeibootje? Dan moogt gij dat ook. Wie heeft het recht van u dat te ontzeggen? En dan zijn er mensen die daarin trappen. Want dat geeft hun machtsgevoel: dat zijn dan de zakenmannen, die gaan verder. Daarmee heb ik ook kennis gemaakt in de loop der tijd. Dat zijn triestige figuren! Die doen grootse dingen, pas op, we hebben die nodig ook, die stampen dingen uit de grond waar de mensen zonder veel verlangens uiteindelijk ook van leven. Die creëren ondernemingen enz. maar die hebben heel andere bedoelingen. En hun eerste bedoeling is, een ander de nek af te snijden. Hoger zijn dan een ander. Het persoonlijk leven, het genieten van het leven, het genieten van de 5 zintuigen en uw culturele en geestelijke mogelijkheden, daar is geen tijd voor! Geeneen van al die grote zakenmannen gaat naar een theater, gaat naar de film, geen tijd, ze interesseren zich er niet voor! Cijfers! Dat zijn mannen als De Smaele, die duizenden mensen te werk stellen. Ik neem daar mijn hoed voor af. Als Vlaming gaat die (De Smaele) naar Brussel; de grootste drukkerij van Frankrijk met 4000 man personeel, die gaat hij opkopen. De zaak was na drie jaar failliet, 4000 man op straat, het is toch geen kleinigheid. De Smaele komt, die berekent dat eens, 2 weken heeft hij daarop gewerkt, en toen gingen ze onderhandelen en zeiden 'voilà, gooit 500 man buiten, wij betalen er zóveel voor, er zal zo en zo gewerkt worden.' De vakbonden hebben toegegeven. Ja, het was 4000 man op straat of 500.
In een jaar tijd, nadat ze het spul opgekocht hadden, gaf hetzelfde bedrijf winsten af! Allemaal door één man, hè! Maar dat is een man die voor niks anders leeft. Die moet ge geen film laten zien, die moet ge geen boek laten zien, die moet ge geen *Dom Perignon* geven. Ja, uiteindelijk wèl, dat is hij dan aan *standing* verplicht. Maar eigenlijk had hij het liever niet. Levensgeluk, dat kennen die niet.

S: Maar toch is macht zijn voldoening, net zo goed als u voldoening hebt bij...
V: En dat is de gevaarlijke kant van de zaak. Die machtsontplooiing, die drang van die man, dat voldoet hem, dat streelt hem. Dat veegt al de rest weg. Maar dan, pas op, dan opeens komt de krach. We hebben het gezien. Dan ziet ge hem ineens 2000 man op straat zetten. Dat zijn figuren van staal, die hebben niets aan hun leven en die dragen geen levensvreugde uit op een ander. Maar hij leest wèl strips, dat moet ik hem nageven...
Bührmann-Tetterode heeft nu De Standaard overgenomen van De Smaele, en weet ge wel waar dat geld vandaan komt? Van Hawaï! Die multinationals! Heel het systeem van die bedrijven is gebaseerd op belasting ontduiken. Die redeneren zo: we hebben een inkomen, hoe moeten we koersen om zo min mogelijk daarvan af te hoeven dragen. Maar bedenk wel, ik zeg niet dat het niet anders zou kunnen, maar het zijn *die* mannen, die de welvaart hebben gebracht. Wie heeft de welvaart in de wereld gebracht? De eerste Phoenicier die met zijn boot langs de kust ging varen, ging verkopen. Niet de creatieve mens, niet de oorlogvoerder maar de handelsman, die heeft de beschaving gebracht en niemand anders. En dat is nog zo. En dat is gangsterachtig, er worden moorden gepleegd, er worden oorlogen ontketend om uw doelen te bereiken, om winsten te maken, accoord, hè. Maar het zijn die nog altijd die het doen en daar hebben wij het aan te danken! Ach ja, filosoferen, dat is de meesten aangeboren. Als we in de club zitten, dan zijn we met zijn allen bijeen en om 5 uur 's morgens hebben we het bijna rond. Dan hebben we het communise bijgeschaafd, dan hebben we het kapitalisme een goede richting gegeven, dan hebben we al de mensen humaan gemaakt. En dan komt ge terug en blijkt dat alles hetzelfde is. De hele nacht verbleekt, hè... Dat zijn de plezantste momenten geweest.

POPULARITEIT

S: Wat is het geheim van het succes van de huidige Suske en Wiske?
V: Dat weet niemand, het is heel eigenaardig. Zo zaten we op een zeker moment op 230.000 stuks, dat was een maximum. Toen kwam de Suske en Wiske poppenfilm, en paf, zaten we 100.000 hoger. Nu zitten we op 400.000 en wat niemand dacht gebeurt: We maken een speciaal extra dik album, ter gelegenheid van het Rubensjaar, en daar verkopen we er 600.000 van! Geen 20 of 25.000 méer, maar 200.000!! Dat is een eigenaardig verschijnsel.
Er blijkt maar een ding, we zijn op de goede weg, dat is zeker. Want er is niemand die je kunt verplichten een album te kopen. Wat u er ook over schrijft: hij is slecht of hij is fantastisch, iedere mens koopt iets omdat hij het graag heeft,

Robert en Bertrand, de strip waaraan Vandersteen nog veel zelf doet.

en dan koopt hij de volgende ook enz. enz. *Daar is het publiek dat oordeelt of gij veel bereikt en niemand anders.* De uitgever vooral moet daar rekening mee houden en als gij dan ergens fouten maakt, dan tikt hij u op de vingers. Ik ben begonnen met S&W en we hadden succes vanaf het begin. Het eerste album was 7000, het tweede 35.000 en daarna, pfrrrt, steeds meer... Het was nieuw, een album kopen, dat kenden de mensen toch niet. En dat groeit en groeit, ja, dat is prettig natuurlijk. Maar op den duur, dat gaat zodanig vlug, ge begint met medewerkers, ge weet, daar is ambachtelijk werk aan, daar zijn dingen die een ander kan doen, waarom niet, de basis is van mij, het idee en de tekst, goed, daar heb ik plezier aan. Daar doe ik dan een schetsje bij en dat gaat naar een ander, dat is makkelijk. En dan zeg je: ach, laten we nu eens iets realistisch proberen, en dat wordt dan De Rode Ridder. Ik had al eens eerder een ridderstrip gemaakt (ridder Gloriant), dus waarom niet eens opnieuw. Maar als ge die eerste tekeningen ziet, hoe primitief dat was... De tegenwoordige stripwereld, daar zitten tekenaars bij! Hadden die jongens eens zoiets getekend! Maar die spitsen zich toe op de *tekeningen* en vergeten te *vertellen*. Dat ziet ge veel bij de laatste generaties, jongens die een opleiding hebben gehad, die zijn daarvoor op school geweest, wij niet. Maar die gaan nu naar de school van kunst-ambachten om later strips te tekenen. Die gaan in anatomie leren en die interesseren zich al voor perspectief. Bij ons was dat spontaan. Die jongens hebben een vak geleerd, maar ze vergeten wel om iets te vertellen, terwijl ze tekeningen maken om uw vingers bij af te likken. Dan krijg je zó'n plaat met fantastische tekeningen, die ik lang bewonder, maar dat is niet vertellen. Dat is een kijkplaat. Goede schrijvers zijn er veel te weinig. Ik heb Hergé horen zeggen nadat hij 20 jaar of langer met strip bezig was: 'Il faut comprendre qui l'histoire prime sur le dessin'. Het verhaal, dat is alles. De uitbeelding, de manier hoe, dat is minder belangrijk. De mensen, de lezers, die breken zich de kop niet of de benen te lang zijn of dat het perspectief niet goed is, nee, die *beleven* het, punt en dan houdt dat op. *Gij* gaat zien dat het niet goed is, maar het is voor *hen* dat het gemaakt is, vergeet dat niet. Ik heb 25 jaar nodig gehad om te begrijpen dat de *story*, die staat boven de tekening. Voor 100%. Maar eerst moet ge het publiek kennen. Weten wat die mensen van het leven verlangen.

Mijn eerste impressie van een woestijn heb ik in een boek van Kuifje gezien. Maar ik heb nog 'n kleine jongen van 12 jaar in huis en die ziet dat in documentaires op de t.v. Maar dat is toch het publiek waar je voor vertelt, en wat maakt het dan uit dat die voet van Lambik scheef staat. Niets, het boeit hem want hij leeft in een andere wereld.

Je moet je publiek kennen, het liefst ertoe behoord hebben. Nu verloopt het leven rustig voor de mensen, ze doorlopen scholen om tekenaar te worden en wat ze uiteindelijk maken is áf, maar ze vergeten één ding: het publiek.

De tekeningen zijn technisch, maar de verhalen erbij!... Ze raken het publiek niet, want dat zijn geen dromen, dat zijn constructies op wat nog niet gedaan is. Tardi is het gelukt, die heeft iets gebracht! Ik denk dat die in de strip de eerste is geweest die 'la belle époque' gebracht heeft. Die tijd, die slaat toch aan! Ik ben een stukje van die tijd, maar Tardi, die zit alleen op de studio, een jonge kerel, en die ontwerpt Isabelle Avondrood, ik vind het subliem! Een totaal nieuwe stijl, die nog niemand gebracht heeft. Daar kun je geen Hergé op plakken, daar kun je geen Disney, geen Franquin op plakken, dat alleen al! Als je dan ziet hoe hij het Parijs van 1900 tekent en de Place Pigalle met een enorme precisie, daar

Uit: De Brullende Berg.

zit hij de hele dag op, om zo'n kolom te maken, maar hij zal er nooit 200.000 verkopen. Maar als prestatie in het vak! Wat die man 'n werk eraan heeft gehad om die 4 verhalen te maken. Die mag er van mij nog 20 maken en ik zal ze allemaal kopen, maar hij heeft geen miljoenenpubliek.

Als ge dan denkt aan een Hergé, hoeveel jaar is die al niet op de markt?... Dan zegt ge, hij heeft een school gevormd, ik kom daar ergens ook uit. Franquin heeft een andere school gevormd en dan ineens komt daar een generatie, die beginnen helemaal anders te vertellen. Niet voor het grote publiek, hè, dat moeten ze niet verwachten... die werken voor een bepaald publiek. Dat die opeens een nieuw genre en een heel nieuwe uitdrukking vinden! Ik neem daar mijne hoed voor af. Maar die jongens worden gauw kritisch als ze de oplage van een Kuifje en van ons en zo horen, dat is fout, dat is fout. Zij hebben het net als wij gedaan en de rest is toeval. Wij zijn bij het publiek aangeslagen, maar we hebben het tenslotte gedaan, heel spontaan, in de grond zonder vakkennis. Ik ben nooit naar school geweest om te leren striptekenen. Daar staat een verschil van generatie. Hergé ook, weet u dat hij nooit tekenlessen gevolgd heeft?

En als ik dan bij hem ging werken, dan tikte hij mij op de vingers, dat volkse, dat mag niet in Kuifje, dat Wiske met die strik, oolala, dat is *populair* dat mag niet. Awel, dan gingen we schaven, dat zijn lessen die u krijgt, maar hij ging dan wel erg zijn stijl opdringen, dat had hij wel erg. Maar als ge zijn eerste album ziet, daar zit ook die drang achter. Zonder school hè, zonder: het perspectief moet zó en de vlakverdeling en de waardes van het licht zo. Nee man, dat kwam spontaan, dat was de drang om dat te doen.

Bekijkt ge mijn eerste album eens, kunde ge één plaat aanwijzen die goed getekend is? Geen enkel, maar geen enkel! En weet u wat voor brieven ik toén kreeg: mijnheer, hoe is het mogelijk van altijd zo diezelfde figuur te tekenen. Maar er was er geen één hetzelfde. Op elk beeldje zijn de benen van Lambik korter, zijn kop groter, zijn handen kleiner. Het grote publiek ziet dat niet. Ge vertelt iets, er zit een *verhaal* in.

HERGÉ

S: In de tijd dat u begonnen bent voor Kuifje, met Het Spaanse Spook, had u toen al medewerkers?

V: Eén, Eduard de Rop, die helaas met een hartinfarct is opgenomen.

S: Vanaf wanneer is hij medewerker?

V: Dat kan ik niet precies zeggen, 25 of 28 jaar.

S: Als ik 25 jaar terugga, dan kom ik in 1955 terecht, 30 jaar terug in 1949, en in 1948 verscheen Het Spaanse Spook.

V: Het kan iets vroeger geweest zijn, ik heb het nooit bijgehouden. Hij was beslist al bij Het Spaanse Spook, dat weet ik zeker.

S: Weet U nog hoe de taakverdeling toen was?

V: Nee. Dat was heel simpel, bij Het Spaanse Spook tekende ik de verhalen nog heel netjes in potlood en dan ginden ze naar de Rop voor te inkten. Later, toen hij wat vakkundiger was, kon ik bv. een boom al aangeven met twee lijntjes. Ook zo met de schetsen voor Suske en Wiske in de krant. De Rop heeft nooit een andere rol gespeeld, hij is de ideale vakman om U te helpen. Voor Kuifje werd een inspanning gedaan om het gestileerder te maken. Die inspanning kwam dan wel voornamelijk van mijn kant. Dat was Hergé die mij op mijn vingers getikt had.

S: Men zegt wel eens dat Hergé in eerste instantie een aantal platen voor Het Spaanse Spook heeft afgekeurd.

V: Nee, pas op, het is anders gegaan. Mij was medewerking gevraagd voor Kuifje, omdat zij in Vlaanderen niet van de grond kwamen, en ik was er populair. En ik wilde wel meewerken. Ik maak een ontwerp en ik moest direkt komen, want het was eerst afgekeurd. Mijn eerste reactie was: die keuren mijn tekeningen af? Maar ik zag toen voor de eerste keer het verschil van mijn tekeningen met die van Hergé. Het viel er bij mij zomaar uit hè? Hergé vond het te volks. Zij hadden een burgerpubliek en hij zei: je werkt ervoor of je doet niet mee, een van de twee.

Ah bon, en toen kwam ik met dat Spaanse Spook. En toen heeft hij de eerste plaat gezien en heeft gezegd: 'c'est comme ça qu'il faut le continuer'. Maar ik moet eerlijk zijn, ik vond zelf het werk voor de krant, qua tekeningen, zeker zo goed als dat voor Hergé. Maar toen Hergé mij indertijd zei: 'c'est trop vulgaire, c'est typiquement Flamand', toen wist ik dat hij dat meende en dat het anders moest zijn. Die man zag ik als mijn meerdere dus zijn kritiek heb ik aanvaard.

S: Alleen voor in Kuifje?

V: Alleen voor Kuifje. Daar hebben we Wiske krulletjes gegeven, dat was voor dàt publiek. Maar de strip in de krant bleef gewoon doorlopen.

S: Maar hebben de dingen die Hergé gezegd heeft ook dáár zijn invloed gehad?

V: Wel wat betreft tekentechniek en indeling. Niet de inhoud, want Hergé verstaat mijn verhalen niet. In zijn ogen is dat: 'se moquer du public'. Hij brengt realiteit, geen dromen. Bij hem is er nooit irrealiteit. Dat begrijp hij niet. Maar wat ik die man toeschrijft, is dat hij klasse gegeven heeft aan het beeldverhaal. Daar kweek je een goede smaak mee bij kinderen. Zo hebben wij op een gegeven moment moeten overstappen van dat plat Antwerps naar beschaafde taal. Daar is niets aan te doen. Als miljoenen kinderen je lezen mag je niet propageren met verkeerde taal.

S: Waarom bent U op 'n zeker moment bij Kuifje weggegaan?

V: Over zoveel jaren, 30 jaar of zo, toen was dat een kleine groep; dat was Hergé, Laudy, Jacobs, Cuvelier en ik, hè, dat waren vrienden. En ik ben weggegaan in '59. Toen zaten ze al met in de 50 tekenaars, die allemaal buiten staan te wachten wanneer dat zij iets mogen publiceren! Die gaan dan bij de direkteur langs en vragen: waarom

geeft u van mij geen albums uit en dan wordt het een krabbenest. Bij Lombard ben ik dus weggegaan - niet speciaal daarvoor, maar er kwam daar niets terecht. De helft van de pret van het vak was weg voor mij. En dat bestaat nu nog heel erg daar, hoor.

MEDEWERKERS

S: Hoe ziet U de toekomst van Studio Vandersteen?

V: Ik heb het zo georganiseerd, de medewerkers die meegedaan hebben, die moeten iets aan de Studio hebben als ik er niet meer ben. Wel, ze hebben het nu al, kom, de mannen die iets presteren, die zijn allemaal in de zaak geïnteresseerd, die denken er niet meer aan naar een ander te gaan, die zijn van de zaak.

S: Hebt u dat ook vastgelegd, dat zij de naam mogen gebruiken en zo?

V: Ik heb het zelfs zó ver vastgelegd, dat mijn erfgenamen mijn medewerkers nooit een haarbreed in de weg kunnen leggen. Mijn erfgenamen mogen alle jaren heel vriendelijk aan de notaris gaan vragen, hoeveel dat het is, wat zij te trekken hebben, de rest is voor Paul en de andere medewerkers. De kinderen, accoord, het zijn mijn kinderen, maar zich met de zaak bemoeien?!! Ik heb nog goeie vrienden die zeggen 'we gooien die Paul eruit en dan zullen wij dat eens gaan doen.' Dan is de zaak kapot. De vakmensen met wie ge gewerkt hebt, die moeten het voortzetten. En dat weten die ook. Suske en Wiske is niet meer wat het geweest is, de man die dat zegt heeft 100% gelijk, maar je zult er aan moeten toevoegen, het is toch wel eigenaardig, het publiek koopt het. Goed, er is een situatie veranderd, en wat zal dat in de toekomst worden, zal die verbeteren of verslechteren? Dat weet je niet, dat hangt van de economie van het land af, van de mensen.

S: U heeft het maken van de scenario's van Suske en Wiske nu overgedragen aan Paul Geerts?

V: In grote lijnen wel, maar er zijn hele scenario's van Paul die ik heb verworpen als ze niet overeenkwamen met de karakters van de personages.

S: U heeft gezegd dat U de eerste 25 à 30 albums zelf hebt gemaakt, en het daarna min of meer uit handen hebt gegeven. Betreurt U niet dat daardoor de kwaliteit...

V: Nu noemt ge kwaliteit. Kwaliteit is voor mij: een publiek aanspreken. Dat publiek is, o.a. door economische omstandigheden, gegroeid. Voor mij, mijn eerste succes, toen we boven de 100.000 kwamen, dat was voor mij het maximum. En de rest is erbij gekomen, inderdaad, een organisatie en een medewerker die het kan voortzetten, anders was ik allang uitgeput geweest. Moet ge eens nadenken, hoeveel mensen er bij dat begrip van S&W leven? Een hele studio, de drukkerij, papierhandel, clicheurs, verkopers, uitgeverij, dan zijt ge verantwoordelijk voor heel die groep die daarvan leeft. Dan denk ik, ik heb 25 goede albums gemaakt, dat begint flauw te worden en ik stop. Wilt u daar de gevolgen eens even van zien?

Dat vind ik menselijk niet verantwoord. Ik heb er een reusachtig leven van gehad en ik vind het logisch dat een heleboel mensen en zeker mijn medewerkers daarvan meeprofiteren. Verschillende veranderingen maken dat wij stijgen en meer verkopen. De kwaliteit is gebaseerd op de 25 eerste, de rest is daar een uitloper van, maar nog steeds in dezelfde geest. Niet met dezelfde mentaliteit, dat is niet mogelijk, want die werd individueel, dag na dag door mij bepaald. Maar het zal voort worden gezet. Wat u ervan denkt, wat wij ervan denken, speelt geen rol. En met geen enkel artikel kunt u daar iets aan veranderen. De kopers beslissen. Je kunt wel stimuleren en dat maakt dan zoveel procent uit, maar het publiek aanvaardt u of verwerpt u. Kwaliteit ach de lezer heeft het verschil nog niet bemerkt Die vindt het nog altijd goed.

(Hierop volgt een discussie over het feit dat de kwaliteit van album tot album tegenwoordig zo sterk kan verschillen, waarbij als voorbeelden 'De minolotten van Kokonera' en 'De raap van Rubens' worden aangehaald. Vandersteen zegt over dat eerste album:)

V: Dat album is gemaakt naar de synopsis, die ik geschreven had voor de poppenfilm, en die later, vlug vlug, tot album is verwerkt. Dat was zuiver commercie. Dat was op de TV geweest, dus het moest in album uitkomen. Maar er is geen verschil te merken, die verkoopt net als de andere. De Raap van Rubens, dat is een fenomeen geweest, door de aanbieding van een dubbelalbum voor dezelfde prijs. Vandaar dat op de uitgave van 400.000 er nog eens 200.000 bijkwamen. Vergeet de miljoenen niet, die de stad besteed heeft aan publiciteit voor Rubens.

S: Maar los daarvan was het een verhaal waarvan iedereen uitriep: eindelijk weer eens een ouderwets leuke Suske en Wiske!

V: Weet ge waarom dat gekomen is? Om eerlijk te zijn?

S: U bent de enige die het kan zeggen.

V: Paul Geerts kwam met het idee, waarom zouden we geen Rubensverhaal maken! Normaal denk ik daar ook aan, maar hij was mij voor. Hij zoekt in die zin, maar hij komt met een verhaal af van 52 bladzijden. Ik begin dat te bestuderen en ik zeg, nee man, dat en dat moet je eruit gooien, en dat gaan we vervangen door dat en dat. En dan komt er opeens een telefoon van de uitgeverij, om te vragen of we dat boek niet konden brengen met tachtig bladzijden. Ze wilden een geste maken tegenover het publiek, en daar zagen ze nu een gelegenheid voor. Ik heb zonder nadenken gezegd: ja, dat kunnen wij. Ik zeg, Paul kom eens effekes. Van die 52 bladzijden gaan we er 80 maken, hoe gaan we dat doen? We moeten kijkplaten maken, die lassen we erin, maar dan zitten we óók nog met zoveel historie meer. Er moet actie zijn! Ik zeg: als ze de burcht bestormen, maak er 3 platen meer van! Je kunt het met 2 vertellen, maar met 6 ook. Er kan van alles gebeuren, de vensters, de toren moet geforceerd worden, de deur etc. Het heeft een goed resultaat gegeven. Hetgeen gij nu zegt hè, die reactie hebben we overal gehad. Doodgewoon, omdat we holderdebolder, zonder nadenken schreven, het mocht onzin zijn, als het maar langer was! Wij trappen er nog teveel in om het interessant te willen maken. Wij trappen er zelf in!

S: Wat u net vertelde over de Raap van Rubens, in wezen is dat precies hetzelfde spontane werk zoals u het zelf vroeger deed.

V: Het was niet zo vakkundig: we krijgen een opdracht, we moeten het eens zo lang maken allee, aanval op de burcht, we hebben 2 platen, daar maken we 6 van. En dan gaan wij werken.

S: Maar daarmee kom je in die verteltrant van die oude Suske en Wiske! Het verhaal zat vaak in een tekstblokje, en dan kwamen er weer een paar stroken met gags.

V: Maar dat was mijn manier van vertellen, dat had ik allemaal in mijn mouw, voordat ik eraan begon. Maar dat raakt uitgeput. En gij wordt een ander mens! Een beetje meer filosoferen, ik heb de wereld gezien, daar komt een andere reaktie uit voort. Maar er is niemand van het publiek die daar bij stilstaat, ù wel. Ik teken niet voor een bepaalde groep met bepaalde ideeën, die daar 7 jaar de universiteit voor gevolgd heeft. Dat kan, maar dan heb je een heel beperkt publiek. Ik teken voor de gewone, dagelijkse mens, waar ik zelf toe behoor. En die volgt mij, al 34

Uit: De Mottenvanger.

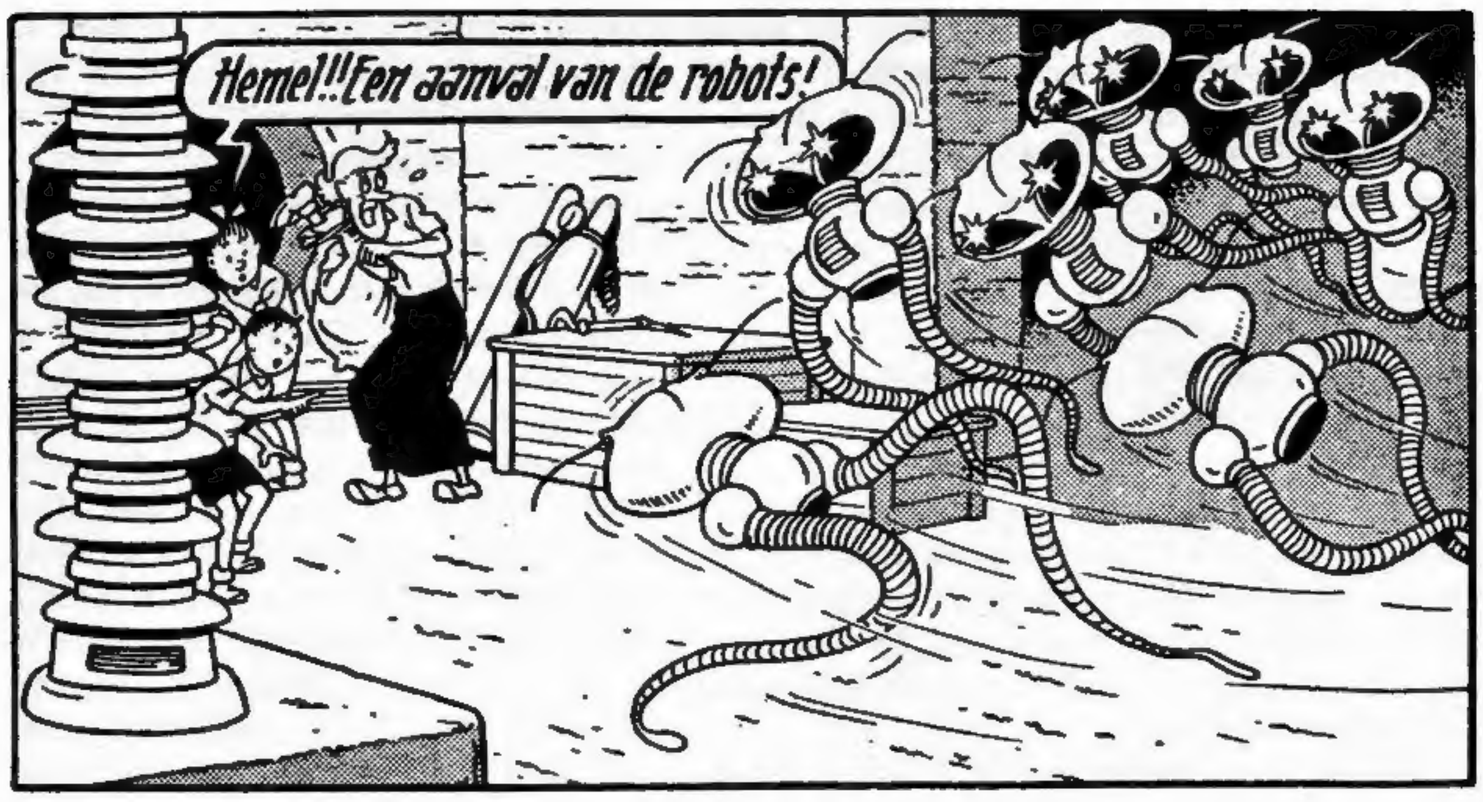

Uit: De Snorrende Snor.

jaar. Dus heb ik het aan het rechte eind. En u mag mij zeggen: vroeger was dat beter, goed, maar uit dat tekenen van vroeger is iets gegroeid, wat nog 50 jaar verder kan lopen. Ge moet dat zò zien: Geen enkele artiest kan, vanaf dat hij begint te creëren tot het einde van zijn dagen zó creatief en vernieuwend blijven, dat kan niet. Op een zeker ogenblik van uw leven geeft ge het beste van uw leven en, laten we zeggen tot zeker rond de 40, houdt ge dat aan. Maar dan staat er al een heel nieuwe generatie, vol met nieuwe ideeën. Inderdaad, de eerste Suske en Wiskes, de eerste 25 of 30 die werkelijk van mij waren, die veroverden het publiek en daar is een traditie op gebouwd, die het nog 50 jaar vol kan houden. Maar dan moet ge het onderscheid maken: het is nu niet meer van mij. De tijden zijn veranderd. Mijn medewerker Paul Geerts kan ik nooit de geest bijbrengen waar ik mee begonnen ben. Wel de techniek, en wat er moet inkomen, en hoe ge de mensen moet aanspreken, dat heeft hij geleerd, maar ge kan die jongen nooit die tijd bijbrengen, dat ge moest boksen, dat ge honger had, denk aan die oorlogsjaren, ik heb die jaren scheel van de honger gezien. Dat is wat je nooit van je leven vergeet.

Maar dat gaat die jongen nooit meemaken. Die komt van school, die gaat werken, hij heeft leren tekenen, en hij is bij een drukkerijk gekomen en verdient 13.000 frank in de maand. Maar die heeft dat óók in zich, van geboorte! Die begint voor de giro mapjes te tekenen, dat deed hij graag, en op een schone dag komt hij bij mij. Ik zweer je, als die man bij mij binnenkwam wist ik dat hij 't was. Aan zijn presentatie, aan zijn manier van praten, zijn background, zijn familie, alles. Ik denk, dat wordt de man. Dat heeft wel een paar jaar geduurd, want in het begin was hij nog teveel 'employé', te weinig betrokken.

Maar dat besef komt vanzelf. Ze zien de zaken draaien, de onderhandelingen, ze leren ook iets. Dan beginnen ze te kijken en het door te krijgen en denken dan: hier moeten we blijven. Maar die man kan nooit begeesterd zijn door waar ik door begeesterd was. Om zich in een droomwereld terug te trekken en dat dan later op papier te zetten. Dat heeft hij nooit gehad. Maar hij heeft wèl de techniek mee.

Als ik wegval zal het nog altijd Studio Vandersteen heten en pas op, ge moet iedere mens een beetje zijn eigenliefde geven, maar ze kunnen zich dat niet permitteren voordat ik wegval. Maar ze kunnen wèl, als ik wegval: Studio Vandersteen geeft de Rode Ridder uit en op de binnenbladzijde: tekst en tekeningen Karel Biddeloo. Dat kan op dat ogenblik. Ik til daar niet zo zwaar aan, maar de uitgever wèl. De uitgever, ja pas op, hij verkoopt. En een verkoper gaat van winkel tot winkel en die redeneert anders. Daar bemoei ik mij niet mee.

Willy Vandersteen, dat komt op de televisie en artikelen in de gazet, *boem* en dat verkoopt. Karel Biddeloo, dat zegt niks. Maar ja, dat is van Studio Vandersteen, van diezelfde die ge op de t.v. ziet? Dat zijn verkoopzaken en dat is een wereld waar wij ons ook mee moeten bemoeien, daar moeten die mensen later hun goesting mee doen. We stoppen het voor niemand weg, de situatie is veranderd. We hebben er wel een beetje mee geschipperd, maar nu komen we ervoor uit, Paul tekent Suske en Wiske. We overleggen samen, dat is inderdaad waar. Paul zal nog veel fouten doen en hij leert, hij doet ze niet opnieuw, dat is een groot voordeel.

Hoeveel fouten heb ik gedaan? Waarom zou hij er geen doen. Goed is het als het bij het publiek aanslaat en er is maar één norm, het publiek koopt. Ge kunt natuurlijk bepaalde produkten opblazen, maar dat is bij ons nooit gebeurd, ik denk dat we nog nooit één frank hebben uitgegeven aan publiciteit.

Ik probeer niet veel te verkopen, ik probeer te doen wat ik graag doe, maar daar zit geeneen bedoeling achter. Zou ik voor de nieuwe generatie meer willen verkopen, dan moet ik er sex inbrengen! Dan gaan we nog 100.000 omhoog. Zoals dat van Rubens dat hadden we nooit voorzien. Dat heeft iets bewezen, waar we zelf geen begrip van hadden.

FOUTEN

Vakmensen, zoals bij Stripschrift, zeggen van de eerste S&W: dat was goed! Normaal, als je naar de huidige normen kijkt, moet je zeggen: het was niets! Dat was slecht getekend etc., nietwaar. Maar het gaat om de *geest*, en die eerste verhalen representeren iets wat allang voorbij is. Wat er nu uit voortgevloeid is, is daar toch op gebaseerd. Met een aanpassing aan de nieuwe tijd, met een publiek dat uit een heel ander milieu komt.

Natuurlijk zitten er fouten in ieder verhaal dat verschijnt. Er is nog nooit een album verschenen waar we geen fouten in vonden. We zijn er niet meteen tevreden over!

Het blijft zoeken naar decors die we nog niet hebben gehad en dan zoeken we daar documentatie bij, liever dan alleen op ideeën te werken, omdat je jezelf zou kunnen herhalen. Uit de documentatie blijkt over welke voertuigen je kunt beschikken: het verkeer speelt een rol in een verhaal, we zoeken daarmee ook naar actie, we bekijken de suspense etc. Zo bepraten wij een nieuw verhaal. Maar het gaat nog altijd op dezelfde manier, alleen deed ik het vroeger alleen. Toen was het *mijn* droomwereld die eruit kwam, maar dat houdt ergens op! Dan komt er iets anders, dan kom je in de organisatie, in je verantwoordelijkheid tegenover medewerkers en de uitgever die zijn kapitaal riskeert en de mensen die ervan leven. Daar verzeil je in of je wilt of niet.

Hergé zegt: als ik sterf is het gedaan met Kuifje. Maar wat breekt die man af, dat is egoïstisch gezien. Hij zet De Moor en al zijn medewerkers in de kou, alleen maar voor het idee, het is van *mij* en het gaat met mij het graf in. Het is een standpunt, maar ik ben anders.

Ik bouw het nu uit met één bedoeling, dat het wordt voortgezet, en het publiek heeft het graag, we doen iets positiefs. Voor mij is het gedaan, ik kan morgen uitscheiden, maar dat ligt me niet. Ik organiseer het op die manier, dat er het maximum uitkomt.

S: En het stoort u daarbij niet dat u uw personages los moet laten?

V: Natuurlijk, daar lig je wel even van wakker voordat je die beslissing neemt. Maar je weet wat dat betekent, waar dat naar toe leidt. Daar heb ik dan weer voldoening aan als dat lukt. En als ik dan nu zie dat we door het zó te doen, zoveel miljoen kunnen besteden aan het centrum[1], dat is alles positief! Het gaat nu niet meer om een individu en wat hij doet, er is meer mee gemoeid in mijn geval.

S: Maar je kan tevreden zijn omdat het er allemaal goed uitziet, of omdat het goede verhalen zijn, je kan tevreden zijn omdat het nog steeds goed aanslaat bij het grote publiek, of je bent tevreden om al deze redenen samen. Wat is het in uw geval?

V: Omdat wij de traditie die ergens spontaan geboren is, op een goed georganiseerde manier hebben voortgezet en overdraagbaar gemaakt. En daar zijn ik in de eerste plaats en al mijn medewerkers, heel tevreden over...

---

1 Het cultureel centrum (opening geplanned voor eind 1979, begin 1980) in Antwerpen-Zuid, waarin ondermeer een museum van het beeldverhaal gevestigd zal worden.

Willy Vandersteen

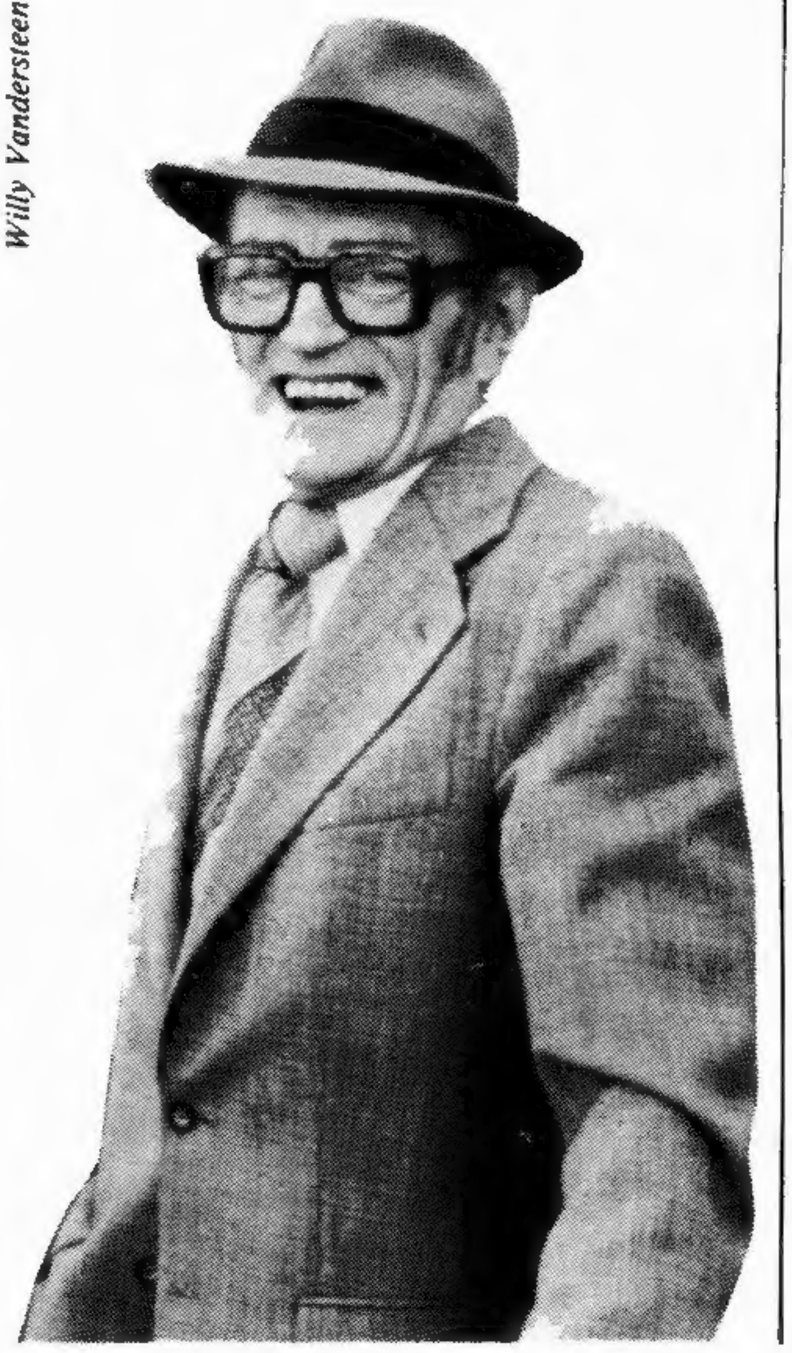

SUSKE EN WISKE
EN
WILLY VANDERSTEEN

De familie in de vroege jaren vijftig en in de late jaren zeventig.

De Neergang van een Strip & De Opkomst van een Imperium

door Wim van Helden

Er zaten twee enigszins lawaaiige en zeer lacherige jongelieden in de trein van Amsterdam naar Den Haag op 'n vrijdagnacht enige maanden geleden. 'Moord! Brand! Dat 't brandt!' hield de één niet op te herhalen. En de ander repliceerde telkens: 'Tralalalom. Ziede gij mij geren.' Waarop beiden steevast 'n aanval van slappe lach kregen. Hun stemmen vielen nauwelijks op in het normale, schreeuwerige, geluidsbehang van de laatste trein. Alleen 'n enkele dichtbij zittende reiziger sloeg het tafereeltje slaperig gade, met 'n vermoeide tolerantie.

Belgen?... Zotten?...

Neen.

Het waren de redakteuren van Stripschrift R. van Eijck en schrijver dezes, op weg naar huis van de redaktievergadering waarop besloten was dat in Stripschrift nr. 122/123 aandacht aan Willy Vandersteen gegeven zou worden. En hun kreten vormden 'n citaat uit het album De Tuftuf-Club, deel 14 in de reeks De Avonturen van Suske en Wiske van deze auteur. Albums, zoals op de achterkaft van de Vlaamse eerste druk staat, alle om ter plezierigst.

Lambik in 1946

Lambik rond 1956

Studio-Lambik uit de jaren '60

De Lambik van Paul Geerts in 1974

En 't is wáár. Wie in de jaren vijftig is opgegroeid met de Suske & Wiske albums uit de roemruchte *Rode Reeks* (waarvan de tekeningen ongekleurd waren en per twee pagina's om en om roodbruin en blauw gelijnd), of de legendarische *Blauwe Reeks* (waarvan de tekeningen zwart gelijnd waren en prachtig ingekleurd) zal het graag beamen. Die herinnert zich die verhalen als in volle vaart vertelde avonturen, vol aktie, spanning en humor. Je las ze, herlas ze, spelde ze uit en nam alles zo gretig in je op dat je vele jaren later nog altijd fragmenten uit het blote hoofd kan citeren. (Q.e.d.)
De tegenwoordige Suske & Wiske verhalen echter, kunnen nauwelijks genade vinden in de ogen van vele stripkenners: vrijwel alle artikelen over Vandersteen komen erop neer dat Suske & Wiske vroeger zo leuk was en nu niet meer, of in ieder geval veel minder. Dat is natuurlijk 'n generalisering; vroeger, dat wil zeggen tot het einde van de jaren vijftig, waren er ook wel eens zwakke verhalen en later zijn er best wel goede verhalen geweest (De Nerveuze Nerviërs bijvoorbeeld, of - recenter - De Raap van Rubens); alleen: de zwakke verhalen waren vroeger even schaars als de goede nu.
De achteruitgang van de strip wordt veelal geweten aan het huilerige moralistische en sentimentele karakter dat de Suske & Wiske strip sinds de jaren zestig zou hebben gekregen, maar dat is niet juist: de oude Suske & Wiske 's waren óók moralistisch en sentimenteel, denk maar eens aan De Witte Uil, of De Snorrende Snor. Nee, hieraan kan de achteruitgang niet worden toegeschreven. Om erachter te komen *wat* die achteruitgang eigenlijk inhoudt en *waardoor* hij is gekomen zal het nodig zijn om het verleden en heden van Suske & Wiske (voortaan afgekort als S&W) en van Willy Vandersteen, hun schepper, na te gaan en met elkaar te vergelijken. Ik streef daarbij niet naar 'n zo volledig mogelijke bio- en bibliografie, dat is al vaak genoeg gedaan.[1, 2, 3, 4] Niettemin zal het onvermijdelijk zijn dat ik toch 'n aantal jaren lang wijd open staande deuren nog eens krachtig intrap.

Geschiedenis

Willy Vandersteen werd in 1913 op het Stuyvenbergplein in de Antwerpse wijk Seefhoek geboren. De Seefhoek (er stond 'n brouwerij die bier van het merk Seef maakte), waar ook Marnix Gijsen is geboren en waar Vincent van Gogh 'n tijdje gewoond heeft, was 'n eenvoudige arbeidersbuurt. Vandersteen's vader was moeleerder (beeldhouwer), zijn grootvader smid. (Vandersteen herinnert zich hoe hij als kind eens zijn grootvader met 'n witgloeiende ijzeren staaf bij zichzelf 'n grote steenpuist van zijn bovenarm zag wegbranden.)
Na de lagere school, waar hij alleen uitblonk in opstellen schrijven en tekenen, volgde Vandersteen 10 jaar lang avondcursussen aan de Academie van Antwerpen. Overdag werkte hij, onder meer als ornamentmaker in de bouw, en als etaleur.
De *omgeving* zowel als de *tijd* waarin zijn jeugd zich heeft afgespeeld zou van grote invloed blijken te zijn op de sfeer en het karakter van de strips die hij later zou gaan maken. Hij maakte de *roaring twenties* mee, waarin door de industriële groei voor het eerst welvaart begon door te sijpelen naar de arbeidersklasse. Hij maakte de dertiger jaren mee, de crisis, de werkeloosheid, de armoede, de honger, de strijd om het bestaan. Hij was mateloos geboeid door het dagelijkse leven zoals zich dat in die jaren met al zijn scherpe kanten, maar ook met heel zijn kleurigheid, aktie en afwisseling afspeelde op straat. En op straat lag ook de humor. Volkse humor, humor uit leed geboren, grove humor soms, ongekompliceerd, recht voor de raap en vaak erop uit om iemand 'n hak te zetten.
In die jaren maakt hij ook kennis met stripverhalen. Diepe indruk op hem maakten de strips van Hergé: Totor en later Tintin. In de jaren '30 leert hij Amerikaans strips kennen, onder meer Micky Mouse en Prins Valiant. Invloeden van deze strips zullen later in zijn eigen werk terug te vinden zijn.
Dan maakt hij ook de veertiger jaren mee: de tweede wereldoorlog. Hij is inmiddels naar Brussel verhuisd; hij zal er 15 jaar blijven. Tijdens de oorlog tekende hij zijn eerste strips, voor Wonderland, Bravo en andere tijdschriften. Tegen het einde van de oorlog was hij klaar met 'n verhaal met nieuwe hoofdpersonen: Suske en Wiske. Toen de oorlog voorbij was bood hij het aan bij 'n krant, *De Nieuwe Standaard,* waar op 30 maart 1945 (in Nederland was de oorlog nog bezig) de eerste aflevering verscheen onder de naam Rikki en Wiske. In het volgende verhaal (Op het Eiland Amoras) zou Rikki niet meer terug komen en deed de echte Suske - al roepend 'Seefhoek vooruit'! - zijn intrede. In 1947 - Sukse & Wiske verschenen inmiddels in de krant *De Standaard* - begon de reeks De Familie Snoek en in 1948 begon Suske & Wiske ook in Kuifje. De verhalen uit de krant werden als album gepubliceerd in de zogenaamde Rode Reeks, die uit Kuifje in de Blauwe Reeks. In 1951 startte de reeks Bessy en ontstonden Tijl Uilenspiegel en de gagstrip Het Prinske voor Kuifje. In Ons Volkse waren De Vrolijke Bengels verschenen, later opgevolgd door

VANAF MORGEN !!!
EEN NIEUW SPANNEND TEKENVERHAAL VAN
W. VANDERSTEEN
De nieuwe avonturen van Suske, Wiske, Tante Sidonia en Lambik spelen zich ditmaal af aan de oevers van de Rijn en zijn getiteld :
De Ringelingschat

'Aankondiging van "De Ringelingschat" in de Standaard'

Het Plezante Circus. In 1959 verscheen De Rode Ridder. In de loop der tijd zouden er steeds series bijkomen en weer verdwijnen: De Grappen van Lambik, Karl May, Biggles, Jerom, Safari, Pats, Robert en Bertrand; de lijst is niet volledig... Het zal duidelijk zijn dat Vandersteen dit niet allemaal in zijn eentje heeft kunnen doen.

achtige wat Vandersteen's tekeningen eerst kenmerkte, maar daarvoor in de plaats kwamen 'n grotere zorgvuldigheid, duidelijkheid en zwierigheid. De tekeningen behielden bovendien hun beweeglijkheid en ook het knusse en gemoedelijke karakter ging niet geheel verloren. Dat de tekenstijl gestileerder en vaster gedefiniëerd werd had tot gevolg

zijn nu zwart gelijnd en voorzien van de steunkleur rood. De tekenstijl is hier al zo gestandaardiseerd dat het erop lijkt alsof Vandersteen hier hoogstens nog maar enkele heel globale aanduidingen heeft gegeven. Dit wordt extra waarschijnlijk gemaakt door het feit dat Vandersteen in die tijd druk bezig was met het opstarten van de reeks De Ro-

tekeningen uit de vijftiger jaren ontbreken nog altijd.
Aan de stijl en kwaliteit van de tekeningen is bij S&W in de loop der tijd dus nogal wat veranderd. Hoewel er stijgende en dalende tendenzen zijn geweest is het netto-effekt negatief. De veranderingen hebben in belangrijke mate parallel gelopen met de groei van het aantal te produceren stripse-

Aktie in De Minilotten van Kokonere (uit 1974)

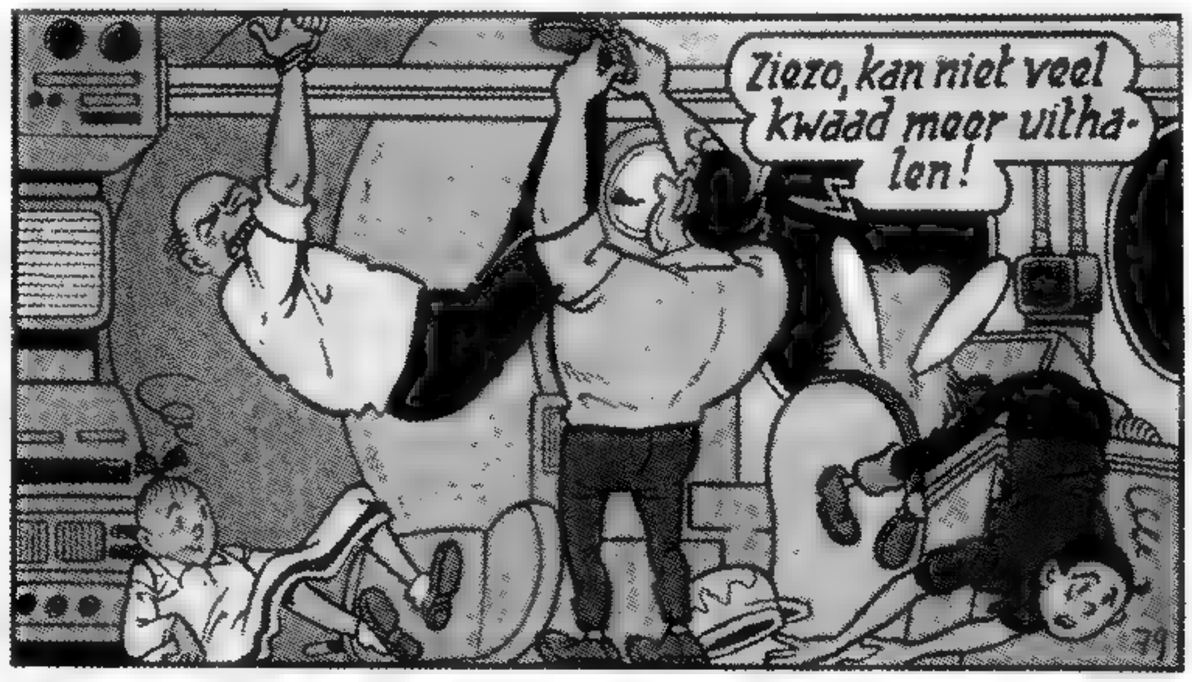

Onder de plak van Jerom

Studio Vandersteen & De Tekeningen

Vrijwel vanaf het begin van zijn stripcarrière heeft Vandersteen eéń of meer medewerkers gehad. Aan het Spaanse Spook bijvoorbeeld, dat in 1948 in Kuifje verscheen, heeft Vandersteen al niet meer alleen gewerkt[3]. De bijdrage van de medewerkers bestond er in die dagen wat Suske & Wiske betreft alleen nog maar uit zij Vandersteen's volledig uitgewerkte potloodtekening in inkt zetten. Andere series gaf hij al snel volledig uit handen (Judi en Bessy bijvoorbeeld aan Karel Verschuere), maar tot het einde van de jaren vijftig zou Vandersteen zich nog sterk persoonlijk met Suske & Wiske bezig houden. Toen hij voor Kuifje ging werken ontwikkelde Vandersteen onder invloed van Hergé 'n sterk gestileerde tekenstijl. Deze gestileerdheid, die zich al snel ook in de verhalen voor de krant zou manifesteren, ging ten koste van de spontaniteit en het uit-de-losse-pols-

dat hij voor de medewerker(s?) die de verhalen inktte makkelijker te reproduceren was. Daardoor kon Vandersteen voor de potloodtekeningen steeds meer volstaan met aanduidingen die door de medewerker werden uitgewerkt. En naarmate er meer aan 'n medewerker wordt overgelaten dienen de figuren meer vastgelegd te worden, wat er uiteindelijk toe kan leiden dat de figuren, en langzaamaan ook de hoofdfiguren, steeds stereotyper, steeds meer volgens 'n vast, *prefabricated,* patroon worden getekend. Bij Suske & Wiske is dit 'n zeer geleidelijk proces geweest, waarin geen duidelijke cesuur valt aan te wijzen. Ook Vandersteen's eigen verklaringen helpen wat dat betreft niet veel: soms zegt hij dat hij de eerste 25, dan weer dat hij de eerste 30 à 35 verhalen zelf gemaakt heeft. Zeker is dat album nr. 36 in de Vlaamse nummering (Het Vliegende Bed) 'n heel andere presentatie heeft meegekregen: van rond werd de rug vierkant, alle tekeningen

de Ridder, waarvan hij de eerste verhalen zelf heeft getekend. En op die manier gingen de zaken door. Vandersteen hield zich voornamelijk bezig met het bedenken en vormgeven van nieuwe series, waarvan hij zelf de eerste verhalen tekende en ze daarna uit handen gaf. Het aantal series, en daarmee de omvang van de studio groeide gestaag, maar veel tijd voor Suske & Wiske had Vandersteen niet meer. In de loop van de zestiger jaren zien we de tekenstijl bij Suske & Wiske dan ook zeer wisselvallig worden. Vormgeving, lijnvoering en kwaliteit zijn soms per verhaal anders en komen steeds minder vaak boven de magere middelmaat uit.
Rond 1970 komt Paul Geerts op de studio aan Suske & Wiske te werken. Zijn carrière gaat snel en al spoedig krijgt hij de leiding over de Suske & Wiske produktie.
Vandersteen's bijdragen bestaan er dan nog uit dat hij eventuele problemen met Geerts doorpraat en dat de geproduceerde scenario's zijn fiat moeten hebben voordat ze getekend gaan worden.
Onder Paul Geerts begint de produktie van Suske & Wiske zich wat te stabiliseren, in ieder geval wat de vormgeving betreft. Geerts gebruikt het prefabricated en gladgestreken uiterlijk van de figuren zoals dat met de groei van de studio is ontstaan. De lijnvoering is egaal en vrij gestileerd, maar ook vrij plomp en houterig. Er zit wat beweging en aktie in de tekeningen, maar de vitaliteit en de zwierigheid van de

ries, dus met de groei van de Studio Vandersteen, en met de teruglopende bemoeienis van Vandersteen zelf met de produktie van S&W.

Personages & Verhalen

De oude verhalen uit de Rode Reeks waren volks, af en toe satirisch, op 'n spontane manier verteld en zeer humoristisch, met naast visuele humor ook veel karakter - en verbale humor. Verder speelde het huiselijke, de gezinssituatie, 'n belangrijke rol. Want hoewel onze helden geen van allen met elkaar vermaagschapt zijn is het duidelijk dat Tante Sidonia, Lambik, Suske en Wiske eigenlijk 'n familie vormen. Een heel menselijke familie bovendien, waarin soms knetterende ruzies voor konden komen. Ieder personage had zo zijn karakteristieken, op Suske na die eigenlijk altijd 'n vrij neutraal baasje is geweest, maar de fraaiste figuur was natuurlijk *Lambik,* die ijdele, koppige, dommige (maar

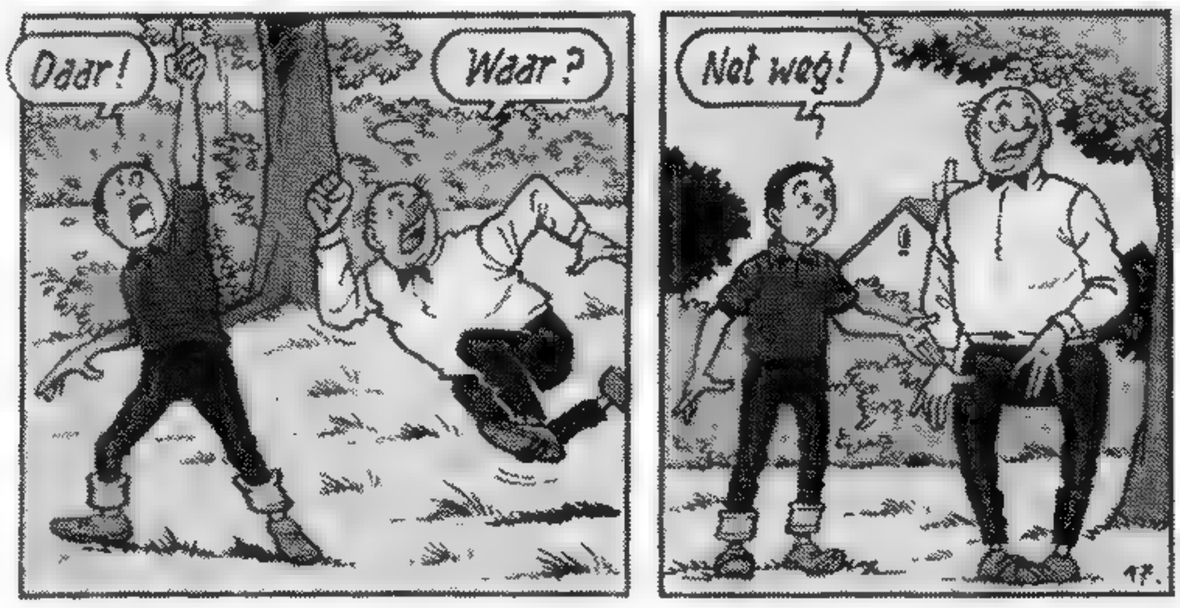

Zeventiger jaren; Lambik als dorpsgek

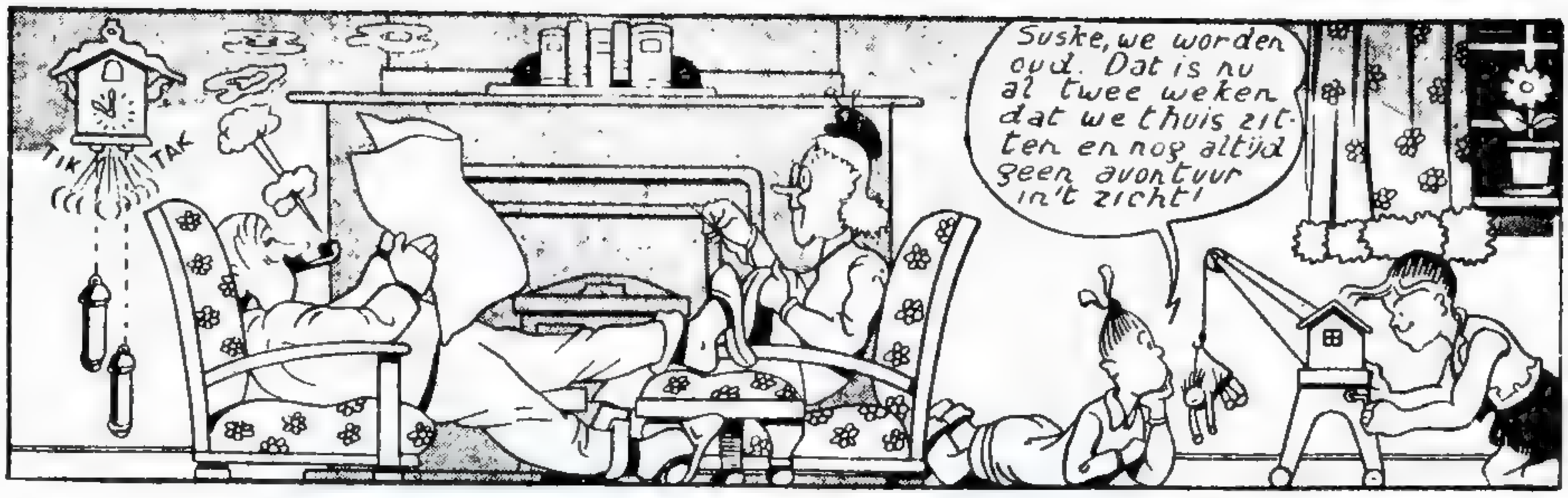

Huiselijke scene uit De Vliegende Aap (1946)

soms toch ook heel slimme), opvliegende goedzak (met het gouden hart[2], met zijn verweerde sterk geprofileerde arbeiderskop (in de oudste verhalen tenminste, toen hij nog loodgieter was). In de Blauwe Reeks, verhalen gemaakt voor het Franstalige lezerspubliek uit de betere kringen, was Lambik heel anders. Zijn uiterlijk was wat gladder en beminnelijker; bovendien oefende hij hier beroepen uit als arts/chirurgijn en schermleraar. Hij was de leidersfiguur met menselijke trekjes, in tegenstelling tot de gewone mens met al zijn zwak-en ijdelheden die hij in de Rode Reeks was. (In de Blauwe Reeks was Lambik eigenlijk degene die hij in de Rode Reeks graag zou willen zijn.) In de loop van de tijd woei iets van de *glamour* die Lambik in de Blauwe Reeks heeft over naar de Rode. Niet alleen zijn uiterlijk en kleding veranderden (werden gladder en netter), maar ook zijn manier van doen. Hij kreeg wat meer leiderskapaciteiten en bleek ook hier ineens 'n knap schermer, of 'n kundig piloot.

Als de Blauwe Reeks in 1959 gestopt is, moet de Lambik uit de Rode Reeks 'n aantal van zijn verworvenheden weer inleveren. Zo raakt hij bijvoorbeeld de leidersrol kwijt aan Jerom en dat is 'n gevoelig verlies, niet alleen voor hemzelf, maar ook voor de strip. Lambik wordt nu 'n stuurloze figuur. Zijn oorspronkelijke identiteit verdwijnt meer en meer. In de zestiger jaren was Lambik onder zijn volledig gladgestreken uiterlijk 'n soort gaarkeuken van allerlei mogelijke karaktertrekken geworden, waaruit de makers van de strip, al naar gelang de eisen van het onder handen zijnde verhaal er steeds 'n aantal kozen. Kortom: Lambik was ongeloofwaardig geworden. Hij was zelfs niet een stereotiep, hij was *niets* meer.
In de jaren '70, onder Paul Geerts, heeft Lambik weer iets van 'n identiteit terug gekregen, maar tot 'n wonderbaarlijke herrijzenis heeft dit niet mogen leiden. Lambik is nu 'n obligate en zeer voorspelbare kankeraar, die bovendien het mikpunt is van spot en pesterijtjes, de dorpsgek, de clown: 'n *stereotiepe.*
Lambik's transformatie is echter niet los te zien van de opkomst van Jerom. Jerom ('n kreatie van Vandersteen zelf) werd, na zijn eerste verschijnen in De Dolle Musketiers opgenomen in de S&W familie. In de eerste verhalen die volgden is het nog wel aardig, zo'n krachtpatser in huis, maar de aardigheid gaat er na 'n tijdje toch wel af. Voordien moesten onze helden hun eigen vindingrijkheid aanspreken om uit de problemen te geraken, maar Jerom als *deus ex machina* maakt de zaken wel erg gemakkelijk. Tot overmaat van ramp gaat Jerom zich ook geestelijk ontwikkelen (hoewel hij nooit behoorlijk zal leren praten) en hij begint de leiding over de S&W-familie naar zich toe te trekken. Vandersteen doet eerst nog moeite om Jerom wat buiten de verhalen te houden - door hem vrijwel de hele tijd te laten slapen of zo - maar al spoedig is er geen houden meer aan en Jerom breekt definitief door. En toen was 't uit met de pret, want met deze computergestuurde vechtmachine valt immers maar bitter weinig te lachen.
Zonder enige zichtbare tekenen van emotie sloopt hij alles wat hem niet zint en dat gold kennelijk ook voor de oude S&W strip, want ook die drukte hij genadeloos dood. De karakters van de andere personages vervlakten, Lambik werd als leidersfiguur verdrongen en er traden dramatische veranderingen op in de gezinssituatie. De gemoedelijkheid en onderlinge genegenheid verdwenen en 'n somber wantrouwen kwam ervoor in de plaats. Jerom houdt er weliswaar strikte normen van goed en kwaad en 'n obligaat soort naastenliefde op na, maar de door hem uitgesproken vriendelijkheden hebben de oprechtheid van 'n automatische telefoonbeantwoorder. Hij *is* trouwens ook niet te vertrouwen. In De Toornige Tjiftjaf is Lambik stervende, door 'n geweerschot. De rest van de familie bevindt zich, afgesloten van de buitenwereld, bij Lambik. Via 'n direkte lijn kunnen ze wel kontakt onderhouden met Jerom en Tante Sidonia smeekt hem om 'n dokter te roepen. En wat doet onze dubbelgespierde vriend? Hij weigert. HIJ WEIGERT!! En waarom? Er was geen ruzie, ze zaten elkaar niet in de weg, niks. Nee, meneer is in dat verhaal journalist en hij laat Lambik liever doodgaan dan dat hij z'n journalistieke neutraliteit opoffert door in te grijpen, de *farizeeër*. Maar dan realiseert hij zich dat hij 'n interview met Lambik eigenlijk best goed kan gebruiken en *alleen daarom* waarschuwt hij toch maar 'n dokter. Het is duidelijk: óók daar waar zich bij 'n normaal mens emoties bevinden, zitten bij Jerom slechts spieren.

VANDAAR VERNIELEN VEELVULDIGE VUURMONDEN VAN VIJANDELIJK VLOOTSCHIP VERSTERKTE VESTINGEN VAN VREEDZAME VERDEDIGERS.
V
Vrijbuiters, vooruit! Vreselijk voorbereidend vuurgevecht voor volledige veldslag van vechtlustige veroveraars!
VLAM!
VLAM!
Volle vuurkracht voor verwoesting van verdedigde vertoeftplaats van veroordeelden!

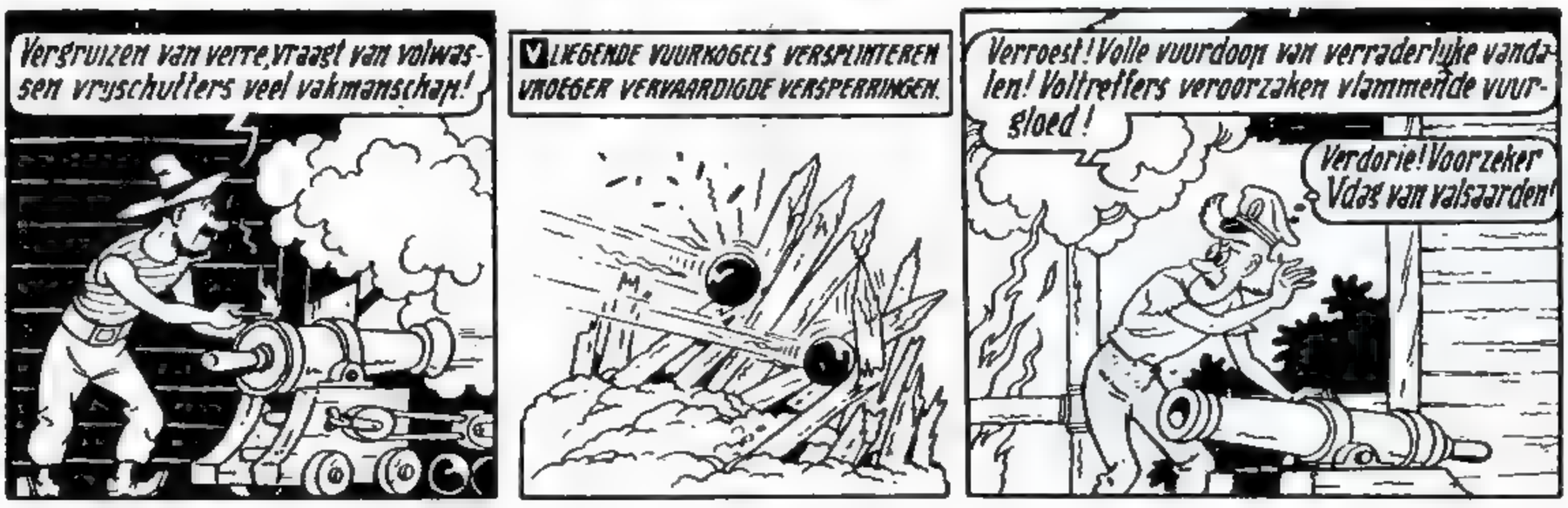
Vergruizen van verre, vraagt van volwassen vrijschutters veel vakmanschap!
VLIEGENDE VUURKOGELS VERSPLINTEREN VROEGER VERVAARDIGDE VERSPERRINGEN.
Verroest! Volle vuurdoop van verraderlijke vandalen! Voltreffers veroorzaken vlammende vuurgloed!
Verdorie! Voorzeker Vdag van valsaarden!

Verbale vrolijkheid

Comak

De verhalen van S&W zijn altijd humoristische avonturenverhalen geweest, met fantastische en sprookjesachtige elementen. Ze zijn het nu nog steeds, althans, daar wordt naar gestreefd. Wat de *opzet*

betreft is er dus weinig veranderd. Ook de *strekking* en het *moralistische karakter* van de verhalen zijn door de jaren heen onveranderd gebleven. Wèl veranderd zijn de *geest* en de *sfeer* van de verhalen. De sjeu is eraf, de vaart eruit, de spontaniteit weg; bovendien was de humor vroeger directer, vindingrijker, kortom *leuker*. Vandersteen verklaart dit zelf door te verwijzen naar zijn jeugd en achtergrond. Het is de sfeer van het vooroorlogse gewone leven die in de vroegere S&W 's aanwezig is en die deze verhalen zo kostelijk maken. De nieuwe generatie, die sinds de jaren '60 meer en meer de verhalen is gaan maken, heeft die tijd niet meegemaakt en zal er om die reden nooit in slagen de geest van de oude S&W 's te benaderen. Dit is 'n logische verklaring, maar hij dekt niet alles. Hoewel Vandersteen altijd al gevoelig is geweest voor de wensen van zijn publiek en hijzelf altijd 'n weergave is geweest van de grootste gemene deler van de publieke opinie, heeft dit niet verminderd dat zijn oude verhalen erg smeuïg zijn, recht toe recht aan en spontaan, met af en toe flink botte of sarkastische grappen. In de loop van de tijd is Vandersteen echter steeds voorzichtiger geworden ten opzichte van de publieke opinie en steeds meer genegen om zijn verhalen aan te passen. Vanuit het onderwijs kwam bezwaar tegen zijn gebruik van de Vlaamse spreektaal, dus ging hij over op Algemeen Beschaafd Nederlands. Hergé en de Franstalige lezers vonden zijn figuren te volks en te Vlaams dus werden ze bijgeschaafd. Met het in toenemende mate verschijnen in het buitenland werden de figuren nog meer bijgeschaafd en werden ook nog allerlei typisch lokale trekjes eruit gefilterd. Met de verschijning van S&W op de teevee en het stijgen van de oplagecijfers van de albums werden nog meer scherpe kantjes weggevijld, opdat 'n zo groot mogelijk publiek er in ieder geval niets *tegen* kon hebben. Het credo werd: het mag *niet* lelijk zijn, *niet* vulgair, *niet* schokkend, *niet* bijzonder. Het was dus ook *niet* sfeervol meer, *niet* interessant en ook *niet* leuk. De vertrossing van S&W is daarmee definitief geworden. Het is zoals *muzak*. Muzak is het amorfe geluidsbehang dat in supermarkten nu al enige jaren voor 'sfeer' moet zorgen. Muzak is muziek zonder dynamische overgangen of tempowisselingen, het is volledig glad en emotieloos; klankruis. Maar de goede luisteraar kan af en toe melodieën herkennen van in oorsprong verre van vlakke of emotieloze muziek . Het is echter de *manier waarop* hij gespeeld wordt die deze muziek zo vlak en doods maakt. Zo is het ook met S&W: *wat* Vandersteen te vertellen heeft is niet wezenlijk veranderd, maar de *manier waarop* wèl! Zoals music tot muzak kan geraken, is comic hier *comak* geworden. Het kan geen toeval zijn dat met de muzak ook Suske en Wiske in de supermarkten terecht is gekomen.

Zekerheid

In die supermarkten wordt S&W overigens uitstekend verkocht, dat wel. Met Story, Privé, Kasteelroman en andere kampioenen van nietszeggendheid. Vandersteen ontkent niet dat hij gevoelig is voor oplagecijfers, dat hij zijn publiek liever niet tegen de haren in strijkt èn dat hij met zijn strips op zekerheid speelt. Hij voelt zich verantwoordelijk voor het voortbestaan van zijn studio. Alleen daardoor kan sociale zekerheid verschaft worden aan het vrij grote aantal mensen dat dankzij *zijn* strips hun brood verdient. Dit houdt in dat Vandersteen tevreden is met de zaken zoals ze nu gaan. Hij heeft gekozen voor stabiliteit en standaardizering van de produktie, 'n aanpak die het voortbestaan van 'n aantal verkochte strips moet garanderen, ook als Vandersteen komt te overlijden. De strips worden dus primair niet meer gemaakt voor het *plezier* van zichzelf en zijn lezers, maar voor de *sociale zekerheid* van zijn medewerkers. Een respektabel streven, dat zeker. Voor Suske en Wiske heeft het echter ingehouden dat één van de beste, kleurigste en levendigste strips die er in Europa waren werd omgevormd tot 'n kleurloos massaprodukt.

Literatuur

1 Rob van Eijck en Nico Noordermeer, Stripschrift nr. 13 pag. 6-8.

2 Danny de Laet en Cees Coenders, Ciso nr. 7, pag. 3-12.

3 Jan Smet, Ciso Stripgids nr. 11, pag. 1-9 en 20-25.

4 Wordt Vervolgd pag. 71-83.

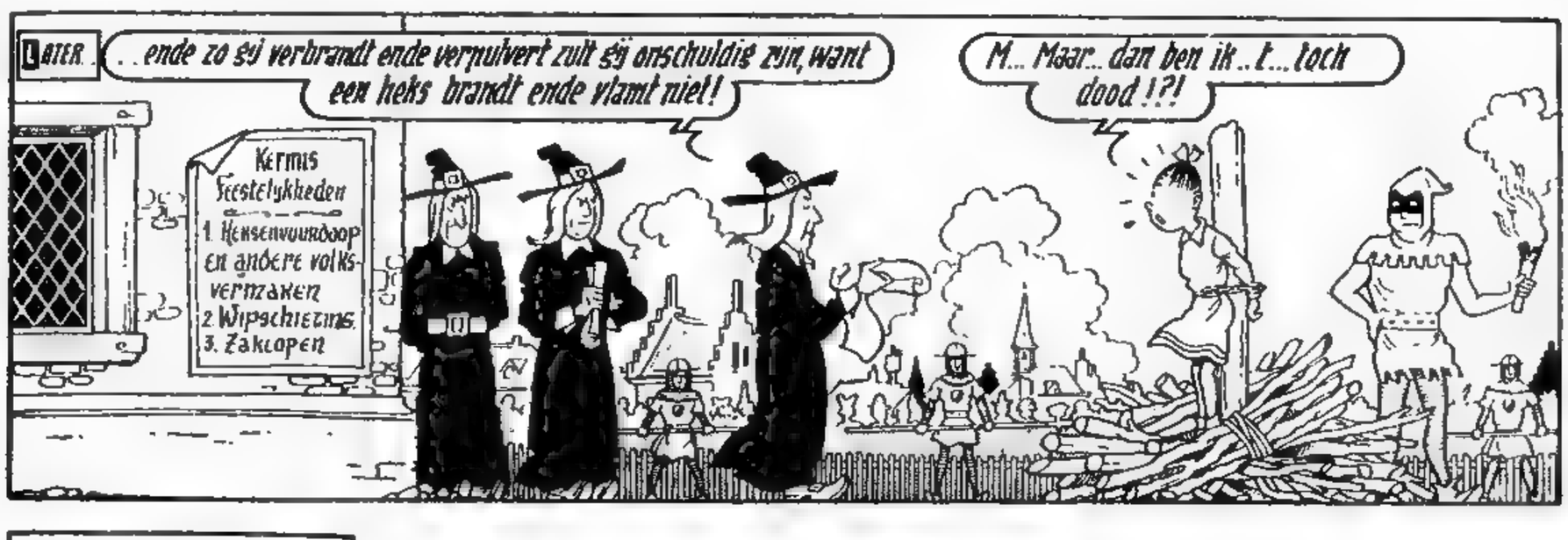
later...
...ende zo gij verbrandt ende verpulvert zult gij onschuldig zijn, want een heks brandt ende vlamt niet!
M... Maar... dan ben ik... t... toch dood!?!
Kermis Feestelykheden
1. Hexenverbranding en andere volksvermaken
2. Wipschieting
3. Zaklopen

In het zigeunerkamp van De Zwarte Zwaan (1958)

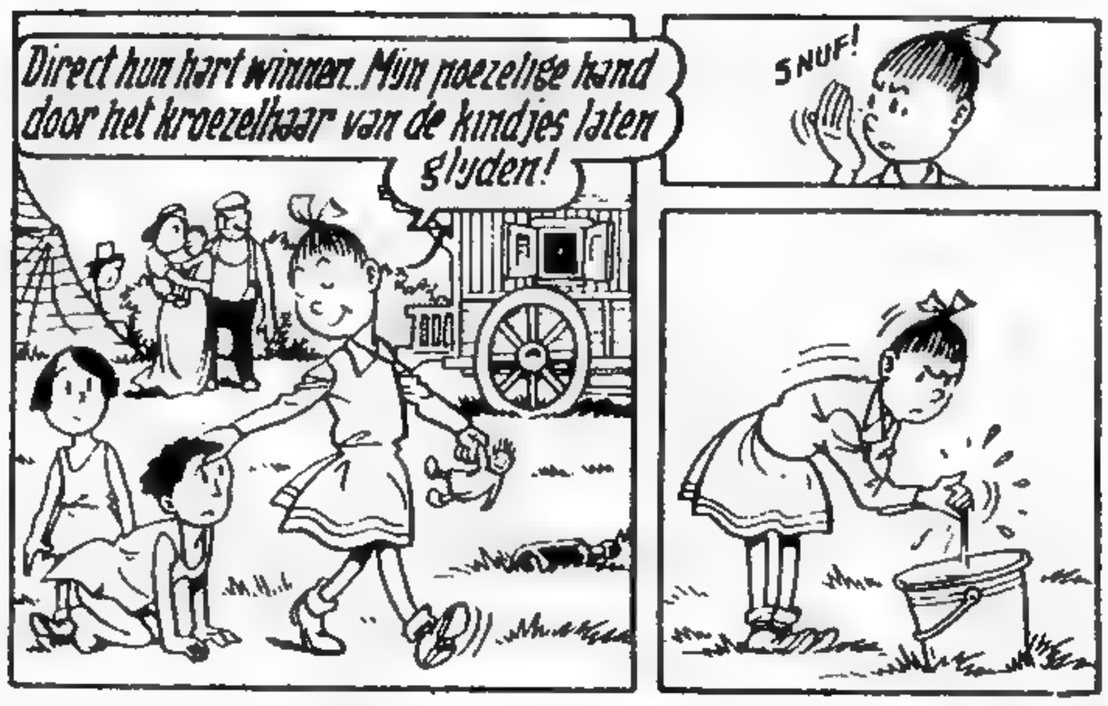

uit De Snorrende Snor (1956)

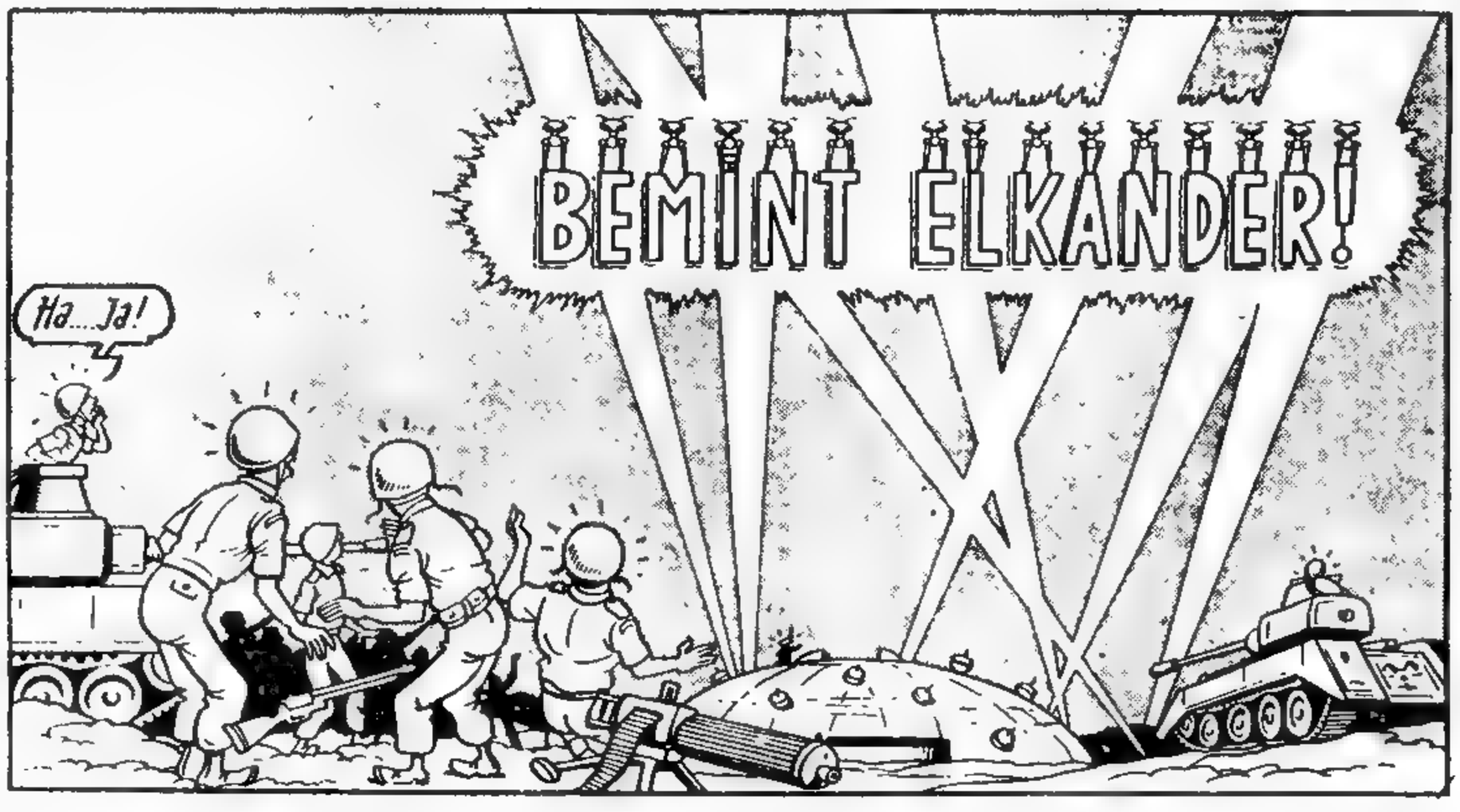

Historische feiten in Suske en Wiske: onduidelijke figuren en onduidelijke tijden...

door Wim van Helden en Rob van Eijck

Het geheugen is een merkwaardig orgaan. Indrukken die in je herinnering opgeslagen liggen blijken dikwijls bij hernieuwde kennismaking nauwelijks met de werkelijkheid overeen te komen. Zo ook met de rol die Suske en Wiske in de historie gespeeld hebben: volgens ons geheugen hebben Suske en Wiske talloze historische tijden en plaatsen bezocht, hebben ze regelmatig deelgenomen aan historische gebeurtenissen en hebben zij vele historische persoonlijkheden de hand geschud. Maar bij een nadere beschouwing van alle verhalen waarin het verleden een rol speelt, bleek ons geheugen een zeer vertekend beeld te hebben bewaard. Allereerst zijn er minder historische verhalen dan we gedacht hadden: een goede 35 delen. Ten tweede blijkt de Teletijdmachine van professor Barabas een minder overheersende rol te spelen dan in ons geheugen gegrift stond. De gedachte dat Barabas in bijna ieder verhaal te pas en te onpas met zijn apparaat komt aandragen, blijkt een misvatting. Maar de opvallendste misser van ons geheugen is wel dat Suske en Wiske met grote regelmaat historische figuren zouden hebben ontmoet of een rol zouden hebben gespeeld in een historische gebeurtenis.

Hun bemoeienissen met de ware historie zijn eerder schaars. Ze ontmoeten weliswaar een tiental historische personages (zoals Breughel, Mercator, Rubens, Hannibal, Alva, Marco Polo, Nero, Cortes en Montezuma), maar in een aantal gevallen worden deze figuren slechts ten tonele gevoerd als kuriositeit en speelt de rol die zij in het verleden hebben gespeeld geen rol in de Suske & Wiske-verhalen.

Ook de historische feiten als achtergrond zijn zeldzaam. Wiske trekt met Hannibal over de Alphen, Lambik helpt keizer Nero ten val brengen en Suske, Wiske en Lambik helpen Cortes bij de verovering van Mexico op de Azteken. Maar dan is de koek wel op, afgezien van algemene historische achtergronden als de strijd van de Oude Belgen tegen de Romeinse legioenen, van de opstandelingen in de Nederlanden tegen Philips II in de 16e eeuw, en van de Vlaamse boeren tegen de Fransen aan het eind van de 18e eeuw. Al met al een nogal pover resultaat aan historische aanknopingspunten voor zo'n 35 delen in het verleden, en een forse misser van ons geheugen.

Het omvangrijke artikel vol analyses en wetenswaardigheden dat ons voor ogen stond, zagen wij al spoedig ineenschrompelen tot er nog slechts een schamel karkas overbleef, omdat de grote moeilijkheid met de historische verhalen van Suske en Wiske gelegen is in het feit dat het grootste deel ervan eigenlijk niet historisch is. Het historisch decor is gebruikt alsof Suske en Wiske in onze tijd een vreemd land bezoeken: de

'15e eeuwse ridder met 20e eeuws overhemd'

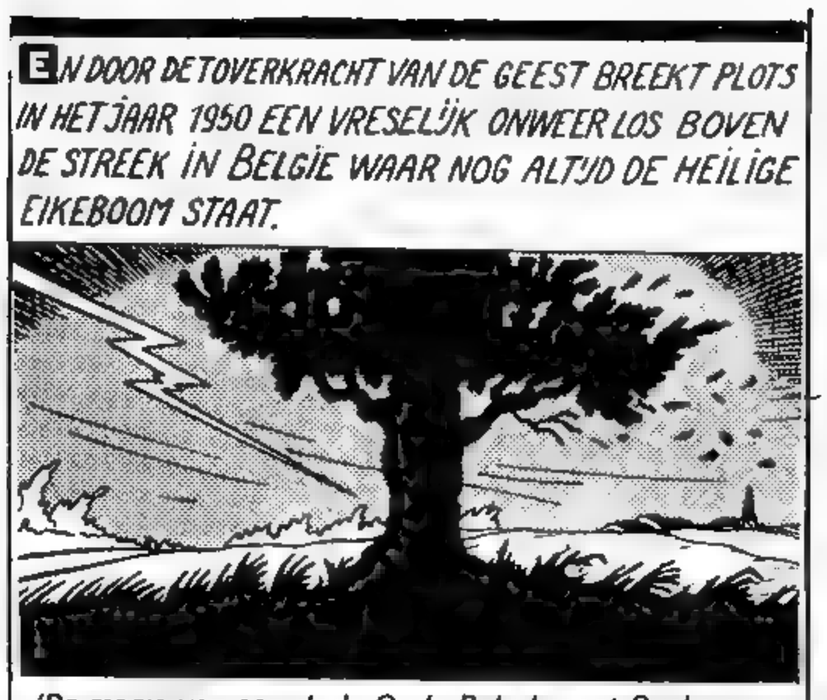
EN DOOR DE TOVERKRACHT VAN DE GEEST BREEKT PLOTS IN HET JAAR 1950 EEN VRESELIJK ONWEER LOS BOVEN DE STREEK IN BELGIE WAAR NOG ALTIJD DE HEILIGE EIKEBOOM STAAT.

'De magie van een dode Oude Belg brengt Suske en Wiske naar 54 v. C.'

gebouwen zien er anders uit en men draagt andere kleren, maar daarmee is de kous af. Met een werkelijk historisch verhaal heeft dit vrij weinig van doen. Het verleden als sprookjesdecor, dat is het eigenlijk. Er zijn zelfs een paar verhalen die dit duidelijk illustreren, zoals 'Het bevroren vuur' en 'De koning drinkt', die op de rand balanceren van historisch verhaal en sprookje. In 'De koning drinkt' flitsen Suske en Wiske weliswaar naar het verleden, maar dat is een uiterst onduidelijk verleden met een soort Eftelingdecor, terwijl in 'Het bevroren vuur' de hele club per ijsschots naar een sprookjesrijk reist waar men in historische kledij gehuld gaat. Suske en Wiske flitsen wel regelmatig naar 'een verleden', maar doen dat slechts om daar hun *eigen* avonturen te beleven, en niet om zich te bemoeien met de ontwikkeling van de historie. Deze verhalen zijn waarschijnlijk voor een belangrijk deel bedoeld om wat variatie in de serie te brengen, want verandering van spijs doet eten, volgens een oude volkswijsheid, die ook in België wel bekend zal zijn.

Volks vertoon

Nu er één reden van het gebruik van het verleden over de brug is gekomen, spekuleren we hierover gelijk maar even door. Om welke andere redenen stuurt Willy Vandersteen zijn geestelijk kroost naar voorbije tijden? Aansluitend op het hierboven genoemde thema van de broodnodige variatie kunnen we het woord 'pittoresk' laten vallen. Het schilderachtige van het verleden, de mooie kostuums, de golvende mantels, de wuivende pluimen en de glinsetende wapenrustingen zullen zeker ook een rol spelen. Dat is te zien aan de keuze van tijdperken en landen waarheen Suske & Wiske & Co afreizen, waarbij ook het uitheemse element, in de zin van niet-westerse kulturen, de nodige aandacht krijgt.

Vele verhalen spelen zich af in Vlaanderen en daarbij wordt het pittoreske element vertolkt door plaatselijke folklore, die zich uit in kostuums of volksgebruiken. Dit volkse vertoon beperkt zich niet tot historische Suske & Wiske-verhalen, maar speelt in vrijwel diens gehele werk een grote rol. En aan dat volkse element en het veelvuldig opvoeren van Vlaanderen als historisch decor zal een nationalistisch trekje bij Vandersteen niet vreemd zijn: aldus kunnen het eigen land en de eigen grote historische figuren eens stevig in het zonnetje gezet worden.

In de historische Suske & Wiske-verhalen wordt zo nu en dan ingehaakt op de wereldliteratuur, wat bij de lezer aanleiding geeft tot herkenning. Zo liggen 'De drie musketiers' en 'De man met het ijzeren masker' ten grondslag aan 'De dolle musketiers' en wordt de Nibelungensage verbasterd tot 'De Ringelingschat', hoewel in dit laatste verhaal een aardige mengeling tot stand is gebracht met de toenmalig min of meer eigentijdse geschiedenis in de figuur van het monster 'Total Krieg'. Ook meer in het algemeen put Willy Vandersteen gretig uit de sprookjes- en sagewereld, zoals in 'De vinnige Viking', waarin de hele Skandinavische godenwereld, op overigens oubollige wijze, ten tonele wordt gevoerd. En verder zijn er vele verhalen die bol staan van dwergen, elfen, draken en andere sprookjesfiguren.

Tenslotte gebruikt Vandersteen het verleden om ons in het heden een lesje te leren. Meestal gebeurt dat door een losse opmerking van een van de medespelers, maar een enkele keer is het hele verhaal op dit thema gebouwd, zoals 'De mollige Meivis', waarin zelfs een aartsschurk als Chemismis (de naam zegt het al) zijn euvele industriele praktijken ogenblikkelijk staakt, als hij via een toverkristal een blik op de situatie in de 20e eeuw mag slaan. Het brengen van De Boodschap, een algemeen kenmerk van de Suske & Wiske-reeks, beperkt zich bepaald niet tot de verhalen die zich in het heden afspelen, maar wordt evenzeer naar het verleden doorgetrokken.

Transportwijze

De manier waarop Willy Vandersteen zijn figuren naar het verleden transporteert, is niet zo eenzijdig als op het eerste gezicht lijkt. Natuurlijk, professor Barabas is zo geniaal geweest om een machientje uit te vinden waarmee probleemloos naar iedere tijd en plaats in de geschiedenis te reizen valt, maar een eenvoudige telling wijst uit dat bij slechts ongeveer de helft van de tijdreizen gebruik gemaakt wordt van Barabas' Teletijdmachine. Dit toestel werd pas betrekkelijk laat in de serie door professor Vandersteen bedacht, waarbij 'laat' reletief gezien moet worden ten opzichte van het aantal verhalen dat in het verleden speelt.

Als die bazaar van u werkt dan alles op rolletjes!
Het pleizier! Op een ik-en-ezaag flikker ik u in de 19e eeuw! Neemt allen maar plaats in de cabine!

'Professor Barabas en zijn handig apparaat'

Vóór de uitvinding van de tijdmachine moest Vandersteen zich met andere middelen behelpen om de club naar oude beschavingen te krijgen en we zien dat hij in die periode het tijdreisprobleem meestentijds omzeilt door Suske & Wiske niet écht naar het verleden te laten reizen, maar eigentijds in achtergebleven beschavingen terecht laat komen, à la 'The Lost World' van Conan Doyle. De min of meer 16e eeuwse beschaving van Amoras ('Op het eiland Amoras', 'De stalen bloempot') bestaat in de 20e eeuw, in Egypte ligt nog een gebied met de beschaving van 4000 jaar geleden ('Het zingende nijlpaard', 'Het vliegende bed'), in Japan ('De stemmenrover') en China ('De Witte Uil') heeft men eveneens de oude beschaving nog goed weten te konserveren, en het 20e eeuwse westen van de V.S. ('Bibbergoud') blijkt nog identiek te zijn aan het 19e eeuwse Wilde Westen.

Een andere methode die Vandersteen in het pré-Teletijdmachine-tijdperk toepast is die van de magie. Of dat nou een betoverde spiegel is ('De koning drinkt'), een toverhoorn ('De Ringelingschat') of gewoon magie van een reeds lang overleden Oude Belg ('Lambiorix'), het resultaat is dat Suske & Wiske moeiteloos in de geschiedenis kunnen rondstappen.

Een geval apart vormen de verhalen die Willy Vandersteen voor het weekblad Kuifje heeft gemaakt. Daarin spelen immers slechts Suske, Wiske en Lambik mee, zodat ze het zonder de hulp van Barabas en zijn apparaat moeten stellen. Ook hier past Vandersteen de 'verloren wereld-methode' toe ('De groene splinter'), terwijl hij tweemaal van hypnotiseur Priem gebruikt maakt ('De schat van Beersel', 'De Tartaarse helm'). Maar voor de verhalen 'Het geheim der gladiatoren' en 'Het gouden paard' kon hij blijkbaar niets verzinnen, want hierin bevinden Suke, Wiske en Lambik zich zo maar, zonder enige inleiding, in respektievelijk de Belgische wouden van de 1e eeuw n. Chr. en het 13e eeuwse Brugge. En die handelwijze vervulde ons vroeger met grote verwarring.

Vanaf het moment dat de Teletijdmachine

ONDERTUSSEN IS LAMBIK, VERGEZELD VAN ARRIVISTEN IN HET DORP DE PATATTEN GAAN OPEISEN. DE OUDE BELGEN, DIE ZO GOED ALS DE NIEUWE, AL NIET VEEL MEER TE ETEN HADDEN, ZIJN NATUURLIJK RAZEND
Schaft de varkenspatattenook maar mee! De soldaten moeten ook eten!

'Aardappels bij de Oude Belgen'

van professor Barabas in 'De Tuftuf-club' verzendkracht naar het verleden kreeg, waren Vandersteens problemen opgelost. We zien dan ook dat de tijdreizen daarna vrijwel altijd via dit handige apparaat geschieden. Vandersteen hoefde zich voortaan niet meer het hoofd te breken over het vinden van weer een nieuwe methode om zijn geesteskinderen het verleden in te krijgen.

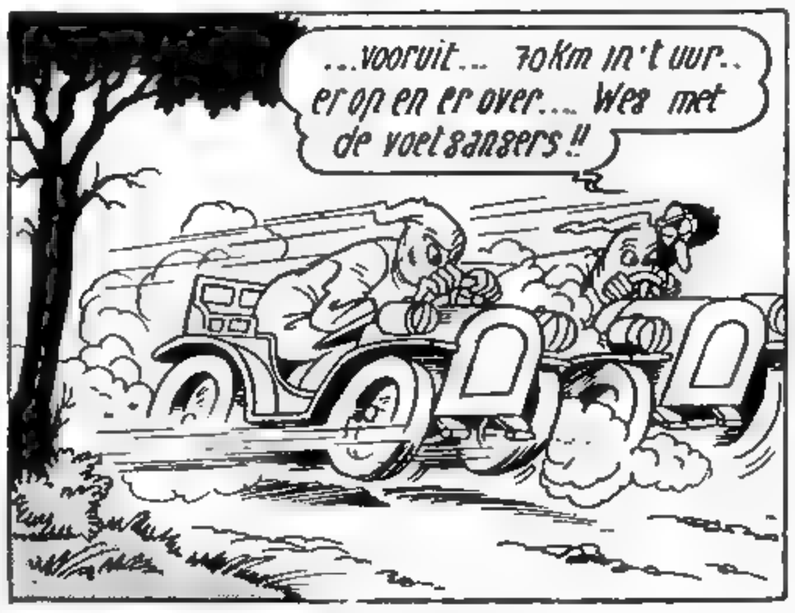

'Auto's die 70 km rijden, in 1851?!'

Ridder met overhemd

Bij het schetsen van het verleden maakt Willy Vandersteen soms rare fouten. Zo hangt hij in 'De tuftuf-club' het hele verhaal op aan een bende betoverde onverlaten die met automobielen het wegdek onveilig maken. Vandersteen geeft het preciese jaar waarin dit verhaal zich afspeelt, en dat is 1851, een tijd waarin men in het geheel nog niet in auto's rondreed. Iets dergelijks geldt voor 'De duistere diamant', waarin we een Middeleeuwse ridder zien die zich van zijn harnas ontdoet, waarbij blijkt dat de man een keurig 20e eeuws overhemd, kompleet met boord en manchetten, onder zijn wapenrusting draagt. En dan is er nog het merkwaardige geval van de Oude Belgen, die reeds lang vóór Columbus in Amerika terecht kwam, patatten, oftewel aardappels, kenden ('Lambiorix').

Naast deze vreemde missers zijn er ook wat uitgebreidere fouten. Nog afgezien van de rare toestanden die zich afspelen aan het hof van de Azteekse keizer Montezuma vóór de komst van Cortes ('Het gouden paard'), worden er ook in 'Het geheim der gladiatoren' merkwaardige dingen uitgehaald met het Romeinse keizerschap. In dit verhaal wordt keizer Nero op hoogst onhistorische wijze ten val gebracht, terwijl

'Inspiratie in de wereldliteratuur'

Wij lazen.. "De drie Musketiers,, De geschiedenis van drie trouwe dapperen die..zo..met de degen in de vuist... de zaak van hun...
..edele koninsin dienden wij de paraplus... heu.. kruisen zoals zij deden
Kom, Sidonie laten degens !

diens opvolger zelfs een door Vandersteen verzonnen figuur blijkt te zijn. Ook met Alva worden rare toeren uitgehaald in 'Het Spaanse spook'. Suske en Wiske belanden in het Brabant van 1565, waar Alva dan kennelijk al geruime tijd zijn schrikbewind uitoefent, terwijl Alva in werkelijkheid pas in 1567 de Nederlanden binnentrok. En dat Philips II Alva zou hebben teruggeroepen omdat hij onregelmatigheden met het stadje Kriekebeke zou hebben gepleegd, is natuurlijk helemaal te dol.

...Koningin..vanst ook... ..Dat is Mie Angèle....
Maar dat valsaardig meisje kan toch uw edele zoon niet zijn. Majesteit!?
Toch wel mijne heren! Pruik af... kleren uit... Ik ben de Dauphin !!!

'Lodewijk XIII?!'

Een wat ingewikkelder historische brei zien we in 'De dolle musketiers', als Suske, Wiske, Lambik en Sidonie zich bemoeien met de Franse troonopvolging. Ze verhuizen naar het Frankrijk van 1603, waar op dat moment een regentes blijkt te heersen, die haar zoontje, de kroonprins, op 13-jarige leeftijd de troon wil laten bestijgen. In 1603 regeerde in Frankrijk echter de reeds middelbare koning Hendrik IV. Na zijn dood in 1610 is zijn vrouw als regentes opgetreden voor de nog minderjarige opvolger die als Lodewijk XIII in 1614 (op inderdaad 13-jarige leeftijd) de troon zou beklimmen. We mogen dus wel aannemen dat de hier ten tonele gevoerde kroonprins inderdaad koning Lodewijk XIII is, maar waarom er dan zo met de jaartallen gerommeld wordt, is ons een raadsel.

Nu we even stil zijn blijven staan bij enkele fouten in de verhalen die wat duidelijker aansluiten bij het echte verleden, moeten we eerlijkheidshalve ook wijzen op de positieve kanten van het gebruik van het verleden in de Suske & Wiske-reeks. Die vinden we over het algemeen in de verhalen die Vandersteen voor Kuifje heeft getekend, en met name in 'De schat van Beersel' en vooral 'De Tartaarse helm', waaraan duidelijk veel dokumentatie ten grondslag heeft gelegen. Vooral de taferelen in Brugge en Venetië vormen zonder meer het hoogtepunt van Vandersteens historische verhalen. Het hoeft ons nauwelijks te verbazen dat juist aan déze verhalen met grotere historische nauwgezetheid is gewerkt, want nauwkeurigheid was de slogan van alle tekenaars die eind veertiger, begin vijftiger jaren voor

'Schilderachtige gevechten in schilderachtige kledij'

weekblad Kuifje werkten. Het is een algemeen bekend gegeven dat Willy Vandersteen onder invloed van Hergé en andere tekenaars van Kuifje veel nauwkeuriger en zorgvuldiger is gaan tekenen, en dit werkte vanzelfsprekend door in de historische benadering van zijn verhalen.

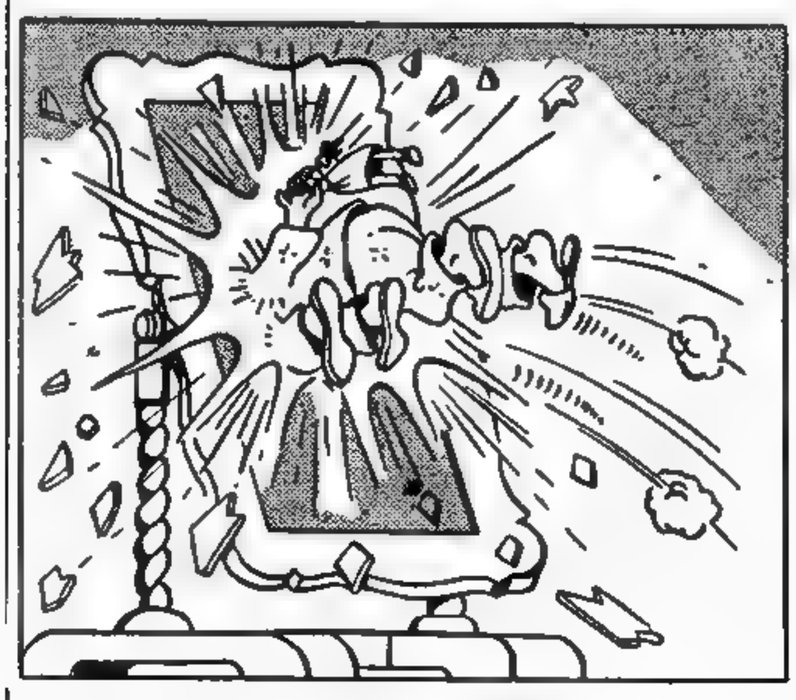

'Via een toverspiegel naar de Middeleeuwen'

De verkeerde kant

Als Suske & Wiske naar het verleden rei zen, hoe stellen zij zich dan op in de situatie die zij daar aantreffen? Als er twisten zijn, wiens partij kiezen zij dan en waarom? In vele gevallen doet deze vraag echter nauwelijks ter zake, omdat zij met een duidelijke opdracht naar het verleden vertrekken, om iets of iemand op te sporen, zodat een partijkeuze, indien nodig, al bij voorbaat vastligt. Maar in andere gevallen moeten zij partij kiezen.

Hun partijkeuze kàn erg onbenullig beargumenteerd worden, zoals Wiske doet, als zij zich aan de zijde van Hannibal schaart tegen de Romeinen omdat 'die ons land vroeger veroverd hebben.' Tja, 't is 'n reden...

'Rijnwater uit een betoverde hoorn transporteert Suske en Wiske naar 1100'

In 'Het gouden paard' staan Suske, Wiske en Lambik aan een kant die tegenwoordig algemeen als 'de foute' wordt ervaren: zij bereiden de weg conquistador Cortes bij diens opmars naar de hoofdstad van het Azteekse rijk. En wie weet wat Cortes en zijn Spanjaarden in Zuid-Amerika allemaal hebben uitgevreten, zal zich over die positiekeuze op zijn zachtst gezegd verwonderen. Weliswaar gedragen Suske en Wiske zich zeer netjes ten opzichte van de Indianen en vechten zij alleen als zij worden aangevallen, maar ja, denk je 'ns in de situatie van de Indianen in.

Ook Noord-Amerikaanse Indianen komen er over het algemeen niet altijd even feestelijk vanaf, hoewel Vandersteen een enkele keer toch ook weer flink naar de andere kant uithaalt, als hij Wiske in 'Bibbergoud' bij het zien van het Vrijheidsbeeld laat zeggen: 'Ik heb altijd gedacht dat het een grafzerk was voor de uitgeroeide Indianen!'

Net als in het heden bevechten Suske & Wiske ook in het verleden natuurlijk steeds 'het kwade': zij strijden tegen onderdrukking, uitbuiting en staatsgrepen van de kant van 'de slechte'. Dikwijls echter gebruikt Vandersteen geen bestaande historische misstanden, maar schept hij in het verleden zijn eigen strijdpunten, die zo zwart/wit zijn dat er voor Suske & Wiske maar één positiekeuze mogelijk is. Het is zó duidelijk wie 'de goeden' en wie 'de kwaden' zijn, dat iedere lezer zich onmiddellijk in de stellingname van Suske & Wiske kan terugvinden. Vaak bestaat die stellingname uit het verdedigen van het gezag, van koninklijk gezag, maar dan is dat natuurlijk wel altijd een nóbel koninklijk gezag, dat beschermd moet worden tegen aanvallen van kwalijke lieden, die met duistere praktijken de nacht willen grijpen om het volk te knechten.

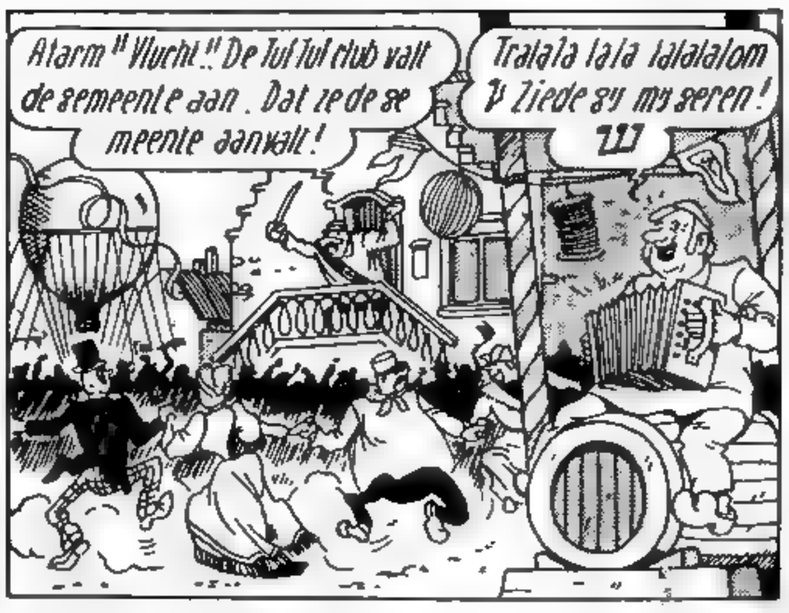

'Vlaamse folklore'

'De Vinnige Viking', Jerom bij de Skandinavische goden'

Grote stenen pijpen maken de lucht tot vergif!
De Schelde ziet zwart en stinkt!
Vissen sterven in het water
Vogels gaan dood in de lucht!
Het groen verdwijnt! Een troosteloze wereld!

'Het verleden kijkt verbijsterd naar de toekomst'

Aardige Spanjaarden

In de verhalen van Suske & Wiske is een speciale historische periode die enkele malen opduikt en waarin ze wèl partij kiezen in een bestaande historische twist. Zij reizen een paal maal naar de Zuidelijke Nederlanden in de 16e eeuw en kiezen dan partij voor de opstandelingen tegen de Spaanse onderdrukking. Maar dat is dan ook geen partijkeuze waar je je een buil aan kunt vallen.

Toch hebben die 'Tachtigjarige Oorlogverhalen' een opmerkelijke kant: ergens op de ondergrond schemert er een zekere sympathie voor de Spanjaarden doorheen. Onder hen bevinden zich regelrechte rasschurken, dat wel, maar niet èlke Spanjaard is zonder

'Lambik bij Rubens thuis'

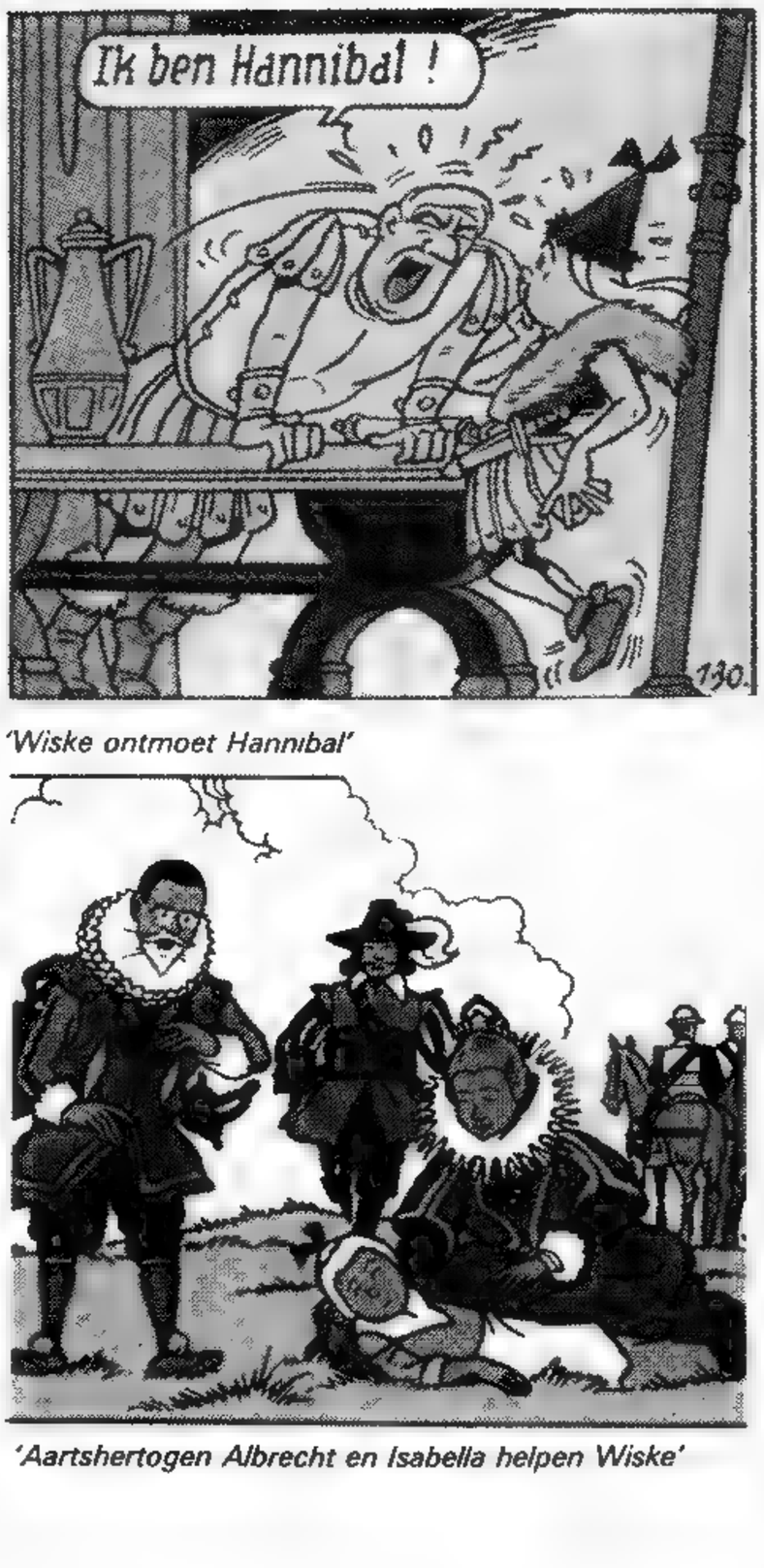

'Wiske ontmoet Hannibal'

'Aartshertogen Albrecht en Isabella helpen Wiske'

'In de residentie van Marco Polo'

Verontschuldig me, genadige keizer, ik meende dat iemand aan mijn mantel frutselde ..Wel... hm... reken op mijn zwaard en strikte geheimhouding... Het volk zal niet weten dat men zijn brood tegen goud inruilt !

'Lambik in dienst van keizer Nero'

meer volledig fout. In 'Het Spaanse spook' bijvoorbeeld is Alva wel degelijk de kwalijke onderdrukker waarvoor hij in de geschiedenis moet doorgaan, maar anderzijds wordt de oprechtheid van koning Philips II niet in twijfel getrokken. Philips II is degene die het stadje Kriekebeke gratie verleent en die Alva onmiddellijk uit zijn funkie ontheft, als hij hoort wat Alva allemaal uitspookt. Nee, Philips II was kennelijk toch niet zo'n boze despoot.

Ook in 'De raap van Rubens', die begin 17e eeuw speelt, komen de Spaanse overheersers er helemaal niet slecht vanaf, gezien de prettige rol die aartshertogen Albrecht en Isabella spelen, die in die tijd de Nederlanden regeerden (en ook inderdaad in het zuiden zeer populair waren). Een dergelijke houding is misschien te verklaren uit het feit dat Willy Vandersteen een Belg is en geen Nederlander. Als hij Nederlander was geweest, zou hij in zijn verhalen de Spanjaarden vermoedelijk rücksichtlos veroordeeld hebben. De Noordelijke Nederlanden hebben de Tachtigjarige Oorlog immers volledig uitgevochten en zich zodoende van het Spaanse gezag bevrijd, terwijl voor de Zuidelijke Nederlanden de opstand er na ruim tien jaar wel opzat. In feite was het huidige België omstreeks 1585 weer geheel in Spaanse handen, en is dat tot het begin van de 18e eeuw gebleven. En die Spanjaarden hebben er in ieder geval toch maar voor gezorgd dat het zuiden katholiek bleef door de 'verfoeilijke dwaalleer van het Calvinisme' met wortel en tak uit te roeien. Om deze redenen is het nauwelijks verwonderlijk dat Belgen een genuanceerder standpunt innemen ten opzichte van de 'Spaanse overheersers' dan de Nederlanders.

De gulden middenweg

Samenvattend kunnen we stellen dat Willy Vandersteen het verleden als onderwerp van zijn verhalen op dezelfde manier gebruikt als alle andere onderwerpen die hij in de Suske & Wiske-reeks aanpakt. Hij bewandelt als steeds de gulden middenweg. In zijn historische verhalen gebruikt hij weinig bestaande figuren en plaatst hij zijn geesteskinderen in onduidelijke tijden. Dit komt overeen met zijn benadering in de hele serie: hij hanteert de grootste gemene deler. Hij maakt zaken tot onderwerp van zijn verhalen waar vrijwel iedereen eenzelfde opinie over heeft en omzeilt hete hangijzers. Door weinig of geen historische strijdpunten op te voeren hoeft hij geen standpunt in te nemen en vermijdt hij op die manier irritatie van lezers die hierin met hem van mening verschillen. Maar daarin verschilt Willy Vandersteen nauwelijks van andere tekenaars van historische verhalen, dus kunnen we hem dat moeilijk kwalijk nemen. Het opvoeren van historische decors in een aantal delen van Suske & Wiske heeft in ieder geval gezorgd voor een aantal sappige verhalen.

Dank zij het optreden van onze vrienden verloopt de eerste kennismaking met de keizer zeer hartelijk en kunnen onderhandelingen plaats grijpen.

'Cortes ontmoet keizer Montezuma'

'...en naar de 13e eeuw'

'Door hypnose naar de 15e eeuw...'

...ogen van Priem, dan wordt alles om henheen duister. Wanneer het drietal de ogen opnieuw opent, staan ze als landbouwers in 'n Brabants landschap van de XVe eeuw . . .
Gaat maar al naar huis, dit stuk bezaai ik nog even . . .

STRIPWINKELGIDS

'PLATENBAR-STRIPWINKEL LEO'

Lange Kerkstraat 32
4461 JJ Goes, telefoon 01100-13194

MEIROOS STRIP- EN LECTUUR-SHOP/SHOPPINGCENTER
Oudegracht 136, hoek Vinkenburgstraat
Utrecht, telefoon 030-334357

STRIP ANTIQUARIAAT PANDA

Frederikstraat 955
2514 LJ 's-Gravenhage,
telefoon 070-635950*
geopend di t/m vr van 12 tot 6 uur; zaterdag van 11 tot 5 uur; donderdag/koopavond tot 9 uur geopend.

DE ZAAK ZONNEBLOEM
Haarlemmerstraat 27, Amsterdam,
telefoon 020-247294
- de hoogste prijs voor uw 2e hands-strips!

de Jacobijn
JACOBIJNESTRAAT 10
HAARLEM
TEL. 023-320782

Antiquariaat
Liendertseweg 66A
Amersfoort
tel. 033 - 25975
"Bommel"
STRIPS - BOEKEN
MUNTEN - POSTZEGELS

STRIPSPECIAALZAAK
FANTASTIC VISIONS
Slaak 18, Rotterdam, telefoon 010-331710

DE LEKTUURHAL
Nauwe Burgstraat 3, Sneek,
telefoon 05150-15510

WEL EENS GEWEEST HOP BIJ...
BLUNDER
HAVERSTRAAT 2
3511 NC UTRECHT

LAMBIEK
Kerkstraat 104, Amsterdam,
telefoon 020-267543

OLD COMIC HOUSE KRALINGEN

Frits Ruysstraat 28a
3061 ME Rotterdam
tel. 010-523171

Stripantikwariaat
calvo
Sandelingplein 2
Rotterdam-Zuid
geopend zaterdag 10 tot 5 uur
telefoon 010-840636
bestellingen bezorgen wij aan huis!

Werd uw zaak niet vermeld?
En stelt u daar wel prijs op?
Belt u even:
030-316259

Wij nemen uw naam graag in deze lijst op.

Nu ook een
STRIPSPECIAALZAAK
in Vlissingen
met de meest uitgebreide kollektie strips, ook Frans-Engelstalige.

GRAMM.-STRIPS 76
DE STRIPWINKEL
Paul Krugerstraat 146-148
4381 WK VLissingen

SPECIAALZAAK IN STRIPBOEKEN
FLANEUR
KLEINE POORTSTRAAT 13
DEVENTER
05700-19255

WOUTS STRIP- EN SF SPECIAALZAKEN
van Woustraat 126, Amsterdam en
Oostenburgerstraat 69, Amsterdam,
tel. 020-792116 en 020-224680
Organisatoren van stripbeurzen. Gaarne informeren wij u onze enorme kollektie strips en SF en over bedoelde beurzen.

P.G. Hermans
Broerenstraat 4,
Arnhem. tel. 085 - 431398

RICHARD
Rombout-Hogerbeetsstraat 78,
Amsterdam, tel. 020-842923

Strip antiquariaat "SJORS"

Voorstraat 371, Dordrecht,
telefoon 078-142012
openingstijden: ma t/m vrij 13.00-17.30 uur; zaterdag 10.00-17.00 uur.

DE LEKTUURHAL
Over de Kelders 10, Leeuwarden,
telefoon 05100-30756
Dracht 100, Heerenveen

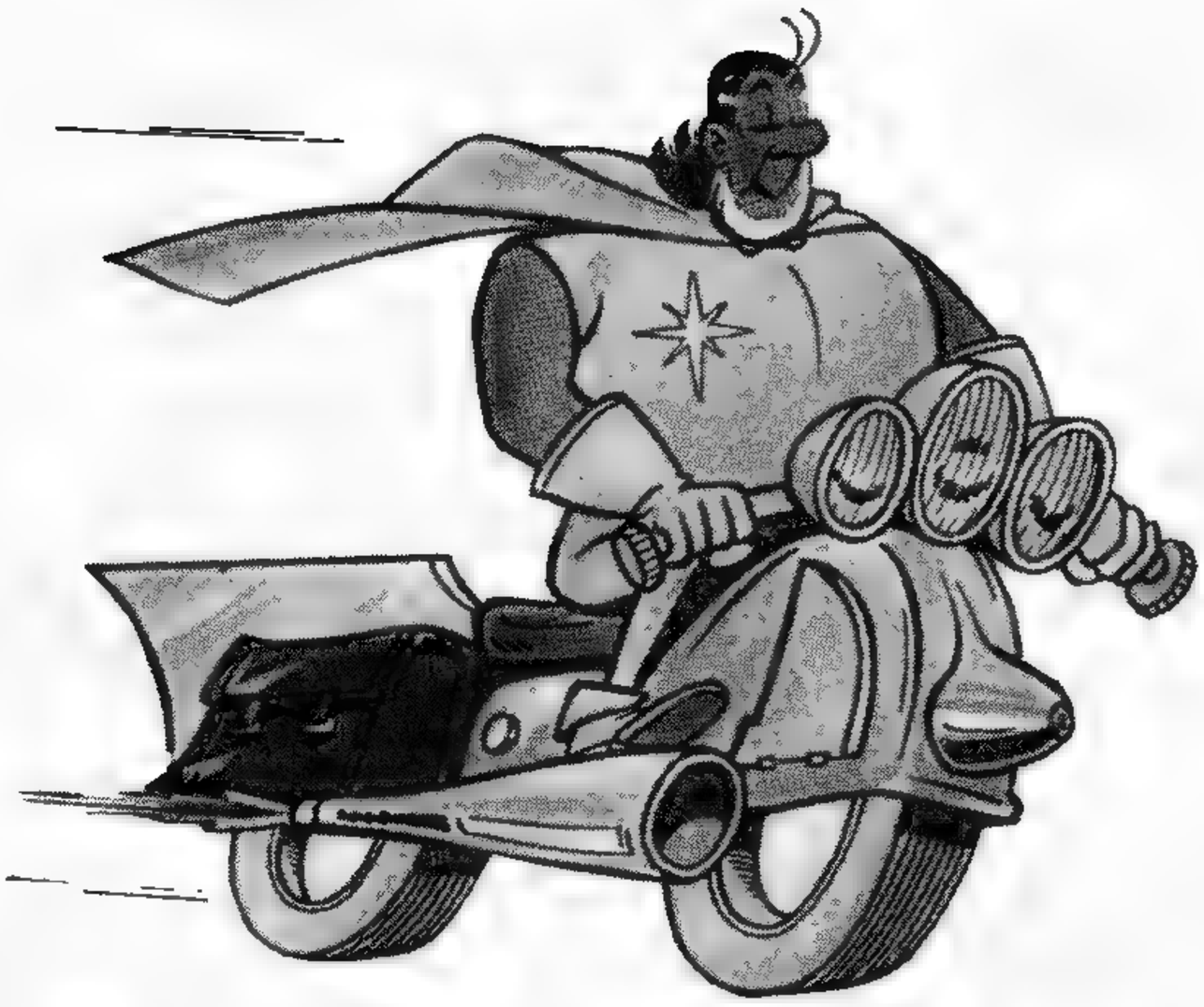

door
KEES DE BREE

JEROM:

Een uit de hand gelopen, slechte Belgenmop!!

Suske en Wiske mogen de titelhelden zijn, Lambik en Sidonia mogen de belangrijkste figuren achter de kinderen zijn, de meest geliefde held uit de fameuze Suske en Wiske-strip van Willy Vandersteen is ongetwijfeld de onbehouwen krachtpatser Jerom. Werkelijk een perfekte bijfiguur die onnozelheid, slimheid, verwaandheid en nederigheid in zijn opgeblazen borstkas met zich meedraagt. Helaas heeft de commercialisering in de Vandersteen studio's ook Jerom duchtig aangetast. De superbe bijfiguur van weleer kreeg een eigen serie en werd daarmee de meest bloedeloze stripfiguur aller tijden. De held die vroeger jong en oud boeide is nu slechts te pruimen voor de allerjongsten maar iedere volwassene die waakt over het geestelijk welzijn van zijn kinderen zou Jerom ogenblikkelijk weg moeten smijten. Hoe kon het zo ver komen? Kees de Bree schildert de verloedering van Europa's sympathiekste body builder.

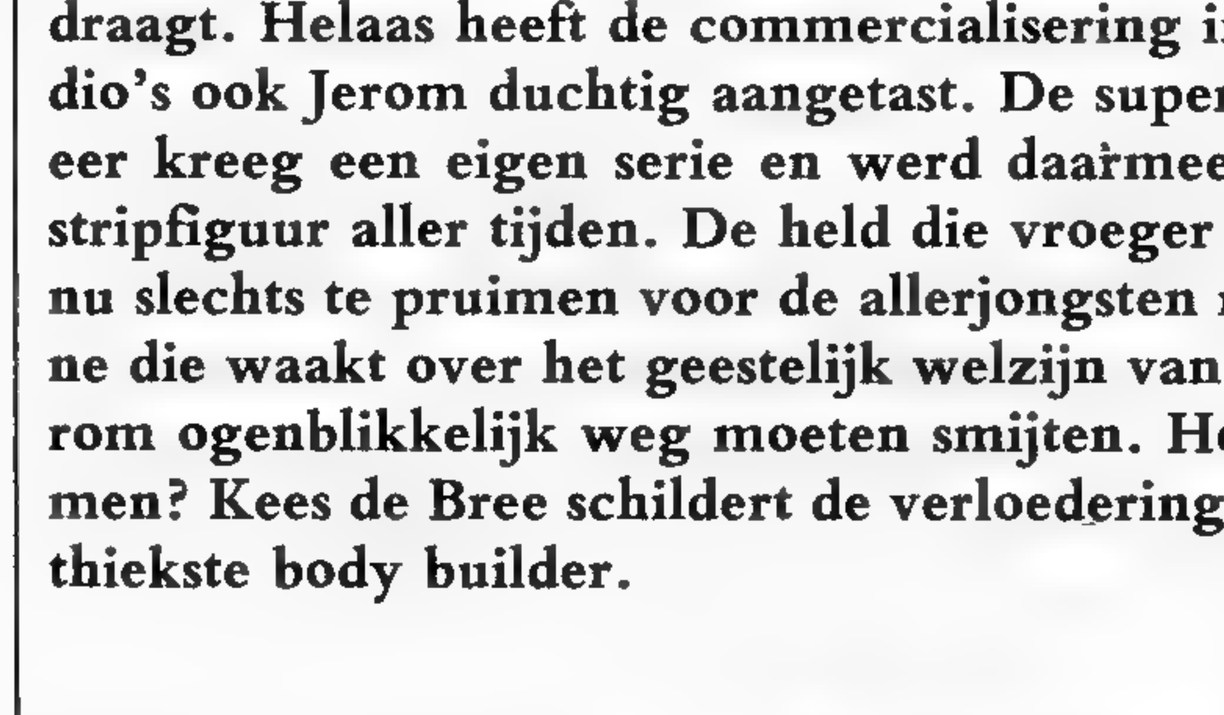

Jerom's eerste optreden in de Dolle Musketiers

Toen Jerom in 1953 in het verhaal *De Dolle Musketiers* uit een zwaar vergrendelde kist kwam kruipen zag het er allemaal veelbelovend uit. Hij was een soort aapmens gehuld .in een lendedoek, zijn ogen neergeslagen en de kin eigenzinnig naar voren gericht. Hij werd geïntroduceerd als 'het geheime wapen' van de tegenstanders die op Lambik's vraag: 'W..w..w..wie.. z..zijt gij, astemblieft?' eenvoudig antwoordde: 'Stomweg Jerom.. ben geheim wapen.. kom alleman doodslaan..'
En daarmee gaf hij op simpele wijze exact aan wat het publiek in het vervolg van hem kon verwachten: SLAAN! Geen karatespecialist ter wereld heeft zoveel geslagen als Jerom. Boeven, tonnen, gigantische oesters, stieren, vissen, lantaarnpalen, huizen of onderzeeboten, ze hebben in de loop der tijd allemaal kennis gemaakt met Jerom's stevige knuisten.
Toch sloot het publiek de golden wonderboy niet ogenblikkelijk in het hart. Na zijn eerste optreden was Jerom een omstreden figuur die zowel luid bejubeld als verfoeid werd. In een intervieuw zei Willy Vandersteen later: 'Mensen schreven me zelfs dat hun ontbijt hun niet meer smaakte als ze die onbehouwen kerel in hun krant zagen staan.' Daarom werd Jerom al snel in een lange broek gehezen en leerde hij in korte tijd redelijk beschaafd spreken, al bleef zijn taalgebruik gespierd en in telegramstijl. Zijn woeste haardos werd gefatsoeneerd en de spieren uit zijn onderarmen, waardoor hij een dierlijke uitdrukking kreeg, werden naar zijn bovenarmen geschoven terwijl zijn korte olifantenpoten werden uitgerekt tot karikaturale mensenbenen. Meteen na zijn metamorfose veroverde hij het publiek stormenderhand. Jong en oud gniffelden om de manier waarop hij wat meer kleur gaf aan de Suske en Wiske-strip en kinderen spraken zowel thuis als op school in de

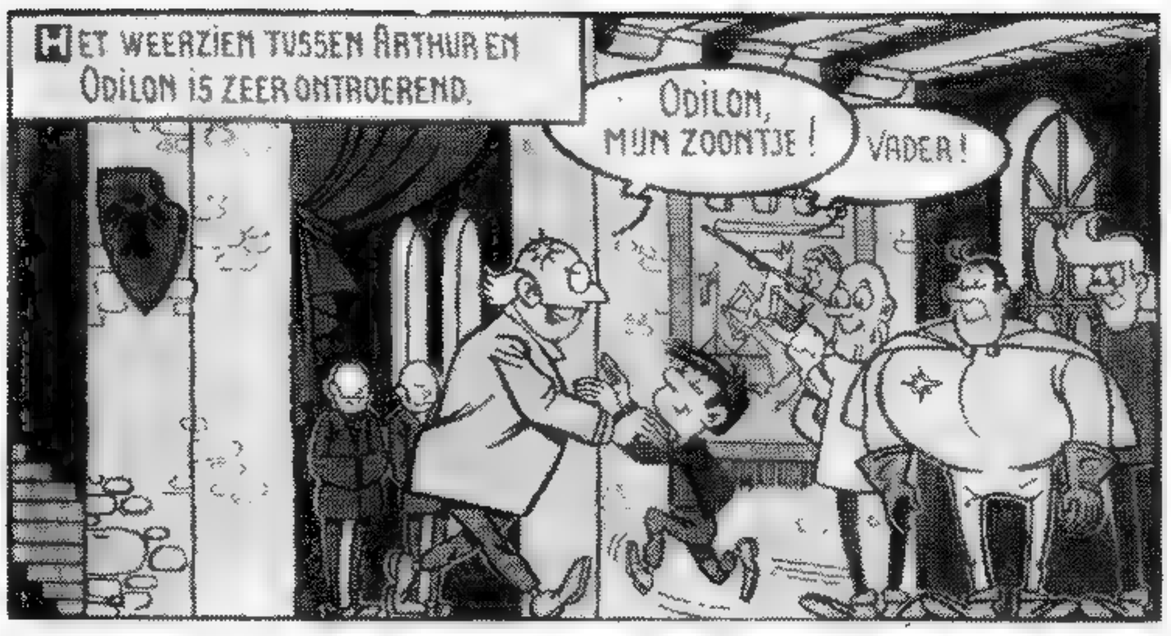

Alle, levenloos getekende, hoofdpersonen uit Jerom bijeen.

beknotte Jerom-stijl wat vele docenten hoofdpijn en leerlingen onvoldoendes heeft bezorgd. Jerom werd zo populair dat Willy Vandersteen besloot hem een eigen serie te geven, niet door hemzelf getekend maar door zijn studio-artiesten die strips aan de lopende band vervaardigen en die dingen als grafische en verteltechnische kwaliteiten beschouwen als godslasterlijke opmerkingen waar men zich verre van dient te houden.

Stuntman en Plaspop

In 1960 treedt Jerom voor het eerst op in zijn eigen serie, een ontaarde held die niet thuis hoort in de wereld waar hij leeft. In *Het geheim van de Brokkelsteen* en de daarop volgende avonturen is zijn taak nog niet scherp omlijnd en daast hij doelloos vechtend in vreemde en exotische werelddelen, nu eens vermomd als Tarzan dan weer als wild west pionier. Vanaf *De Gouden Stuntman* krijgt zijn leven echter zin; hij wordt stuntman in dienst van Morotari (afkorting van Moderne Ronde Tafel Ridders), een internationale vereniging van miljonairs die iedereen in nood willen helpen. Hij krijgt een strak gouden tricot aan en een gouden cape rond de schouders. Een motorfiets met straalaandrijving en zijn reeds bekende onoverwinnelijkheid kompleteren het beeld van de Belgische Superman. De onberekenbare Jerom uit de Suske en Wiske verhalen heeft daarmee plaats gemaakt voor een plaspop die door een druk op het knopje steevast een zwak waterstraaltje afscheidt. De Jerom strip is de voorspelbaarheid ten top gedreven, de volslagen uitbanning van alles wat in de verste verte lijkt op een origineel idee. De hele Jerom-strip is opgebouwd uit beschamend versleten cliché's. Niet alleen de onderwerpen zijn deprimerend afgezaagd (zoeken naar verzonken schatten, smokkel van microfilms, het beteugelen van een vulkaan die de bevolking van een eiland bedreigt) maar ook de manier waarop de verhalen zijn ingevuld. Hoe dacht u dat gemotoriseerde vijanden worden tegen gehouden? Juist, door spijkers op de weg te gooien. Wat zou er gebeuren als 2 tegenstanders gelijktijdig de held aanvallen? Ja, u raadt het, de held bukt en de 2 boeven slaan elkaar neer. En zo kan ik nog even doorgaan: een tegen een muur geleunde held hoeft zich maar te bukken en de boef slaat keihard met zijn vuist tegen de muur; als een boef faalt krijgt hij steevast nog één kans van zijn baas; een aanslag van een boef mislukt omdat hij uitglijdt over een bananenschil; broeksriemen worden met één haal van een zwaard doorkliefd zodat de boeven met hun broek op de hielen staan; boeven brengen helden tot zwijgen door slaapmiddeltjes in hun drankje te gooien; helden vermommen zich als schemerlampen, wandelende tonnen, bosjes, bomen of druipstenen; één van de helden wordt regelmatig gegijzeld om zijn vrienden ertoe te bewegen te zwijgen, zich niet met de zaak te bemoeien of snel iets terug te geven. Bovendien zijn de negers anno 1979 nog steeds domme, krom sprekende kroeskoppen met oorringen en lendedoeken.

Dom

En de lezer, die domme lezer, voor wie geen grotere minachting aan de dag gelegd had kunnen worden dan door het maken van de Jerom-reeks, de lezer wordt geacht te schateren bij het zien van zulke dolkomische situaties als hierboven beschreven.
Om het geheel nog slaapverwekkender te maken wordt in de tekst exact gezegd wat op de plaatjes overduidelijk te zien is. Als je op het plaatje een gespierde kerel met een bloemkooloor ziet die lastig wordt gevallen zegt hij: 'Zwaargewichten met verlof willen met rust gelaten worden.' Zie je een als kamermeisje verklede boef de kamer van tante Sidonia binnen sluipen dan staat er in de tekst: 'Diezelfde avond slaagde Ferry erin vermomd als kamermeisje tot in de kamer van tante Sidonia door te dringen.' En wanneer iemand van de trap valt, roept hij verschrikt: 'Oei! Ik struikel!' Als u dacht dat dat alles was komt u bedrogen uit. Om geen misverstand te laten bestaan over hun onkunde laten de makers in ieder verhaal opnieuw zien dat zij niet in staat zijn een fatsoenlijk verhaal te verzinnen waarin de gebeurtenissen elkaar redelijk logisch opvolgen en waarin de hoofdpersonen door de ontwikkelingen binnen het verhaal logische konklusies kunnen trekken. Het TOEVAL speelt een allesoverheersende rol bij het oplossen van misdadige zaakjes, en dat is nog steeds de slechtste en goedkoopste manier. In de Jerom-strip kun je spreken van super-toeval. Zo rijdt Jerom's hulpje Odilon over Mallorca en bewondert de windmolentjes die allemaal zo fraai draaien. Door stom toeval komt hij langs een molentje waarvan de wieken niet draaien. Verdacht, denkt Odilon. En ja hoor, in dat molentje zitten de boeven. Wat het verband is tussen wieken die niet draaien en boeven die in een molen zitten zal voor eeuwig een raadsel blijven zoals ik ook Jerom's gedachtenkronkel niet kan volgen als hij langs een bordje komt waarop de plaatsaanduiding DRACHS staat. 'Drachs', denkt Jerom, 'daar zijn de beroemde grotten... zou wel eens schuilplaats van boeven kunnen zijn!' Natuurlijk zijn de boeven daar maar dit soort 'toevalligheden' ontneemt de verhalen iedere vorm van spanning. Naar een climax in de verhalen toewerken doet de makers van Jerom kennelijk rillen van ellende, vandaar dat zij hun uiterste best doen om niets voor de lezer verborgen te houden. Als tante Sidonia in het verhaal *De parels van Mallorca* een snoer parels koopt weten we twee plaatjes later al dat dit de parels van de geheimzinnige X 17 zijn en als twee pagina's verder een boef de parels steelt deelt hij ongevraagd en bijzonder loslippig mee: 'Het is geen gewoon halssnoer maar zeer belangrijk voor een geheime organisatie. Zwijg over dat alles als een graf.
Jerom zelf is machteloos om iets bij te dragen dat de strip ten goede kan komen. Hij is het schoolvoorbeeld van een ideale bijfiguur die alleen komisch is als hij iemand tegenwicht mag geven, maar die stomvervelend wordt zodra hij alleen opereert. En dat is hem niet kwalijk te nemen maar wel de stripmakers. Een bijfiguur kan alleen uitblinken dankzij de kleurloosheid van een saaie held. Dat houdt bovendien in dat een bijfiguur niet konstant in beeld is maar slechts sporadisch (hoe minder hoe beter) waardoor zijn optreden automatisch komisch en relativerend werkt.

Humor

In de Suske en Wiske-verhalen zorgde Jerom voor de absurdistische humor. Je hoefde eigenlijk nooit te lachen om wat Jerom deed, maar meer om de gevolgen van hetgeen hij deed. Als hij zei: 'Jerom eventjes snelheid maken, eventjes sneller lopen dan het geluid', was dat op zich niet leuk maar wel de lantaarnpaal die als gevolg van zijn snelheid minuten later dubbelknakten. Jerom's humor was *de lach achter de lach.* Het was niet de taart die in iemands gezicht werd gegooid maar de kers die een onschuldige persoon op de achtergrond pijnlijk in het oog trof.
Jerom was oersterk maar dat nam niet weg dat hij in *Suske en Wiske* vaak niet voor vol werd aangezien. Hij kreeg bijnamen als 'granieten kleerkast' en 'domme bonk spieren' en niet alleen schurken onderschatten hem maar ook Lambik wist Jerom van tijd tot tijd niet op zijn juiste waarde te schatten, wat leidde tot aardige kibbelpartijen waarbij Jerom voor de lezer altijd de morele winnaar bleek.
In de nieuwe Jerom-reeks wordt Jerom totaal niet meer onderschat, maar als een superman beschouwd en daarmee is een stuk humor weggenomen. Alles is recht toe, recht aan. Jerom is sterk en dat op zich wordt geacht grappig genoeg te zijn vandaar dat Jerom alles draagt wat op zijn weg komt: paarden, treinen, duikboten en wat al niet meer. Subtiliteit is er niet meer bij, alles is even voorspelbaar.

Hotel met 3 óf 5 verdiepingen. Slordigheidje?

Belgenmop

Verdwenen zijn ook de eigenzinnige absurdistische woordgrappen. Toen tante Sidonia ooit vroeg of Jerom 1 of 2 klontjes suiker moest, antwoordde de bonk onverstoorbaar 'zes klontjes'. Tegenwoordig is Jerom één lange en slecht gebrachte Belgenmop. Als hij in zijn goudgele supermancape bij een benzinestation komt zegt de garagehouder tegen Jerom en Odilon: 'Waarom dragen jullie zulke gekke mantels op de rug?' waarop Jerom antwoordt: 'Als we ze over het hoofd hangen zien we niets meer!'

Mijn sympathie gaat volledig uit naar de garagehouder en naar vadertje Cats die ooit zei: 'Al draagt een aap een gouden ring, het is en blijft een lelijk ding'. Met Jerom is het niet anders. Hij is het onbenul in goud gekleed, alsof de gouden glans iets van zijn saaiheid weg zou nemen, vandaar natuurlijk avonturen met pakkende titels als *De gouden Tomahawk, De gouden Stuntman* en *Het gouden Hoofd.*

De hele Jerom-reeks is een slap aftreksel van de Suske en Wiske-strip. Er zijn domweg enkele figuren, voorwerpen ingrediënten overgeheveld naar Jerom zonder dat de stripmaker de gebruiksaanwijzingen schijnen te kennen. Een treffend voorbeeld is de tijdmachine van professor Barabas. In *Suske en Wiske* kon hij er personen mee naar het verleden of de toekomst flitsen, zonder dat hij zijn machine volledig onder contrôle kreeg. De figuren kwamen dan ook dikwijls in een verkeerde eeuw terecht en werden op de minst gunstige momenten door professor naar het heden of naar een andere (gevaarlijke) eeuw geflitst. Kortom, oorzaak van bizarre en komische situaties.

In de Jerom-reeks is het apparaat echter volledig onder contröle. Geen fouten en dus geen komische situaties, sterker het apparaat is een automatische anticlimax machine geworden. Als de helden zich in een moeilijk parket bevinden of als ze hun opdracht voltooid hebben, roepen ze vanuit een andere eeuw telegrafisch Barabas op, die hen dan onmiddellijk terughaalt. Een ongelooflijk staaltje zwakzinnige gemakzucht van de stripmakers die te beroerd zijn om een aantal humoristische gegevens die hen in de schoot zijn geworpen te benutten en die daarvoor in de plaats spanningloos gezever produceren.

De enige poging die is ondernomen om de strip wat meer kleur te geven is na één verhaal verzand. Tante Sidonia en professor Barabas bleken over te weinig 'body' te beschikken om Jerom wat vrolijker te maken. Daarom bedacht men dat het wel aardig was hem een ongehoorzaam en eigenwijs jongetje te geven als hulpje, geheel in de Batman en Robin stijl.

Kleurloos

Voor die rol koos men Odilon uit, het zoontje van Jerom's opdrachtgever Moritari. In deel 18, *De Vuurberg van Itihat,* maken we kennis met het knaapje dat van een kostschool komt en dat door Jerom in de tradities van de vereniging opgeleid zal worden. Odilon is een kwajongen met een grote voorliefde voor scheikunde en explosieven wat samen met zijn dwarse karakter voor enige leuke scènes zorgt. Maar het is het enige avontuur waarin hij aardig uit de verf komt, juist omdat hij dwars is en Jerom konstant treitert en in de wielen rijdt. De ergernis van Jerom is het aankijken waard, maar zodra Odilon 'getemd' is en Jerom's hulpje wordt, is ook hij gedoemd tot saaie kleurloosheid. Odilon laat geen gelegenheid voorbijgaan om met open ogen in de val te lopen en zich te laten gijzelen, een gegeven dat, mits goed uitgewerkt, komisch zou kunnen werken, maar dat door de te grote nadruk die erop gelegd wordt, stomvervelend is. Verder geeft Odilon blijk van zijn totale nutteloosheid door ieder gevecht te verliezen, op de verkeerde momenten aktief te zijn en om de haverklap zijn makkers en de zaak waar zij aan bezig zijn (ongewild) te verraden. Een striptechnisch foefje om de held de plooien te laten rechtstrijken maar omdat het toeval steeds zo'n grote rol speelt, is de held meestal ruimschoots voor, waardoor voor de zoveelste maal een schot voor open doel gemist wordt.

Somber

'Welnu', denk je nadat je somber een aantal Jeroms hebt gelezen, 'het verhaal is niets, de figuren deugen niet en alle stripwetten worden achteloos genegeerd, maar die jongens bij Vandersteen doen niets anders dan tekenen, grafisch moet het toch puik in elkaar zitten'. Helaas, helaas, Jerom is de triomf van de achtergrondtekenaars. De decors zijn vaak mooi uitgewerkt maar daar is alles mee gezegd.

De houdingen van de figuren maar ook de keuze van de aktiebeelden zijn ronduit slecht en dilettantistisch gekozen. Voeg daarbij de opmerkelijke gave van de Jerom-makers om tijdens belangrijke scènes zulke uitsnedes te maken dat óf het hoofd óf de ledematen van de stripfiguren net buiten beeld zijn, waardoor tijdens een martelscène de gelaatsuitdrukking van het slachtoffer niet te zien is en tijdens een gevecht de hand met het wapen buiten beeld is, en het drama tekent zich af. Zo worden Jerom en Odilon in het verhaal *Het Spookschip* door inboorlingen met houten paaltjes aan de grond gekluisterd met de bedoeling ze te laten oppeuzelen door krokodillen. Beide stuntmannen zijn buiten westen. De tekenaar(s) bestaan het om éénmaal een halftotaal te geven van Jerom met als belangrijkste blikvangers zijn voeten (zijn hoofd valt buiten het kader) en éénmaal een close up van zijn voeten om vervolgens het plaatje daarna opnieuw de voeten in het beeld te brengen met een geit die eraan snuffelt. De gelaatsuitdrukking van Jerom wordt niet getoond noch de krokodillen die waarschijnlijk dichterbij zijn gekropen. Van enige dreiging is in de gehele scène geen sprake, eenvoudigweg omdat men niet in staat is dit doeltreffend in beeld te brengen. Dit onvermogen om situaties geloofwaardig te tekenen is meer regel dan uitzondering. Zelfs in een

quasi-humoristische strip als Jerom kun je perspektivisch gezien niet al te slordig met de werkelijkheid omgaan. Dit nu is werkelijk schering en inslag. Zo duikt Jerom van een rots af, schuin naar voren de zee in. Logischerwijze verwijdert hij zich steeds meer van de rots en dat toont het plaatje ook, totdat de tekenaar bedacht dat het wel aardig was om Jerom zich plotseling te laten vastklampen aan een struikje dat op de rots groeit en hem eerst zijn neus te laten snuiten alvorens hem zijn duikvlucht te laten voortzetten. Zelfs in een fiktieve wereld waarin het onmogelijke mogelijk is, is dit onaanvaardbaar omdat in de rest van de strip wel aan de realiteitsfiktie wordt vastgehouden. Jerom mag paarden optillen, bomen ontwortelen, en op een straalmotor zitten, op het moment dat je hem 'realistisch' laat handelen moet je je ook houden aan de wetten van de perspektivische realiteit.

Irritant perspektief

Scènes die op zich best leuk hadden kunnen zijn worden er volkomen door ontkracht. Zo ook de scène waarin tante Sidonia in een koets klimt die ergens midden op een weg staat. Een schurk rent haar achterna. Je ziet het tafereel schuin van achteren zodat je een redelijk overzicht hebt van de afstanden. In de verre omtrek lijkt geen muur te bekennen. Als de koetsier achteruit rijdt, knalt hij echter tegen een muur die uit het niets is opgedoemd. De grap is dat door deze handeling de schurk tussen koets en muur bekneld raakt, maar door zijn ongeloofwaardigheid, de verkeerde perspektivische benadering, de onlogische verteltrant in beelden, is de scène eerder irritant dan komisch. Dat een hotel op het ene plaatje 3 verdiepingen telt en een boef op een van de volgende plaatjes van een balkon op de 4e verdieping springt terwijl er minstens 5 woonlagen gesuggereerd worden (*de Parels van Mallorca*) is daarbij vergeleken slechts een kleinigheid, een onnozele vergissing. Jerom is een dom gemaakte strip die zelfs de kleinste lezers ontraden (afgenomen) moet worden. Gevallen van hersenverweking zijn nog niet gesignaleerd maar dat dat slechts een kwestie van tijd is, lijkt mij buiten kijf.

Wegwezen

De Jerom-albums zijn alleen geschikt om uw handvaardigheid op te beproeven. Een paar jaar geleden bedacht ik voor het tv-programma *Stripkwiz* spelletjes voor de jeugdige deelnemers. Voor de Suske en Wiske-uitzending liet ik een triplex hoofd van Jerom maken op een stevig houten handvat. Aan het handvat was een touwtje met een koperen ring bevestigd. De kunst was om met één hand zo'n kwieke beweging te maken dat de ring door de lucht vloog en precies om de lange neus van Jerom schoof. Mij is gebleken dat u van een Jerom album exact hetzelfde spelletje kan maken. Gewoon een album met flink wat plaksel dichtplakken, met een schaar zijn silhouet uitknippen, een kartonnen handvat met een draad en een ring eraan en u bent klaar. Uw geld is dan niet volledig weggegooid want de Jerom's hebben kaftjes van prima materiaal.

Vindt u het zonde? Dan hier de woorden van Jerom die mij uit het hart zijn gegrepen. Nadat een aartsboef met een bazooka een granaat op hem heeft afgevuurd die door Jerom verbolgen wordt weggestompt, roept de schurk vertwijfeld uit: 'Wat valt er tegen zo'n man te beginnen?' Jerom antwoordt humorloos: 'Niks... Allemaal uit de voeten maken!'

Een goede raad, striplezer!!!

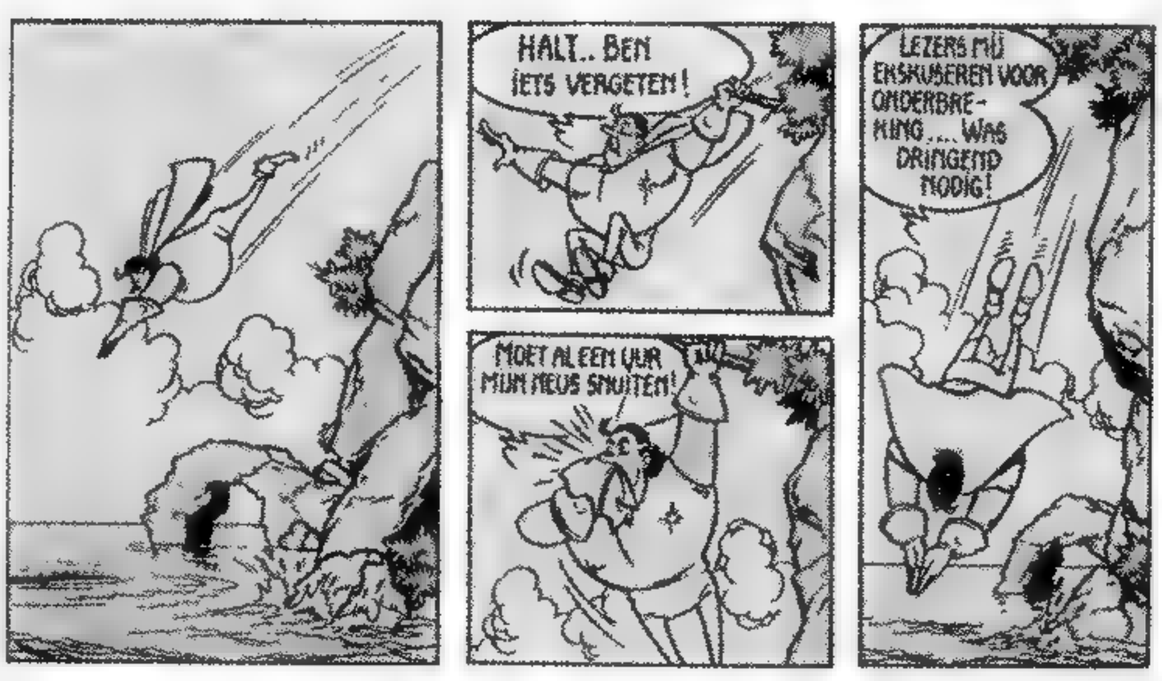

Perspektivische onzin waardoor humor teniet wordt gedaan.

Voorstraat 371, Dordrecht,
tel: 078 - 142012.

geopend: ma. t/m vr. v. 1300 tot 1730 uur
zaterdag v. 1000 t/m 1700 uur.

Wij verkopen alle soorten stripverhalen o.a. FRANSE, AMERIKAANSE, ENGELSE, NEDERLANDSE en VLAAMSE.
Om onze collectie ANTIEKE en 2e HANDS strips op pijl te houden zijn wij uiteraard ook geïnteresseerd in het kopen van stripverhalen.
Bent U geïnteresseerd of wilt U Uw strips of iets wat daar mee te maken heeft verkopen, kom dan eens langs in de laatste stripwinkel v.d. Randstad, voor België uiteraard de eerste.
Iedere week aanvoer van de laatste NEDERLANDSE, AMERIKAANSE, FRANSE en ENGELSE stripverhalen.
U kunt ook telefonisch bestellen, wij zenden U het graag toe.
LET OP DE OPENINGSTIJDEN A.U.B.

SUSKE EN WISKE WEG WIJZER

door Hans van den Boom/Har Brok/
Rob van Eijck/Wim van Helden/
Martin Wassington

In deze Suske en Wiske wegwijzer hebben genoemde bewerkers op hun eigen wijze een aandeel geleverd in de ontsluiting van de eerste 121 Suske en Wiske-albums. Globaal genomen is het resultaat daarvan te vergelijken met de Kuifje-index in (CISO-)Stripgids nr. 10 ev. en de Bommelbibliografie van Henk Mondria. In het algemeen genomen zijn van de eerste 121 Suske en Wiske-albums de volgende punten geïnventariseerd: 1) Tijd van handeling, 2) Plaats van handeling, 3) genre (aangegeven voor zover het niet gaat om het genre 'avonturenverhaal', dat op alle albums van toepassing is), 4) Belangrijkste figuren, overigens zonder uitputtend te zijn en met de beperking dat Schalulleke, Schanulleke of Schabolleke slechts vermeld wordt als ze sprekend of handelend optreedt. De gebruikte afkortingen beperken zich tot S (Suske), W (Wiske), TS (Tante Sidonia), L (Lambik), B (Prof. Barabas), J. (Jerom) en Sch (Schanulleke enz.), 5) Opmerkingen over aansluiting - voor zover bekend - bij bestaande romans, sprookjes, legenden, opera's en dergelijke, 6) Opmerkingen over aktuele facetten, 7) Bijzondere 'technische' hulpmiddelen of anderszins en 8) Algemene opmerkingen van de desbetreffende bewerker. Volledigheid, bijv. in verband met punt 4, is niet nagestreefd. Het ging ons er slechts om zonder al te veel moeite geïnteresseerden heel wat bladerwerk te besparen. De nummering 1 tot en met 121 is gebaseerd op de Stripkatalogus 1978 van Hans Matla met voorkeur voor de oudste albumversie in de Rode Reeks. Achter de titel staat voor de chronologie het verhaalnummer. Het ontbreken van onderdelen uit de hierboven uitgesplitste onderwerpen betekent dat de desbetreffende ekserpist onder dat nummer geen bijzonderheden te vermelden had. In deze Wegwijzer ontbreken de nummers ná 121, Winter-, Zomer- en wellicht Herfst-nummers en anders speciale uitgaven. In de toekomst zullen we, mede op grond van uw reakties, daar nog op terugkomen.

SW 0: Rikki en Wiske (V1)
1) Heden;
2) Chokowakije;
4) W, TS, Rikki, Ingenieur Wargaren (= B), Bukovin;
6) Naweeën van de oorlog, gespannen oost-west verhouding;
7) Rakettank.

SW 1: Op het eiland Amoras (V2)
1) Heden/Pseudo 16e eeuw;
2) Amoras;
4) S, W, TS, B, Sus Antigoon, Jef Blaaskop;
7) Gyronef;
8) Eerste optreden van Suske in plaats van Rikki.

SW 2: De Vliegende Aap (V4)
1) Heden;
2) Dongo (in Donker Afrika);
4) S, W, L, TS, de ezel Putifar, Serpentos, slang Kanga, Banana, Arthur de Vliegende Aap;
8) Ouderwets kolonialenverhaal met kookpot en al.

SW 3: De Sprietatoom (V5)
1) Heden;
2) België, Nederland;
3) Science fiction;
4) S, W, L, TS, B, Savantas;
5) Thema van 'waanzinnige geleerde' die wereldmacht wil grijpen;
7) Auto Vitamitje;
8) Eerste optreden van Lambik.

SW 4: De Koning Drinkt (V6)
1) 14e eeuw;
2) Onduidelijk;
3) Sprookje;
4) W, S, TS, Koning Poefke, Koning Cactus;
8) Propagandaverhaal voor het bierverbruik.

SW 5: Prinses Zagemeel (V7)
1) Heden;
2) Irak en omstreken;
3) Sprookje;
4) S, W, L, Sidi-Ben-Moka, Ali-Ben-Salami, Shehera-Saga-Mell, Poze-Khes-Oep;
5) Verhalen van Duizend-Een-Nacht;
7) Gyronef;
8) Lambik verandert in centaur met splaakgeblek.

SW 6: De Zwarte Madam (V5)
1) Heden;
2) Vlaanderen;
3) Legende;
4) S, W, L, TS, de Zwarte Madam, Kludde, Lange Wapper, Sus Antigoon;
5) Vlaamse volksoverleveringen.

SW 7: De Witte Uil (V9)
1) Heden;
2) China;
3) Magie;
4) S, W, L, Arthur de vliegende aap, Sjam-Foe-Tchek, Prinses Tchi-Tchi;
7) Gyronef;
8) Lambik als Chinees aan de opium; kritiek op Engelse opiumhandel.

SW 8: Bibbergoud (V13)
1) Heden;
2) Verenigde Staten;
3) Western/Magie;
4) S, W, L, TS, Sitting Flower, Kid Karbonkel, Sch, Sprekende Totem;
8) Schalulleke wordt levend en groot, Tante Sidonia vermomt zich als beer op sokken.

SW 9: Lambiorix (V15)
1) 54 v. C.;
2) Vlaanderen;
4) S, W, L, TS, Lamboirix, Ar-

rivix, Druïde, Dudulleke;
5) Gebruik van het Robin Hood/Wilhelm Tell-thema in figuur van Vrijschutter;
8) Naar historische figuur Ambiorix.

SW 10: De Stierentemmer (V16)
1) Heden;
2) Spanje;
4) S, W, L, TS, Sprotje, Carmencita Falasol/Net de Anker, Schramoelio & Ramundo, Don José del Rondello, Stobbelaro;
7) ToroAciero/Stalen Stier;
8) Aanklacht tegen de stierengevechten.

SW 11: De Stalen Bloempot (V19)
1) Heden/Pseudo 16e eeuw;
2) Amoras;
4) S, W, L, TS, Alowisius, Jef en Dokus Blaaskop, Kanegem;
7) Gyronef

SW 12: Het Zingende Nijlpaard (V20)
1) Heden/pseudo-Oudheid;
2) Egypte;
3) Mythe;
4) S, W, L, TS, Prins Tof-Fen-Tip, Prins La-Meling, Prinses Banylon, Farao Tutankoffi, B, Lambiks Goeie en Kwaaie IK;
7) Vliegende schotel, uitgevonden door Barabas.

SW 13: De Ringelingschat (V21)
1) 12e eeuw;
2) Xanten;
3) Sage;
4) S, W, L, TS, Hagen Kartoffel Von Ringeling, Brunhilde, paard Bobard, Mispel, Fafnir, draak To-Tal-Krieg;
5) Nibelungensage.

SW 14: De Tuftuf-club (V23)
1) 1851;
2) Vlaanderen, Kommersbonten;
3) Magie;
4) S, W, L, TS, B, Zwarte Raaf, Graaf van Stifrijke, Kovertol, butler Hyppolyt;
6) Toenemend autogebruik;
7) Teletijdmachine;
8) Anti-auto-verhaal.

SW 15: Het Bevroren Vuur (V24)
1) Heden en M.E.;
2) Onbekende wateren in Skandinavië;
3) Sprookje
4) S, W, L, J, TS Koning Hermelijn, Koningin Sirhena, Friskho de Viking, Sch.;
8) Verhaal speelt rond twee mededingers in de liefde.

SW 16: De Sterrenplukkers (V25)
1) Jaren vijftig;
2) Nederland maar vooral Parijs;
3) Sprookje;
4) S, W, TS, J, L, Sch, Klosjaar, Apachehoofdman Monomme en zijn blinde dochtertje Marianneke;
5) Romantisering leven Parijse Clochards;
6) Overvallen en leven clochards in Parijs, Utopia;
7) Gyronef
8) Het Engelenbeeldje dat toverkracht bezit.

SW 17: De Lachende Wolf (V26)
1) Heden;
2) België en vooral Alaska;
3) Magische elementen;
4) S, W, L, TS, John Rosse, een neef van Sidonia, Big Snowbel zijn indiaanse huishoudster;
6) Pelsjagen in Alaska bescherming van de Caribou;
7) Gyronef.

SW 18: De dolle Musketiers (V29)
1) Heden en Zeventiende eeuw;
2) België en Frankrijk;
3) Geromantiseerd historisch verhaal;
4) S, W, B, TS, L, J, vraagbaak mini-Lambiek Biekbellum, Sch, Marie Angèle hofpage van de koningin, Musketiers, de Hertog van Handru, de Kroonprins en tevens het IJzeren masker;
5) Bewerking van **De Drie Musketiers** van Alexander Dumas.
7) Teletijdmachine;
8) Vanaf dit album zijn de vrienden en Jeroen of Jerom onafscheidelijk geworden.

SW 19: De Tamtamklopper (V30)
1) Heden;
2) Kongo (nu: Suriname);
4) S, W, L, TS, J, Artur de Vliegende Aap, broer van Lambiek en zijn rijmende vader, de Tamtamklopper;
5) Gebruikmaking Samsonverhaal uit de Bijbel, maar daarnaast ook kontroleur van belastingen, en Biebop, aanvoerder van een Apenleger dat de bevolking bedreigt;
7) Gyronef en Vitamientje.

SW 20: De Knokkersburcht (V31)
1) Heden;
2) Schotland;
4) S, W, TS, L, J, B, Mac Truffel en zijn gesmaskerde spiegelbeeld, die twee elkaar bestrijdende Clans aanvoeren;
6) Onderlinge strijd Schotse clans;
7) Terranef.

SW 21: De Circusbaron (V33)
1) Heden;
2) België, Nederland-Veluwe;
4) S, W, TS, L, J, Goochelaar Roberto en de Ringmeester van het circus;
5) De Circusbaron;
6) Contraspionage i.v.m. geheime olieboring.

SW 22: De Speelgoedzaaier (V34)
1) Heden;
2) Fiktief dwergstaatje Bazaria;
3) Fictie;
4) S, W, TS, J, L, Nuetronos Atomas, Koning Octave 1, tevens De Schaduw, D. Hikkop eerste minister en Kolonel P. Histon;
6) Industrialisatie en welvaartverhoging ten koste van het welzijn der bevolking. Problematiek atoombom;
7) Vliegende schotel;
8) Machtstrijd in dwergstaatje, waarbij Lambik dubbelganger is van een verdwenen koning. Jerom weet een atoomeksplosie te voorkomen.

SW 23: De IJzeren Schelvis (V35)
1) Heden;
2) Alanta, verzonken stad in de golf van Tessaloniki;
4) L, TS, S, W, J, B, Jan van Dieperdale gedipl. Duiker en Hanker en Rhoer, twee aan lager wal geraakte zeelieden. Nikki, een zeemeerminnetje, de dochter van Zeekoning Krustax;
5) Gebruikmaking van figuur Neptunus en de Atlantislegenden;
7) Bathyscaaf die tot op 4000 meter diepte werkt en de luchtbel op de zeebodem.

SW 24: De Kleppende Klipper (V37)
1) Heden en 18e eeuw;
2) België en fiktief Kreukeleiland;
4) S, W, J, TS, L, B, Knul, een verwaande nietnut en de gouverneur van Kreukeleiland een gehaaid oplichter;
5) Overgenomen verhaal van Spookschip (De Vliegende Hollander?);
7) Ruimte TV-post van Barabas en de omgebouwde, goed geoutilleerde Kleppende Klipper en een mechanische rots.

SW 25: De Straatridder (V38)
1) Heden;
2) De Peel;
4) S, W, J, TS, L, Barend, de straatmuzikant, Seppe en Terpoort, een louche advocaat;
5) Bewerking van het bekende Don Quichotteverhaal;
6) Woningnood.

SW 26: De Bokkerijders (V8)
1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Gent en Belgisch Limburg;
4) S, W, L, TS, Johan Mattheus Lambik, voorvader van Lambik, en Thijs (twee Bokkerijders) en Isidoor, de Zilveren Bok. Bovendien een kontroleur van belastingen (zie ook **De Tamtamklopper**);
5) Limburgse Bokkerijderslegenden;
7) Sprekende en vliegende bokken.

SW 27: De Brullende Berg (V39)

1) Heden;
2) Tibet, de Himalaja;
3) Ontdekkingsreis;
4) S, W, J, TS, L, B, de Reus Bhéhé en Bokbaard, de hoofdman van de Bergbokken, Koning van de Berg Montladsu;
5) Invloed van de verschrikkelijke sneeuwmangeruchten.
7) Zonnespiegel, die alles doet verzengen, en de Gyronef, een gedachtenmaker, eigenlijk vertaalmachine die de gedachten in het Nederlands vertaalt;
8) Evenals in **De IJzeren schelvis** meermin Nikki al deed, blijkt ook de reus Bhébhé de woorden omgekeerd uit te spreken.

SW 28: De Spokenjagers (V40)

1) Heden;
2) Belgische Ardennen, het kasteel van Rodeldal;
3) Spookverhaal;
4) S, W, TS, J, L, Barones Marie Henriette de Rodelle en haar broer Henri Joseph;
5) Gebruik gemaakt van het item De Doos van Pandora.

SW 29: De Snorrende snor (V42)

1) Heden;
2) Thuis en Noord-Afrika/Arabië;
3) Avontuur met S.F.-inslag;
5) S, W, TS, L, J, B, Snor (de vader van Tante Sidonia), Gaby Snoek, Robots vooral aangeduid als Dinges, Agent 17, Annie een buurmeisje;
6) De koude oorlog, de diverse oorlogen op de wereld en de ideeën over ruimtevaart;
7) Ruimteschip, Gyronef, Vliegende Robots, een elektromagnetisch net en een bromstoel.

SW 30: De Stemmenrover (V43)

1) Heden, zie 8 hieronder;
2) Japan;
3) Sprookje;
4) S, W, L, TS, J, prinses Sholofly, Komikio;
7) Talisman der Shings die voor 100 jaar onsterfelijk maakt;
8) Verhaal speelt in het heden, maar onze helden treffen in Japan 'n gebied aan dat deels nog in de Japanse middeleeuwen verkeert.

SW 31: De Mottenvanger (V12)

1) Heden, zie 8 hieronder;
2) Achterkant van de maan;
3) Mythe;
4) S, W, TS, L, Snoek (heel kort), Pro-Pagandex (de Mottenvanger); verder Grieken en goden als Diogenes en Diana;
5) Wereld der Griekse mythologie;
7) Raket van de Mottenvanger;
8) Ze zijn in het heden, maar vinden aan de achterkant van de maan de Griekse oudheid.

SW 32: Het sprekende Testament (V44)

1) Heden;
2) België;
4) S, W, TS, L, J, vader en Annemarie van Zwollem;
7) Talisman der Shings;
8) Lambik krijgt een vette erfenis; TS komt maar heel even voor.

SW 33: De Geverniste Zeerovers (V45)

1) Heden, zie 8 hieronder;
2) Niet met name genoemd eiland in dito oceaan;
4) S, W, L, J, TS, Limbak (houten dubbelganger van Lambik);
7) Talisman der Shings (wordt hier verloren); betoverde vernis;
8) Op het eiland komen tot leven gewekte 18e eeuwse zeerovers die op 18e eeuwse wijze bestreden worden. Erfenis uit **Het Sprekende Testament** is de aanleiding voor dit verhaal.

SW 34: De Duistere Diamant (V47)

1) Middeleeuwen rond 1400;
2) België;
3) Legende;
4) S, W, TS, L, J, B, Alwina, Baron Rijkopers;
5) Thema van 'verzonken' kathedraal bekend uit diverse legenden waaronder één uit Bretagne die door Debussy op muziek gezet is (La Cathédrale Engloutie);
7) Teletijdmachine met bijbehorende armband die de drager op eigen kracht terugflitst als een bepaalde tijdsduur is verstreken;
8) Je gaat niet mee naar het verleden. Over de erfenis van Lambik wordt niet meer gesproken; L gedraagt zich ook alsof het geld op is.

SW 35: De Zwarte Zwaan (V48)

1) Heden;
2) België en Spanje;
3) Liefdesdrama;
4) S, W, TS, L, J, De Zwarte Zwaan; Lasido, Remifa (muzikanten);
5) TS werkt als hostess op de wereldtentoonstelling van 1958 te Brussel;
7) Gyronef;
8) TS doet niet mee aan avontuur in Spanje wegens 6 hierboven.

SW 36: Het Vliegende Bed (V49)

1) Heden, zie 8 hieronder;
2) België en Egypte;
3) Avontuur met science-fiction elementen;
4) S, W, TS, L, J, vader & Annemarie Van Zwollem, prins La-Meling, Prins Tip en Tof, prinses Banylon, Schalulleke;
7) Vliegende bedden; vloeistof, waarmee Schalulleke groot & levend wordt;
8) Scènes in Egypte spelen in 'n Egypte zoals dat 3000 jaar geleden bestaan heeft.

SW 37: De Texas-Rakkers (V50)

1) Heden, zie 8 hieronder;
2) Texas;
3) Western;
4) S, W, TS, L, J, Theofiel Boemerang, Sheriff Cooper/Jim Parasijt, Miss Misses;
5) Uitgegaan van het corps Texas Rangers (speciale politie);
7) Indiaanse toverdrank, waarmee mensen verkleind kunnen worden (+tegengif);
8) Het getoonde Texas heeft behalve hedendaagse trekjes ook veel weg van dat tijdens het einde van de vorige eeuw; TS gaat niet mee naar Texas.

SW 38: De Windmakers (V51)

1) Heden;
2) België;
4) S, W, TS, L, J, Theofiel & Celestien Boemerang, Jen & Joop, Miako, Jank, Kaviarski;
7) Vliegende tapijten, elektronische reuzeslakken;
8) Jeugdclub V.D.V. heeft veel weg van de Verenigde Naties.

SW 39: De Gouden Cirkel (V52)

1) Heden;
2) België, Japan, Thailand, Hong Kong, Filippijnen, India, Egypte;
3) Science-fiction;
4) S, W, TS, L, J, B, Professor Bobijn, Snoeffel & Gaffel;
6) De Golden Circle Service was 'n reisvereniging die reizen rond de wereld organiseerde waarop via IJsland en de Noordpool naar Japan, Hong Kong, Thailand, Filippijnen, India en Egypte gereisd werd;
7) Capsule waarmee opgedane radioaktieve straling onschadelijk gemaakt kan worden.

SW 40: De zingende Zwammen (V53)

1) Heden;
2) België;
3) Sprookje/liefdesgeschiedenis;
4) S, W, TS, L, J, gezusters Feriteel, Daalmans;
7) Betoverde ballonnetjes.

SW 41: De Wolkeneters (V54)

1) Heden;
2) België;
3) Science fiction;
4) S, W, TS, L, J, B, Kosmo, Kumu, Theofiel Boemerang;
7) Ruimtekruiser, vliegende schotels, snelgroeier waarmee scheikundig bewerkte zaden in enkele minuten tijds door bestraling tot rijpe vruchten kunnen groeien.

SW 42: zie SW 3.

SW 43: De Klankentapper (V56)

1) Heden;
2) België;
4) S, W, TS, L, J, B, Van Zwollem, Nanette Lenoir+oom, De Spin, Inspecteur Duval, Ko Trols;
7) De klankentapper, waarmee met planten, dieren en zelfs stenen e.a. levenloze voorwerpen gesproken kan worden.

SW 44: De Wilde Weldoener (V53)

1) Heden;
2) België en India;
3) Sprookje;
4) S, W, TS, L, J, Maharadja van Symore, Rama;
5) Aansluiting bij verhaal rond Taj Mahal en Hindoeïsme;
7) Indische toverring die geld tovert;
8) TS gaat niet mee naar India. De familie reist per KLM wegens reis die Vandersteen van KLM aangeboden had gekregen.

SW 45: Het Hondenparadijs (V57)

1) Heden;
2) België;
3) Sprookje;
4) S, W, TS, L, J, hond Tobias;
7) Ruimtecapsule; sprookjeswagen naar het hondenparadijs.

SW 46: De Kaartendans (V58)

1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Kasteel van Van Zwollem;
3) Sprookjesinvloeden;
4) S, W, L, J, TS, Tobias, Annemarie van Zwollem, Van Zwollem;
7) Tussen 12 en 1 worden speelkaarten levende personen.

SW 47: De Kwakstralen (V59)

1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Madurodam;
3) Avontuur met SF-inslag;
4) S, W, L, J, TS, Pamora, Mamora en de Bebamoras;
7) Kwakstraal;
8) De Kwakmensen (van de planet Kwakurmus) voegen aan vrijwel ieder woord de lettergreep 'kwak' toe.

SW 48: Het Rijmende Paard (V60)

1) Heden;
2) Kalmhout, Sint Maarten;
4) S, W, L, J, TS, B, Dr. Krimson, Toba, het paard van St. Maarten;
7) Teletransfor, RVD 1;
8) Kalmthout is de woonplaats van Vandersteen.

SW 49: De Sissende Sampan (V61)

1) Heden;
2) Verre Oosten;
4) S, W, L, J, TS, Krimson, Arthur de vliegende aap;
6) Vluchtelingenprobleem van Hong Kong.

SW 50: Sjeik El Ro-Jenbiet (V62)

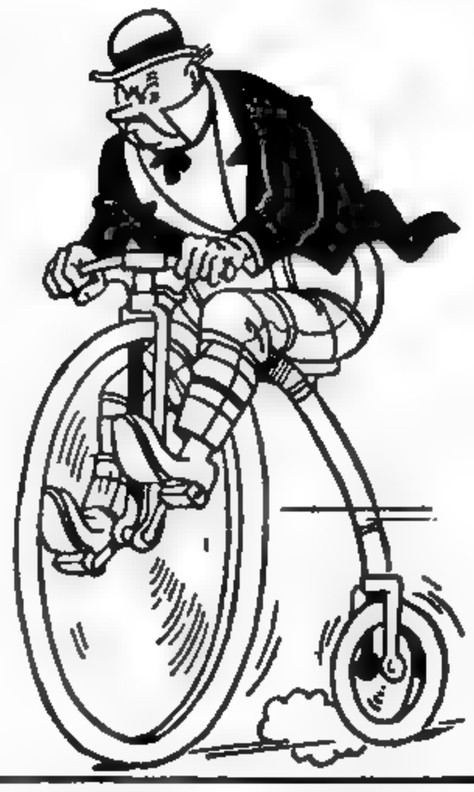

1) Heden;
2) Midden-Oosten;
4) S, W, L, J, TS, Vassitrios;
8) Een gouden dolk als in dit verhaal voorkomt is in het bezit van Vandersteen.

SW 51: De Nerveuze Nerviërs (V63)
1) 1e eeuw voor Christus;
2) België;
4) S, W, L, J, TS, B, Santérix, Keltische bosgeesten;
5) Keltische legenden;
6) Parodie op westerse kapitalistische maatschappij;
7) Teletijdmachine;
8) De Nerviërs waren de Belgische Kelten.

SW 52: zie SW 28

SW 53: Het Zoemende Ei (V64)
1) Heden;
2) België, Brazilië;
3) Avontuur met SF-invloeden;
4) S, W, L, J, TS, B, Krimson;
7) Ruimtemagnetofoon, vliegend platform, Electronische scheidsrechter.

SW 54: De Koddige Kater (V65)
1) Heden;
2) België, Luxemburg (het dorp Altenfels);
4) S, W, L, J, TS, Siegfried de koddige kater, Erdemelcher.

SW 55: zie SW 22

SW 56: zie SW 21

SW 57: De Schone Slaper (V66)
1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Zevenbeek;
3) Sprookjesavontuur;
4) S, W, L, J, TS, Lili de fee, Theofiel;
5) Doornroosje en vele andere sprookjes;
7) Toverstaf;
8) In dit album lijdt Wiske aan tijdelijk blindheid.

SW 58: zie SW 27

SW 59: zie SW 18

SW 60: zie SW 23

SW 61: De Apekermis (V67)
1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Noord Ierland, Monaco;
3) Spionage met SF-trekjes;
4) S, W, L, J, TS, B;
5) James Bond-parodie;
7) IJzeren Schelvis, allerlei spionagehulpmiddelen, vliegende rubberboot, raket;
8) Door de straling van een meteoor verliezen de mensen hun verstand en worden de apen slim.

SW 62: zie SW 30

SW 63: Jeromba de Griek (V68)
1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Istamboel;
4) S, W, L, J, TS, B, Stantijn de kruisvaarder, Lasido (zigeuner);
5) Zorba de Griek-film;
7) Radiogeleide poppen van de hoofdfiguren;
8) Jerom raakt z'n geheugen kwijt en denkt Jeromba de Griek te zijn.

SW 64: zie SW 22

SW 65: zie SW 21

SW 66: De Dulle Griet (V69)
1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, openluchtmuseum Bokrijk (Belgisch Limburg);
4) S, W, L, J, TS, B en Sch.;
6) Vietnam;
7) Teletransfor;
8) Met de teletransfor wordt het schilderij 'De Dulle Griet' van Pieter Breughel tot leven gebracht. Deze probeert vervolgens keer op keer Schanulleke te vernietigen.

SW 67: De Poenschepper (V70)
1) Heden;
2) Omgeving Antwerpen, Pulderwezel;
3) Avontuur met godsdienstige trekken;
4) S, W, L, J, TS, Mazoetan (de duivel);
5) Faust-invloeden;
6) Moderne zakenwereld;
7) Raketgitaar, op infrarood licht reagerende vloeistof, electronische handelsmachine.

SW 68: zie SW 1

SW 69: zie SW 51

SW 70: zie SW 28

SW 71: Wattman (V71)
1) Heden; Stenen tijdperk, middeleeuwen, 18e eeuw;
2) Antwerpen, Versailles;
3) Snelheidswedstrijd;
4) S, W, L, J, TS, B;
5) Batman-parodie;
7) Teletijdmachine;
8) Wattman is de Vlaamse benaming voor een trambestuurder.

SW 72: zie SW 63

SW 73: zie SW 53

SW 74: zie SW 54

SW 75: Het Mini Mierennest (V 72)
1) Heden;
2) Noordzee;
4) S, W, L, J, TS, B, Kwovadis;
5) Ark van Noach, Robinson Crusoë;
6) Rassenstrijd, minimode;
7) Veredeld vliegdekschip, schuimtorpedo.

SW 76: zie SW 23

SW 77: zie SW 61

SW 78: zie SW 66

SW 79: De Zeven Snaren (V73)
1) Heden en 16de eeuw;
2) Ierland en België natuurlijk;
3) Magie;
4) S, W, TS, J, L, B de heks Antanneke (soms als vlieg) uit de 15dé (!) eeuw, de tovenaar Mac Monocel de Grootmeester in de Orde der Tovenaars en de struikrover Blacksoul;
6) Het ontbreken van De 7 Werken van Barmachtigheid in onze tijd;
7) Tovenarij, vliegende bezems, de Gyronef- en een miniatuur-Teletijdmachine.

SW 80: zie SW 27

SW 81: zie SW 21

SW 82: De Gramme Huurling (V74)
1) Heden;
2) België en Afrika;
4) S, W, L, TS, J, stam der Blippies met tovenaar Makako, E. P. H. Endriks, aalmoezenier en leider van de Sociale werken;
6) Huurlingenlegers in de Derde wereld, de aktiviteiten van de Internationale Bouworde;
7) Geanimeerde fetischen.

SW 83: zie SW 25

SW 84: zie SW 30

SW 85: zie SW 57

SW 86: Tedere Tronica (V75)
1) Heden;
2) België;
3) Spionageverhaal met elkaar bekampende minnaars;
4) TS, S, W, B, L, J, de schurken Mussels en Nukkels van de Internationale Wiegewacht onder leiding van direkteur Bipberon, de familie Bonidas (buren van Prof. Barabas), de robots Tronica en Ordi Nator en het agentschap Lambi-Jero (=J en L);
6) Industiële spionage, particuliere bewakingsdiensten;
7) Robots
8) Een groot deel van het verhaal speelt in een verlaten Lunapark.

SW 87: zie SW 2

SW 88: zie SW 19

SW 89: zie SW 18

SW 90: zie SW 50

SW 91: zie SW 22

SW 92: De Briesende Bruid (V76)
1) Heden, de vroege midde-

HET ENIGE ADRES IN NEDERLAND EN BELGIË VOOR INBINDMAPPEN, O.A. EPPO (OUD EN NIEUW MODEL), PEP DONALD DUCK, ROBBEDOES, KUIFJE ETC. STORT PER MAP (½ JAAR) FL. 7.95 OP GIRO 4053546 T.N.V. WOUT, VAN WOUSTRAAT 126, AMSTERDAM

ALLE NIEUWE EN GEBRUIKTE STRIPS EN S.F. BOEKEN UIT VOORRAAD LEVERBAAR DOOR GEHEEL NEDERLAND. BEL 020-792116 OF 020-224680
GRAAG GEVEN WIJ PRIJSOPGAVE
BESTELLINGEN VAN BOEKEN EN STRIPS VAN MEER DAN FL. 25,- ALTIJD 15% KORTING!!

leeuwen, het 'tijdperk der in zijde gehulde onweerstaanbare edelmannen' begin 20ste eeuw en vlak voor de tweede wereldoorlog;
2) In dezelfde volgorde: Bergië, Belgisch Brabant, Midden-Oosten, Duitsland;
3) Liefdesdrama, dat achteraf een droomverhaal blijkt;
4) S, W, TS, J, L, B, de ridder Fred van Telramund, Koning Hendrik, de zwaanridder Lohengrin, de als Markies Zwartbaard vermomde Blauwbaard met zijn huishoudster Anna, Sheik el Rui-Genteen met het paard Bagdada, Sheik El Plé-Buij, de spionnen Snobiënski en Slabovitsch, Anthony Fokker, Fé Holksong en Willy Vandersteen;
5) Diverse gegevens uit Lohengrin, Blauwbaard enz;
6) De rage van de protestzangers;
7) Teletijdmachine, vechtend en 'sprekend' paard Bagdada, ingreep van Vandersteen om het verhaal een andere wending te geven;
8) Tante Sidonia trouwt op het einde voor de wet met Fé Holksong. Vlak voor het kerkelijk huwelijk grijpt Vandersteen in.

SW 93: zie SW 29

SW 94: zie SW 49

SW 95: zie SW 24

SW 96: zie SW 48

SW 97: De Junglebloem (V78)
1) Heden;
2) België, de Indiase binnenlanden;
4) S, W, TS, L, J, het sprekende aapje Monky, Jonathan, de Maharadja Fatapur, de catcher Jerrykan en het slangenmens Kaa, de panter Bagheera (=J) en de beel Baloe (=L), de dochter van Mowgli, de wilde apenbende Bandar-log en het apinnetje Barbra;
5) Reminiscenties aan Kiplings Mowgli;
7) Gyronef, sprekende apen.

SW 98: zie SW 45

SW 99: zie SW 47

SW 100: Het Gouden Paard (V46)
1) Zestiende eeuw;
2) Mexico;
4) S, W, L, Don Alvares, Pepita het gouden paard, de hogepriester Axaja, de Tabaskanen, de Azteken, Geronimo, Fernando Cortez, Mitlo, Willy Vandersteen;
[illegible]) **De Zonnetempel** van Kuifje?
[illegible]) Herdruk uit **Kuifje**-weekblad 1958/59.

SW 101: zie SW 46

SW 102: De Dromendiefstal (V77)
1) Heden;
2) België, Cambodja;
3) SF;
4) S, W, J, L, TS, B, Pempom de baas van de tempelwachters, bewoners van de planeer Etwoil o.a. Slybox, Bjoetix en Paszik, Hypnos (=L);
7) Gyrenef, vliegende schotels.

SW 103: zie SW 43

SW 104: zie SW 44

SW 105: zie SW 4

hoe krijg je een van deze boeken?
GEWOON EVEN EEN NIEUWE ABONNEE OPGEVEN!
Daarvoor kun je de antwoordkaart uit het hart gebruiken. S.v.p. invullen en opsturen!

SW 106: De Charmante Koffiepot (V79)
1) Heden;
2) België en een gedeelte in de Biesbos;
4) S, W, TS, L, J, Tjaf, ploegbaas van de Firma B. Tonarmee (ook gespeld Tonarmé), de koffiepotten Teut en Soline, Juffrouw Sorsjeere, de landloper Sjarel;
6) Verzet tegen de bouwgiganten;
7) Sprekende koffiepotten.

SW 107: zie SW 3

SW 108: Twee Toffe Totems (V80)
1) Heden en 'de vroegste tijden van Canada';
2) België, Canada;
3) Indianen;
4) S, W, L, J, Sch, TS, B, de stam der Iroknizers met o.a. sachem Kop-als-een-zeef en Stomme-vis-die-het-goed-kan-uitleggen, de stam der Dollem Inas, met o.a. sachemes Zware Geit, de stam der Mojikanen met medicijnman Toe-Bib;
6) Generatiekonflikt (niet zo aktueel);
7) Teletijdmachine, sprekende totems.

SW 109: zie SW 41

SW 110: zie SW 40

SW 111: De Schat van Beersel (V27)
1) Vijftiende eeuw;
2) Belgisch Brabant bij Beersel;
3) Historisch avontuur;
4) S, W, L, hypnotiseur Priem, de gids Isidoor en zijn twee broers (die ene heet Eugide), Hendrik van Withem, zijn vrouw Isabella en zijn zoon Philippeke, Philip van Kleef, de heks Alwina en haar zoon (De Vleermuis);
7) Hypnose;
8) Herdruk uit **Kuifje**-weekblad 1952/53.

SW 112: De Groene Splinter (V41)
1) Heden, zie ook 8 hieronder;
2) Onderaardse voorhistorische jungle;
3) SF;
4) S, W, L, de organisatie van de Blauwe Maskers onder leiding van Kapitein Persoon, de verraders Nort(h) en Muller, de atonosaurus Lollo, de dwergenstam der Doorslagers met Knoohk, Battelaks en Mhepjas, de Reuzenstam onder leiding van Thoraks, papagaai Koko;
7) Ondergrondse atoomcentrale, De Stalen Mol I en II, een vervoersmiddel onder de grond, menselijke dieren;
8) Hoewel het verhaal in het heden speelt raken onze vrienden ondergronds toch verzeild in het Stenentijdperk.

SW 113: Het Geheim van de Gladiatoren (V32)
1) Tijd van de Romeinse veroveringen in Gallië;
2) Rome, de haven Ostia, het latere België;
3) Historisch avontuur;
4) S, W, L, de Gladiator Toroclos, Keizer Nero, De Schim (=L), de leeuw Titus, de alchemist Archimedes, de man met de purperen mantel (=Nero)
5) Slavenopstand
7) Archimedes maakt goud, vermenselijkte leeuw Lollo
8) Herdruk uit **Kuifje**-weekblad 1953/54.

SW 114: De Tartaarse Helm (V22)
1) Dertiende eeuw;
2) Brugge, Venetië, Jerusalem, Bagdad;
3) Historisch avontuur;
4) S, W, L, de (nog naamloze) hypnotiseur Priem, Capitano Rabakol, de Doge van Venetië, Sultan Droesch-EL-Omo, Marco Polo;
7) Hypnose;
8) Herdruk uit **Kuifje**-weekblad 1951/52.

SW 115: De Gezanten van Mars (V36)
1) Heden;
2) Frankrijk (Cote d'Azur, Parijs), planeet Mars;
3) SF;
4) S, W, L, Cordin en zijn zoon Antoine of Tony, Petaritz, Professor Spinkopz, Marsbewoners;
6) Vliegende schotelmanie eind 40-er jaren;
7) Vliegende schotels;
8) Herdruk uit **Kuifje**-werkblad 1955/56.

SW 116: De Bronzen Sleutel(V18)
1) Heden;
2) Mocano (=Monaco);
4) S, W, L, graaf Brocca en Ivan, de reuzenmerou Prosper, luitenant Rongoir, de Brachiosaurus, Prins René III van Mocano;
8) Herdruk uit **Kuifje**-weekblad 1950/51.

SW 117: De Toornige Tjiftjaf (V81)
1) Heden;
2) België;
4) S, W, L, TS, J, de vogelverschrikker;
6) Natuurbeschermingsjaar;
7) Een ministraalaandrijving om te kunnen vliegen;
8) Tegen de vogelvangst in België

SW 118: zie SW 39

SW 119: zie SW 32

SW 120: zie SW 33

SW 121: zie SW 34

De blauwe reeks

Vandersteen en de Brusselse school

door Har Brok

De zogenaamde Blauwe Reeks *neemt in het werk van Vandersteen, maar ook binnen de Avonturen van Suske en Wiske een bijzondere plaats in. Tekenstijl, verhaalopbouw, lokatie en bezetting van de hoofdrollen verschillen aanmerkelijk van wat men ter onderscheiding de gewone* Rode Reeks *van Suske en Wiske zou kunnen noemen met uitzondering van de nummers 111 tot en met 116. In 1971 namelijk werd de* Blauwe Reeks *door middel van amputatie ondergebracht in de* Rode*: per album moesten door de grotere omvang van de oorspronkelijke albums gemiddeld 7 bladzijden verdwijnen: tezamen 43 platen.*

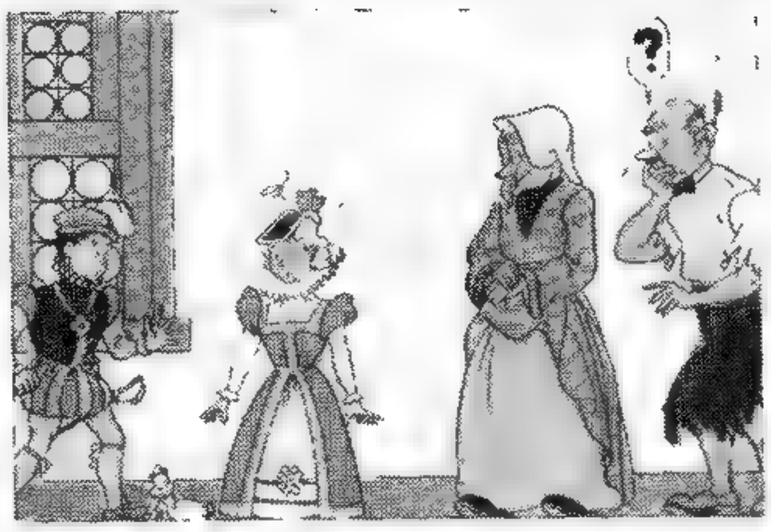

Afb. 1: De gedaanteverwisseling van Suske en Wiske én Schanulleke.

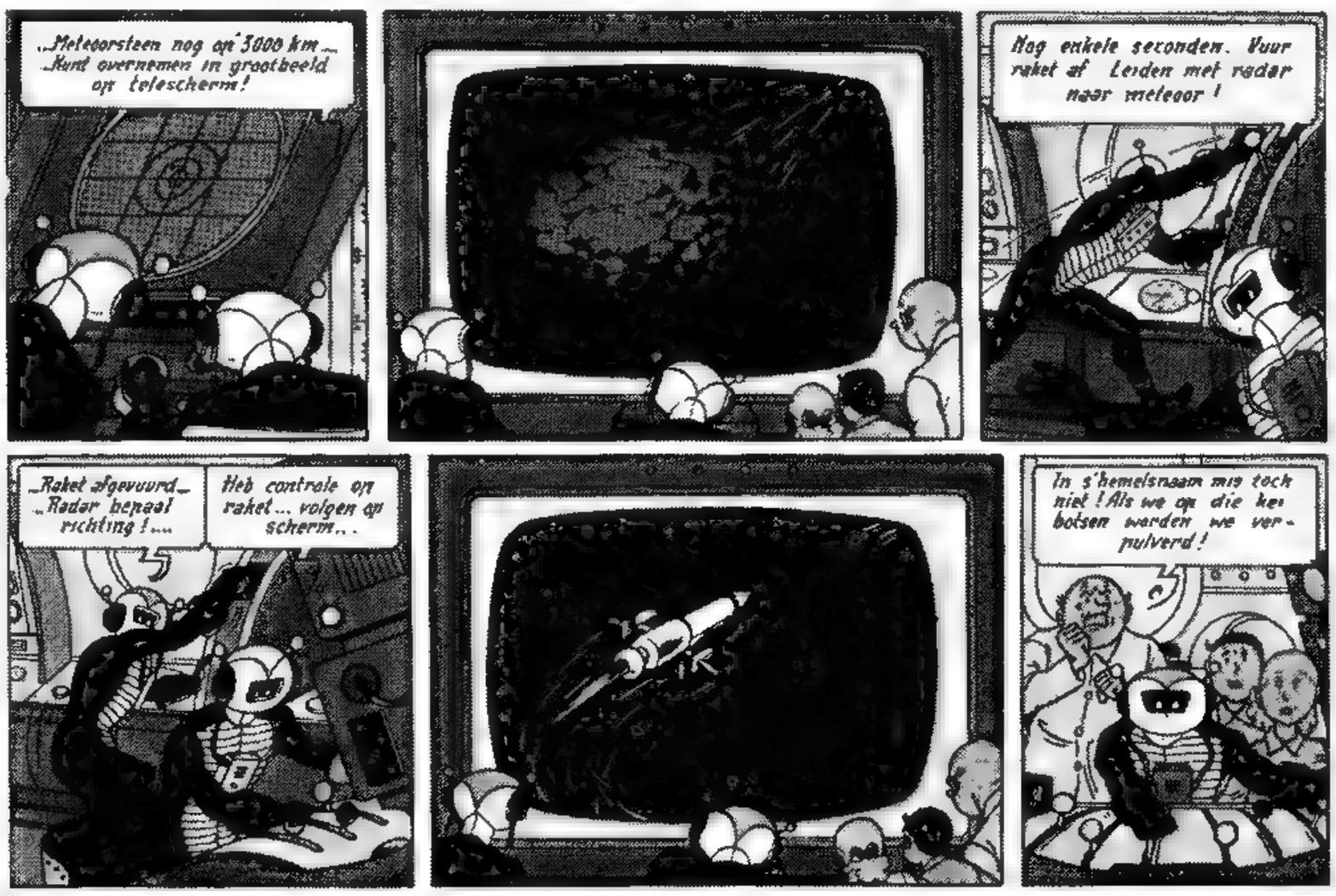
..Meteoorsteen nog op 3000 km... ..Kunt overnemen in grootbeeld op televisiescherm!
Nog enkele seconden. Vuur raket af Leiden met radar naar meteoor!
..Raket afgevuurd.. ..Radar bepaal richting!...
Heb controle op raket... volgen op scherm...
In s'hemelsnaam mis toch niet! Als we op die kei botsen worden we verpulverd!

Bij de herdruk weggevallen stroken uit De Gezanten van Mars.

Ontstaansgeschiedenis

De *Blauwe Reeks* hangt zeer nauw samen met *Kuifje*-weekblad. Alle verhalen zijn oorspronkelijk daarin gepubliceerd. Ze werden dus ook niet getekend in de strookvorm, waarin tot die tijd de Avonturen van Suske en Wiske dagelijks verschenen in achtereenvolgens *De Nieuwe Standaard, De Nieuwe Gids* en *De Standaard*[1]. Naast de 6 avonturen van Suske en Wiske, die 'Buiten reeks' met blauwe omslag verschenen publiceerde Vandersteen in *Kuifje*-weekblad ook nog *Het Spaanse Spook, Het Gouden Paard* en bovendien nog twee *Tijl Uilenspiegel*verhalen en een groot aantal wekelijkse gags van *'t Prinske*[2].

De bibliografische data van de *Blauwe Reeks*, geïntegreerd met de twee overige Suske en Wiskeverhalen uit *Kuifje*-weekblad, zien er als volgt uit:

– **Het Spaanse Spook:** *Kuifje*-weekblad 1948 (nr 38) - 1950 (nr 5). Album 1952 (met hertekend begin), herdrukt in *25 Jaar Suske en Wiske*. Antwerpen 1973, blz. 75-144, herdrukt in de *Rode Reeks* nr 150 (1974).

– **De Bronzen Sleutel:** *Kuifje*-weekblad 1950 (nr 9) - 1951 (nr 18). Album *Blauwe Reeks* (1) 1952, verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 116 (1971).

– **De Tartaarse Helm:** *Kuifje*-weekblad 1951 (nr 20) - 1952 (nr 29). Album *Blauwe Reeks* (2) 1953, verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 114 (1971).

– **De Schat van Beersel:** *Kuifje*-weekblad 1952 (nr 30) - 1953 (nr 40). Album *Blauwe Reeks* (3) 1954, verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 111 (1971).

– **Goud voor Rome:** *Kuifje*-weekblad 1953 (nr 41) - 1954 (nr 50). Album *Blauwe Reeks* (4) 1955 getiteld *Het Geheim der Gladiatoren*, verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 113 (1971) getiteld *Het Geheim van de Gladiatoren.*

– **De Gezanten van Mars:** *Kuifje*-weekblad 1955 (nr 5) - 1956 (nr 14). Album *Blauwe Reeks* (5) 1956)[3], verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 115 (1971).

– **De Groene Splinter:** *Kuifje*-weekblad 1956 (nr 27) - 1957 (nr 36). Album *Blauwe Reeks* (6) 1957, verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 112 (1971).

– **Het Gouden Paard:** *Kuifje*-weekblad 1958 (nr 9) - 1959 (nr 6), verkort herdrukt in de *Rode Reeks* nr 100 (1969).

Vandersteen en Hergé

De eerste aflevering van de reeks Suske en Wiske verscheen op 30 maart 1945 in *De Nieuwe Standaard*. Weliswaar onder de titel *De Avonturen van Rikki en Wiske*, maar dat was een eigenzinnige ingreep van zijn uitgever[4], waar we ons niet aan zullen storen. Een harde konkurentie tussen de uitgevers van *De Nieuwe Standaard* (resp. *De Nieuwe Gids*) en *De Standaard* resulteerde in 1947 tot een definitieve overstap naar *De Standaard*. Vrijwel vanaf het begin is daarbij de naam van Hergé gevallen. Zijn eerste uitgever al (Herbert) vroeg konsult bij Marc Sleen over het toen nog niet gepubliceerde Rikki en Wiskeverhaal met de vraag 'of het niet teveel op Hergé leek'[5]. Vermoedelijk is die argwaan ingegeven door de figuur van Rikki die, voordat hij omgedoopt werd in Suske, niet alleen in Kuifjes pofbroek rondliep maar eveneens getooid was met een karakteristiek kuifje. Hoe dan ook, Suske en Wiske had veel sukses en vooral dat moet voor de redaktie van *Kuifje*-weekblad een reden geweest zijn om Vandersteen met deze strip aan te

Er moet toch iets bijzonders gebeurd zijn!... Mijn haar is veranderd!... Ik heb krullekens!... Wat is het nu? Hebben we gedroomd of niet!

Afb. 2.

Afb. 3: Interieur van de Terranef.

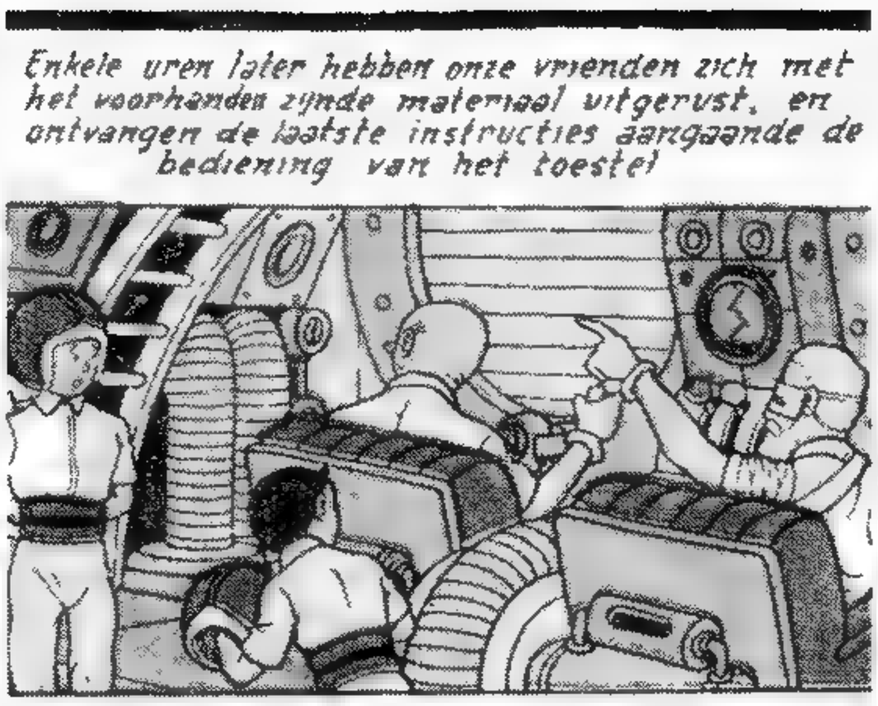
Enkele uren later hebben onze vrienden zich met
het voorhanden zijnde materiaal uitgerust, en
ontvangen de laatste instructies aangaande de
bediening van het toestel

Afb. 4: Interieur van de Stalen Mol II.

trekken. Bekend is immers dat juist de Vlaamse editie van dit blad aanzienlijk achterbleef bij de Waalse (*Tintin*) en dat er verschillende pogingen zijn geweest om die achterstand weg te werken. Een ander voorbeeld van die redaktionele lijn is de medewerking aan *Kuifje*-weekblad van Bob de Moor en blijkt vooral uit het feit dat zijn *De Leeuw van Vlaanderen* (1949/50) uitsluitend en doelbewust in de Vlaamse editie gepubliceerd werd. Een van De Moors redenen om juist dit verhaal te tekenen 'was feitelijk dat *Kuifje*-weekblad een vertaling was van *Tintin* en dat de hoofdredacteur van de Nederlandstalige uitgave zijn blad 'n persoonlijk Vlaams tintje wilde geven. Hij heeft toen eerst Vandersteen gevraagd om voor hem te werken (dat werd *Het Spaanse Spook*, HB) en hij vroeg mij iets te maken dat karakteristiek Vlaams was'[6].

Kwaliteit lijkt me van Hergé uit gezien dan ook nauwelijks een mogelijke reden voor Vandersteens medewerking aan het blad waarvan hij op dat moment meer dan de geestelijke vader was. Een van de voorwaarden voor zijn medewerkersschap is juist de opvoering van die kwaliteit geweest. In *Stripschrift* nr 100 (1977) blz. 37 zegt Hergé daar zelf over: 'Ja, ik heb hem laten zeggen dat hij zorgvuldiger moest gaan werken, want zijn werk was toen niet erg verzorgd. (...) via de hoofdredacteur heb ik hem laten weten dat we anders niet zouden kunnen samenwerken'. Vandersteenkenner Jan Smet heeft in dit verband nog de mogelijkheid geopperd dat Hergé Vandersteen in die tijd aan had willen trekken als vaste medewerker[7], maar ook die suggestie wijst Hergé met alle waardering in het interview dat we in *Stripschrift* nr 100 met hem hadden[8] resoluut van de hand: 'O nee, nooit, we verschillen zo van karakter, dat zou nooit gegaan zijn'.

De uitlatingen van Vandersteen over zijn tijdelijke uitstapje naar wat men noemt de Brusselse School spreken wat dit betreft boekdelen: 'Dat is een leerrijke ervaring geweest. Tussen 1948 er 1959 heb ik verscheidene verhalen voor Kuifje gemaakt, en dat heeft me niet alleen tot over de Franse grens gebracht (Vandersteen bedoeld kennelijk de Belgische taalgrens, HB), het heeft me ook technisch veel opgeleverd. (...) Hergé was de man die al voor de oorlog het beeldverhaal uit het platvloerse had opgetild. Hij heeft de strip in West-Europa klasse en vorm gegeven: 'Hij was de eerste die een auto tekende zoals hij was: niet zo maar een kast op vier wielen, neen: een Citroën. Hergé heeft altijd belang gehecht aan estetiek, aan vormgeving. Hij documenteerde zich grondig voor alle verhalen die hij schreef, en dat heb ik van hem geleerd. (...) Mijn tekeningen waren te impulsief voor Hergé. Ze kwamen niet met zijn opvattingen overeen. Hij zei dat voor een stuk terecht. De lezers van *Kuifje* waren de gestyleerde stijl van Hergé gewoon, terwijl Suske en Wiske zich in mijn eerste verhalen in de meest onmogelijke houdingen kronkelden (...)'[9]. In de bijlagen bij de hiervoor geciteerde interviewfragmenten expliceert Vandersteens biograaf zelfs met zoveel woorden' (...) grootmeester in de tekenkunst Hergé, had een enorme invloed op het werk van Vandersteen'.

Met dit al lijkt het erop dat dit artikel bedoeld is als afbreuk aan de *Blauwe Reeks*. Het tegendeel is echter waar. Juist in deze reeks beleeft Vandersteen en in zekere zin ook zijn kreatie Suske en Wiske een hoogtepunt.

Blauw versus rood

In zijn artikel 'De Blauwe Reeks' heeft Smet (zie noot 2) naast de korte verhaalinhouden ook een eerste evaluatie van de *Blauwe Reeks* gegeven. We lopen hier dus het gevaar in herhaling te vervallen, maar we zullen het zo beknopt mogelijk houden. Elders in dit nummer gaat Pommerel trouwens nog uitvoerig in op het album *De Schat van Beersel*.

Anno 1948 eindigt in *De Standaard* het verhaal *De Bokkerijders* en begint *De Witte Uil*. Op dat moment treden naast Suske, Wiske en Lambiek in de Avonturen van Suske en Wiske al op Tante Sidonia, Professor Barabas (de opvolger van Professor Wargaren uit Rikki en Wiske) en Schanulleke, Schalulleke of Schabolleke. Ten tijde van Vandersteens medewerking aan *Kuifje*-weekblad komen daar onder andere nog bij Jerom (1952/53), Van Zwollem met zijn dochter Anne Marie (1957) en Theofiel Boemerang (1959). Van al deze figuren is in de *Blauwe Reeks* geen spoor te bekennen, wat natuurlijk het meest ingrijpend is voor drie eerstgenoemden. Resteren dus Suske, de van uiterlijk veranderde Wiske en een anatomisch wat meer verantwoorde Lambiek. Zijn bierbuik is aanmerkelijk geslonken en het lijkt wel of hij wat intelligenter uit zijn ogen kijkt, maar dat is schijn. Als oudslagersknecht[10] blijkt hij nu een behendig schermer te zijn. Deze ingrijpende wisseling verloopt voor een deel schoksgewijze door een tussenkomst van de heks Alwina in *Het Spaanse Spook* (afb. 1). Op de laatste bladzijde van dat album blijkt Vandersteen definitief voor het nieuwe uiterlijk van Wiske gekozen te hebben als betovering van Alwina wordt opgeheven op de krullen van Wiske na (afb. 2). Met Schanulleke verloopt de zaak eigenlijk even vreemd: ze wordt nog wel door Alwina in de nieuwe kle-

Afb. 5: Leeuw anno 1949.

Eens de dappere Titus buiten strijd, keren de on-
dieren zich weer tegen Suske en Wiske die nu
de bodem van de kuil bereikt hebben . . .

Afb. 6: Leeuwen anno 1953/54 (Blauwe Reeks).

Afb. 7: Leeuwen anno 1953/54 (Rode Reeks).

ren gezet (afb. 1), maar Wiske laat haar stilzwijgend achter om er, in *Kuifje*-weekblad tenminste, niet meer op terug te komen. Andere vaste figuren brengt de *Blauwe Reeks* niet, wat in verband met het suksesvolle optreden in de *Rode Reeks* van Jerom opvallend genoemd moet worden. Alleen de merkwaardige hypnotiseur Priem treedt in zowel *De Tartaarse Helm* als *De Schat van Beersel* op, waarbij hij Barabas' rol als tijdverplaatser overneemt. Daarnaast treedt de heks Alwina op in *Het Spaanse Spook* en *De Schat van Beersel* én jaren later nog eens in *De Duistere Diamant!*

Hypnose, waarbij men niet lichamelijk naar een andere plaats of tijd verplaatst wordt, is natuurlijk als verhaalmiddel essentieel anders dan verplaatsing door middel van de teletijdmachine van Professor Barabas. Dat onderscheid treffen we ook aan in *Het Spaanse Spook,* waar het spook Don Persilos Y Vigoramba door zijn magische krachten voor de (lichamelijke?) verplaatsing zorgt. *Het Gouden Paard* en *Goud voor Rome* laat Vandersteen eenvoudigweg in het verleden beginnen, terwijl de overige verhalen in het heden spelen. Dit wat realistischer element wekt de indruk dat hierdoor de *Blauwe Reeks* ook realistischer van opzet is, wat zou kunnen aansluiten bij de School van Hergé. In zekere zin zal dat ook wel zo zijn, maar daar staat tegenover dat in de *Blauwe Reeks* juist een belangrijke rol gespeeld wordt door sprekende en vermenselijkte dieren. Men denke aan de vis Prosper (*De Bronzen Sleutel*), de kameel Jezabel (*De Tartaarse Helm*), de leeuw Titus (*Goud voor Rome*) het paard Petita (*Het Gouden Paard*) en de reuzehagedisachtige Lollo (*De Groene Splinter*). Zulke vermenselijkte dieren zijn niet uniek voor de *Blauwe Reeks,* maar ze treden er wel opvallend vaak in op, terwijl ze daarbij een essentieel onderdeel binnen het verhaalsverloop zijn.

Al zonder meer kenmerkend voor Vandersteens medewerking aan *Kuifje*-weekblad is de overname van de vorm van Hergé's tekstbalonnen met de bekende inspringende hoekjes. Het typeert Vandersteen dat hij in de Suske en Wiske-reeks, die naast *Kuifje*-weekblad bleef lopen, gewoon zijn vertrouwde ballonkaders blijft gebruiken tegenover de Hergé-balonnen in het weekblad. Eens te meer blijkt daaruit dat hij zich duidelijk aangepast heeft. Wie de *Blauwe Reeks* echter vergelijkt met het oudere werk van Vandersteen zal moeten konstateren dat de dwingende invloed van Hergé wel degelijk gevolgen gehad heeft voor de tekenstijl van Vandersteen. Een aardige vergelijking is in dit verband mogelijk door twee 'onderaarders' te bekijken. Afb. 3 vertoont de stand van zaken in 1953 (*De Knokkersburcht*) en afb. 4, nauwelijks 4 jaar later (1956/57), geeft een detaillering die vergelijkbaar is met de verschillen tussen de oude en de hertekende versie van *De Zwarte Rotsen!* Deze detaillering bracht Vandersteen niet aan op grond van 4 jaar tekenervaring, zoals uit de afbeeldingen 5, 6 en 7 blijkt. Afbeelding 5 geeft een Vandersteen leeuw anno 1949 (uit *Bibbergoud*) afbeelding 6 doet hetzelfde in 1953/54 (*Goud voor Rome*) en afbeelding 7 bewijst dat Vandersteen in zijn *Rode Reeks* wel degelijk de vruchten plukt van zijn werk voor *Kuifje*-weekblad (*De Circusbaron*). Men vergelijke maar eens de dieren die momenteel in de Avonturen van Suske en Wiske optreden. Ook voor wat betreft de kleding van zijn figuren blijkt Vandersteen juist in de *Blauwe Reeks* naar een zekere perfektie te neigen. Afb. 8 uit *De Mottenvanger* (1948/49) is zelfs ternauwernood vergelijkbaar met afb. 9. uit *Goud voor Rome* (1953/54). De *Blauwe Reeks* wordt overigens niet alleen gety peerd door de tekentechnische vooruitgaang van Vandersteen. Evenzeer wordt ze begrend door de absolute terugval in de *Rode Reeks* vanaf 1959. Uit alles blijkt dat Vandersteen op een ander spoor wilde verdergaan dan wat *Kuifje*-weekblad van hem verwachtte.

Ondanks de beweringen van Vandersteen dat hij veel geleerd heeft tijdens zijn medewerking aan *Kuifje*-weekblad (zie boven), kan niet anders dan gekonstateerd worden dat hij sinds de beëindiging van dat medewerkerschap verloochent wat hem dan zogenaamd was aangeleerd. Vanaf *De Texasrakkers* uit 1959 is de reeks Avonturen van Suske en Wiske vervallen tot een magere variatie op een kennelijk uitgewerkt thema. Jonge striptekenaars, die het tekenwerk van deze reeks overgenomen hebben, schijnen daardoor nieuwe kansen te krijgen, maar Vandersteen blijft daar natuurlijk verantwoordelijk voor. Na de *Blauwe Reeks* schrompelt Vandersteen ineen tot een op zijn lauweren rustende zakenman. Werkgever voor nieuwe talenten, akkoord, maar impulsen ontbreken. Tekentechnisch heeft Vandersteen zich in de reeks Suske en Wiske na de periode van de *Blauwe Reeks* nooit meer overtroffen.

1) **Zie de 'Bibliografie Suske en Wiske', in CISO nr 7 (1971), blz. 38.**
2) **Zie J. Smet: 'De Blauwe Reeks', in *Stripgids* nr 11 (1976), blz. 20-25, de enige mij bekende studie over dit onderwerp, waaruit ik met dank geput heb.**
3) **J. Smet noteert in zijn hierboven genoemd artikel ten onrechte 1955.**
4) **Erik Durnez: *Ik vier het elke dag... Willy Vandersteen 65.* Antwerpen/Amsterdam 1978, blz. 15 (eigen nummering).**
5) **Erik Durnez: *a.w.,* blz. 17.**
6) **Har Brok/Rob van Eijck: 'De onoverwinnelijke Bob de Moor', in *Stripschrift* nr 102/103 (1977), blz. 17.**
7) **Zie noot 2, blz. 20.**
8) **Har Brok/Ernst Pommerel: 'Hergé sans voiles (...)', In *Stripschrift* nr 100 (1977), blz. 35-39.**
9) **Erik Durnez: *a.w.,* blz. 19.**
10) **Suske en Wiske nr 97: *De Junglebloem,* strook 2.**

Afb. 8: Wapenuitrusting anno 1948/49.

Afb. 9: Wapenuitrusting anno 1953/54.

Willy Vandersteen en

Het Slot van Beersel

Wie een bezoek brengt aan het kasteel van Beersel, 13 km van Brussel, krijgt een entreebewijs met daarop de waarschuwing 'Voorzichtigheid is geboden. De eigenaars wijzen alle verantwoordelijkheid af bij gebeurlijke ongevallen.' Of dat er ook al op stond, toen, Suske, Wiske en Lambik daar de vertoning van *Geen verlof voor de musketiers* bijwoonden, weet ik niet, maar ik betwijfel of die waarschuwing hen er van had kunnen weerhouden zich in het avontuur te storten dat Willy Vandersteen beschrijft in *De schat van Beersel.*

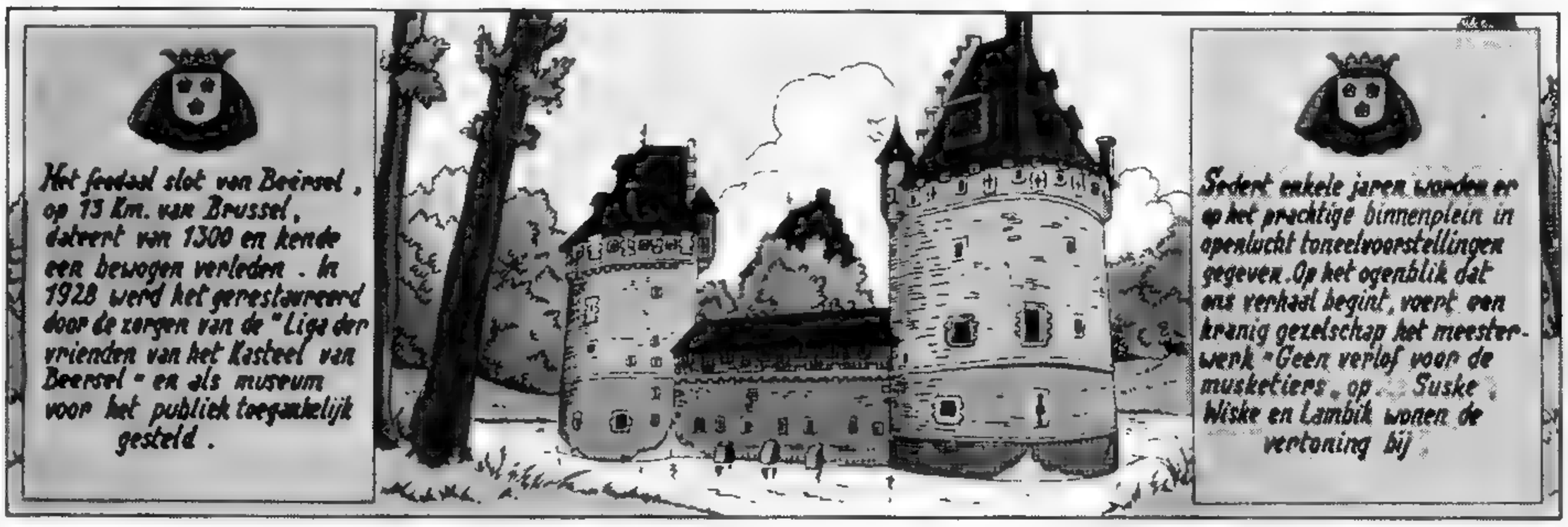
Het feodaal slot van Beersel, op 13 Km. van Brussel, dateert van 1300 en kende een bewogen verleden. In 1928 werd het gerestaureerd door de zorgen van de "Liga der vrienden van het Kasteel van Beersel" en als museum voor het publiek toegankelijk gesteld.
Sedert enkele jaren worden er op het prachtige binnenplein in openlucht toneelvoorstellingen gegeven. Op het ogenblik dat ons verhaal begint, voert een kranig gezelschap het meesterwerk "Geen verlof voor de musketiers" op. Suske, Wiske en Lambik wonen de vertoning bij.

De schat van Beersel werd in 1952 en '53 gepubliceerd in het weekblad **Kuifje** en als album verscheen het in 1954 in de zogenaamde Blauwe Reeks. In 1971 werd een versie op de markt gebracht, die wat tekst en tekeningen betreft nogal wat wijzigingen had ondergaan. In de jaren dat Willy Vandersteen in **Kuifje** tekende, had Hergé de nodige invloed op hem (Har Brok gaat daar elders in dit nummer nader op in). Vandersteen zegt over Hergé onder meer: 'Hij documenteerde zich grondig voor alle verhalen die hij schreef, en dat heb ik van hem geleerd.' **De schat van Beersel** is een aardig voorbeeld van de manier waarop Vandersteen met zijn documentatie omspringt.
Eén opmerking vooraf: de Standaard Uitgeverij vond het kennelijk niet nodig de bladzijden van de editie uit 1971 te nummeren. Dat maakt verwijzen practisch onmogelijk. Er zal voor de geïnteresseerde lezer niets anders opzitten dan het album nog maar eens nauwkeurig te lezen - wat me in dit geval geen enkel bezwaar lijkt.
De geschiedenis van het slot van Beersel wordt beschreven d.m.v. tekstblokken, een toelichting van de gids Isidoor ('Twintig jaar dienst... nooit moe... altijd dorst...') en doordat Lambik, Suske en Wiske zélf een gedeelte van die geschiedenis beleven, dankzij de hypnotische kracht van meneer Priem.
Isidoor vertelt over Hendrik III van Witthem, heer van Beersel, diens gemalin Isabella van der Spout, hun zoon Philip en Brusselaars die het slot in 1489 aanvielen. Als Lambik, Suske en Wiske dankzij hypnotiseur Priem naar de XV eeuw zijn 'teruggekeerd', komen ze al die mensen in levende lijve tegen. Vandersteen besteedt meer dan de helft van zijn verhaal aan die episode, die zich bijna vijfhonderd jaar geleden afspeelt. Centraal erin staat eigenlijk de controverse tussen Hendrik III van Witthem en de heer van Kleef. Vandersteen doet het voorkomen of die persoonlijke controverse er de oorzaak van is, dat het slot van Beersel belegerd wordt.
Hij doet dat in het album uit '54 uit-

Wat een stormachtige aanval, alleredelste! Ik moet me voorwaar achter mijn stok verbergen...
Maar och, ik ben maar een boer en kan niets degelijk in mijn pollen houden...
Bravo, landbouwer, als ik geen verstuikte voet had kwam ik je persoonlijk feliciteren!
Dank u, heer. De terugreis naar het slot zal u thans wel moeilijk vallen. Wilt u in mijn nederige hut overnachten?
Ja graag!.. Mijn gevolg zal de heer van Kleef wel naar zijn slot begeleiden.
Hel en duivel, ik zet geen voet meer in je kasteel, tenzij om het te vuur en te zwaard te zetten!

'Lambik wint zijn duel met de heer van Kleef'

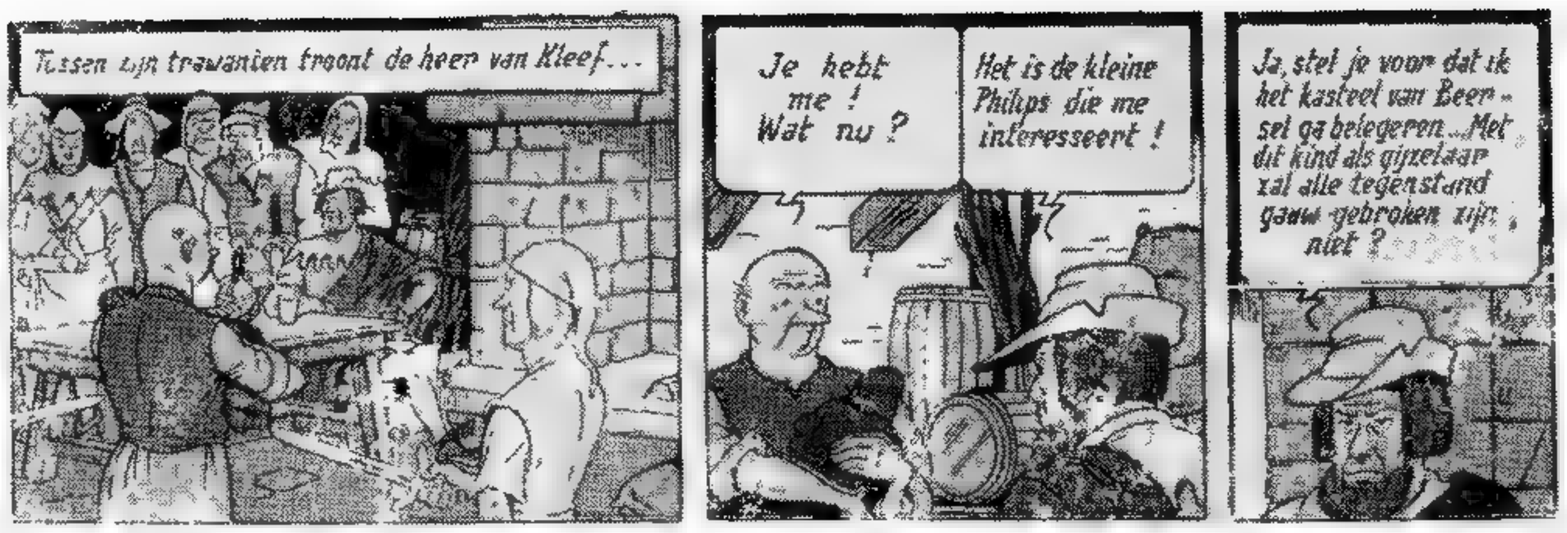
Tussen zijn trawanten troont de heer van Kleef...
Je hebt me ! Wat nu ?
Het is de kleine Philips die me interesseert !
Ja, stel je voor dat ik het kasteel van Beersel ga belegeren... Met dit kind als gijzelaar zal alle tegenstand gauw gebroken zijn, niet ?

voeriger dan in dat van '71. Het album uit de Blauwe Reeks laat ons de eerste - onvriendelijke - ontmoeting tussen Lambik en de Heer van Kleef zien, die twee bladzijden later uitdraait op een duel tussen de twee; Lambik heeft inmiddels de sympathie van Hendrik van Witthem gewonnen. Hij wint trouwens ook het duel. Op de woorden van de Heer van Kleef op het laatste plaatje van de hierbij afgedrukte stroken doelt Lambik onder meer, als hij tegen Philip zegt: 'De Heer van Kleef heeft met je edele vader getwist en sedertdien be- (nieuwe versie: ver-) trouw ik dat heerschap voor geen haar!' Op weg naar Philips' vader in Lambiks hut worden Lambik en Philips in het oude album toch nog gevangen door de 'bosrovers en rabauwen', die ze eerst hadden weten te weerstaan. Dat betekent een nieuwe confrontatie met de Heer van Kleef, maar dankzij doeltreffend optreden van Lambik, Philippeke van Beersel (en Suske en Wiske) weten ze toch weer aan hem te ontkomen.
De nieuwe versie is vrijwel identiek aan de oude vanaf de terugkeer van de gezelschap op het kasteel na het herstel van Hendrik III. Na enige tijd komt het bericht dat keizer Maximiliaan in nood is. Van Witthem vertelt zijn vrouw: 'De gemeenten komen in opstand en ik ga hem, met 'n afdeling landsknechten, hulp bieden'. De zorg voor Philips opleiding draagt hij aan Lambik over. De heer van Kleef daagt Hendrik uit voor een duel in het Eksterbos, maar omdat die afwezig is nemen Philip en Lambik met succes de honneurs waar. Op de terugweg naar het kasteel meldt Wiske: 'Er trekt een hele legermacht met bombarden, ruiterij en voetvolk langs de grote baan naar Beersel!' en als Lambik die legermacht ziet, zegt hij: 'Huifkarren, munitiewagens! Ze bereiden zich op een langdurig beleg voor. Met leugens is van Kleef er in gelukt de gemeentenaren tegen de van Witthems in het harnas te jagen.'

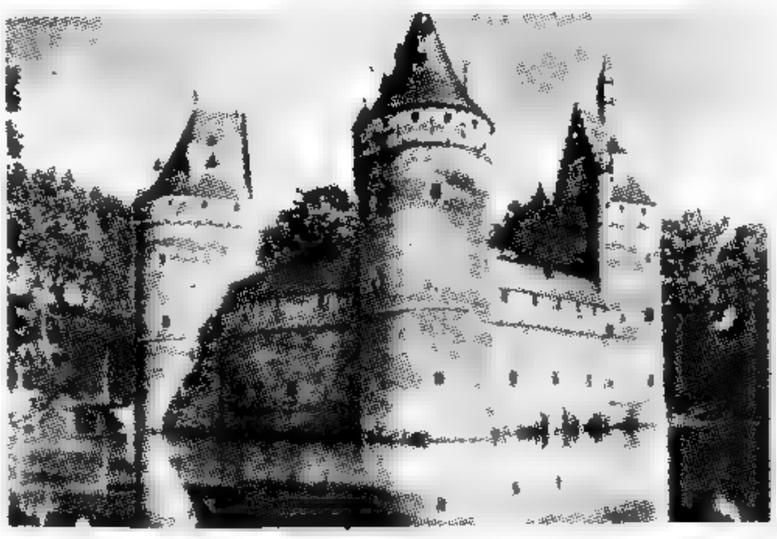

Philips moeder vlucht met haar hofdames naar Eigenbrakel, het slot wordt in staat van verdediging gebracht en het beleg begint. De aanvallen van Van Kleef en de Brusselaars lijken te slagen, maar op het laatste moment komt Hendrik van Witthem met zijn troepen terug en de belegeraars worden verjaagd. Op dat ogenblik laat laat meneer Priem, de hypnotiseur, Lambik, Suske en Wiske weer naar de XXe eeuw terugkeren. Tot zover even Vandersteens beschrijving van de gebeurtenissen.

Historisch gezien zit de zaak als volgt in elkaar: Vlaanderen maakte in die tijd deel uit van het Bourgondische Rijk. Na het overlijden van Maria van Bourgondië in 1482 kwamen de Vlaamse steden in opstand, omdat ze Maximiliaan I van Oostenrijk, Maria's echtgenoot, niet als regent wilden erkennen tijdens de minderjarigheid van Philips de Schone. Brussel behoorde ook tot die steden. De **Gids voor het kasteel van Beersel** meldt dat Hendrik III van Witthem, heer van Beersel en Eigenbrakel, raadgever en tweede kamerheer van Maximiliaan, de keuzer trouw bleef. Hij bracht het kasteel van Beersel in paraatheid en verhinderde de bevoorrading van Brussel door herhaalde uitvallen. Met steun van Philips van Kleef belegerden de getergde Brusselaars in november 1488 het kasteel, dat door Philips van Witthem verdedigd werd. De burcht weerstond het geschut van de Brusselaars, die daarop hun beleg opbraken. In april 1489 werd het slot opnieuw belegerd, nu met de hulp van de Franse artillerie. Het beleg was van korte duur, want langs een forse bres konden de aanvallers zich van het kasteel meester maken. Later heroverde Maximiliaan Brussel. De stad moest een geldboete betalen aan Hendrik van Witthem om het kasteel van Beersel (en dat van Eigenbrakel) te herstellen.

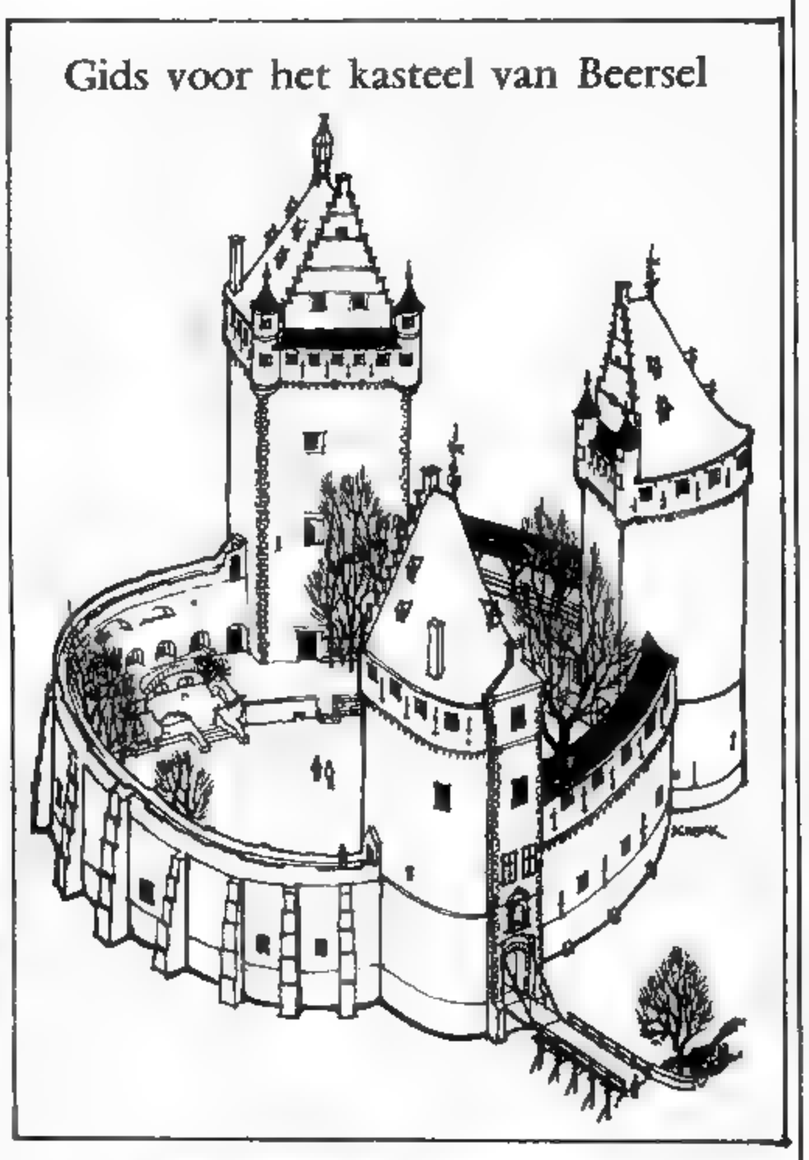

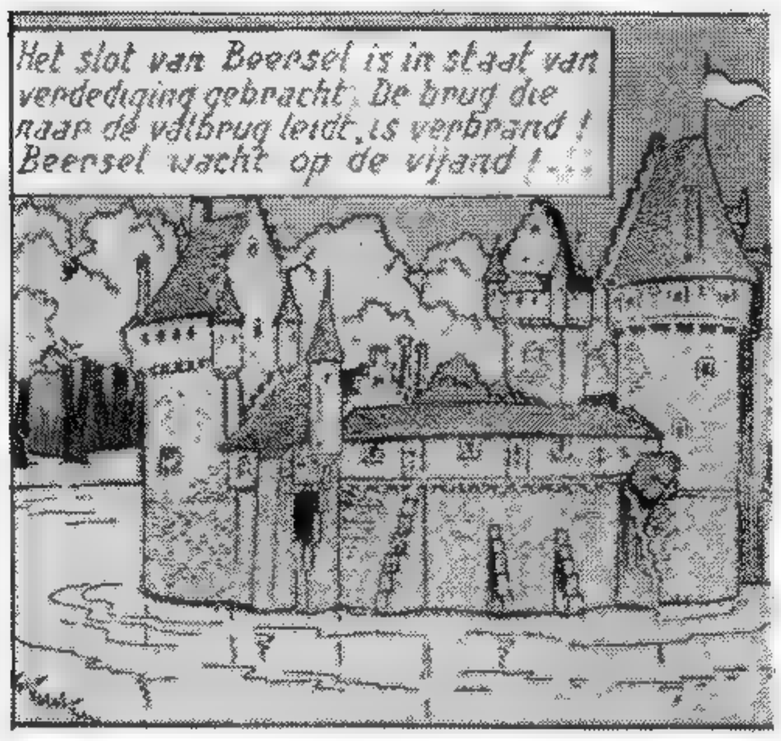
Het slot van Beersel is in staat van verdediging gebracht. De brug die naar de valbrug leidt, is verbrand ! Beersel wacht op de vijand !...

Lambik achtervolgt de vledermuis, die op een zeer menselijke wijze over de brug naar het slot rent en door het ingangspoortje binnenwipt . . .

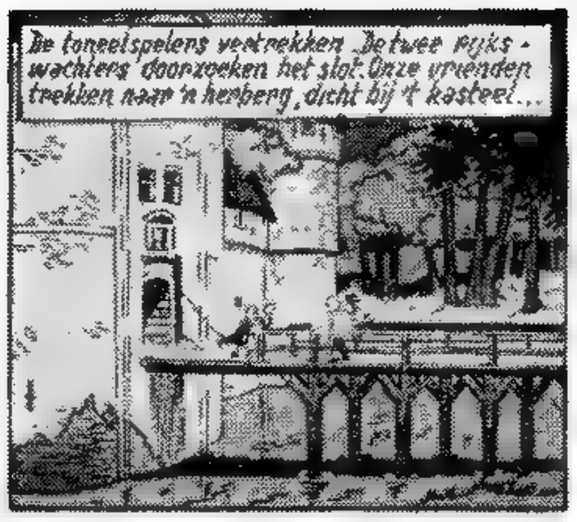
De toneelspelers vertrekken. De twee rijkswachters doorzoeken het slot. Onze vrienden trekken naar 'n herberg, dicht bij 't kasteel...

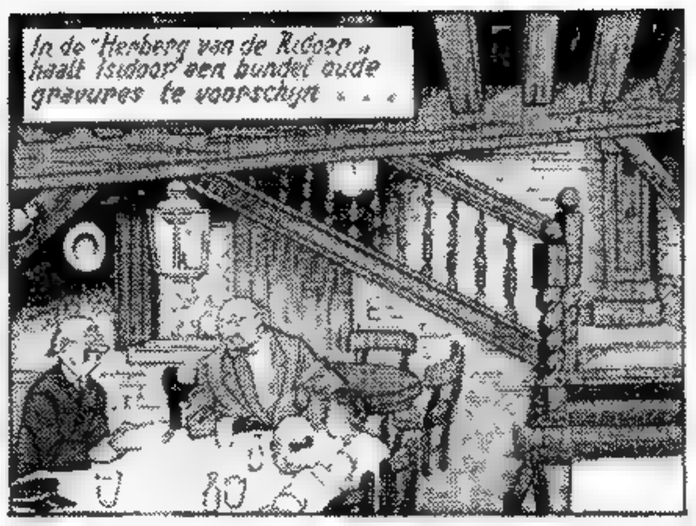

Het lijkt me duidelijk: Vandersteen is voor De Schat van Beersel **weliswaar uitgegaan van historische gegevens, maar hij vertelt zijn eigen verhaal, zonder zich erg om een juiste weergave van die historische gegevens te bekommeren. Dat geldt eigenlijk alleen voor zijn verhaal. Zijn tekeningen benaderen de realiteit vrij dicht, dat blijkt ook wel uit het hierbij afgedrukte illustratiemateriaal.**

Een belangrijk element van **De schat van Beersel** is nog niet ter sprake gekomen: de legende van het 'Vledermuisspook', zoals Isidoor, de gids, dat in de oude versie van het album noemt. Dat hele vleermuis-verhaal is bedacht door Willy Vandersteen, vertelt de opzichter van het kasteel van Beersel, de heer I. Mahu. Inderdaad, die I staat voor Isidoor. Alleen had hij er in de tijd dat Vandersteen het verhaal maakte geen twintig jaar trouwe dienst opzitten, hij begon toen net.. Vandersteen laat Isidoor in de 'Herberg van de Ridder' zijn verhaal vertellen. Dat is 'l'Auberge du Chevalier', vlak bij het kasteel, waar in de tijd dat **De Schat van Beersel** verscheen de redactie-vergaderingen van **Kuifje** gehouden werden én het jaarlijkse diner voor alle medewerkers Daarmee is de cirkel zo'n beetje rond **De schat van Beersel** zou zonder Hergé en **Kuifje** niet het album geworden zijn, wat het nu is: Vandersteen met een vleugje Hergé. Ik blijf dat een aantrekkelijke combinatie vinden.

Ernst Pommerel

'Kuifje'-*medewerkers bijeen in de 'Herberg van de Ridder', v.l.n.r. Hergé, Bob de Moor en Willy Vandersteen.'*

Geraadpleegde literatuur:

- **Erik Durnez: 'Ik vier het elke dag... Willy Vandersteen 65', Antwerpen/Amsterdam, Standaard Uitgeverij, 1978.**
- **J. Smet: 'De Blauwe Reeks' in: Ciso-stripgids nr. 11, sept, 1976.**
- **Gids voor het kasteel van Beersel, Brussel, Voorm. Drukkerij W. Godenne, z.j.**

uit Bravo!, 7e jrg.

DE AVONTUREN VAN SIMBAT DE ZEEROOVER

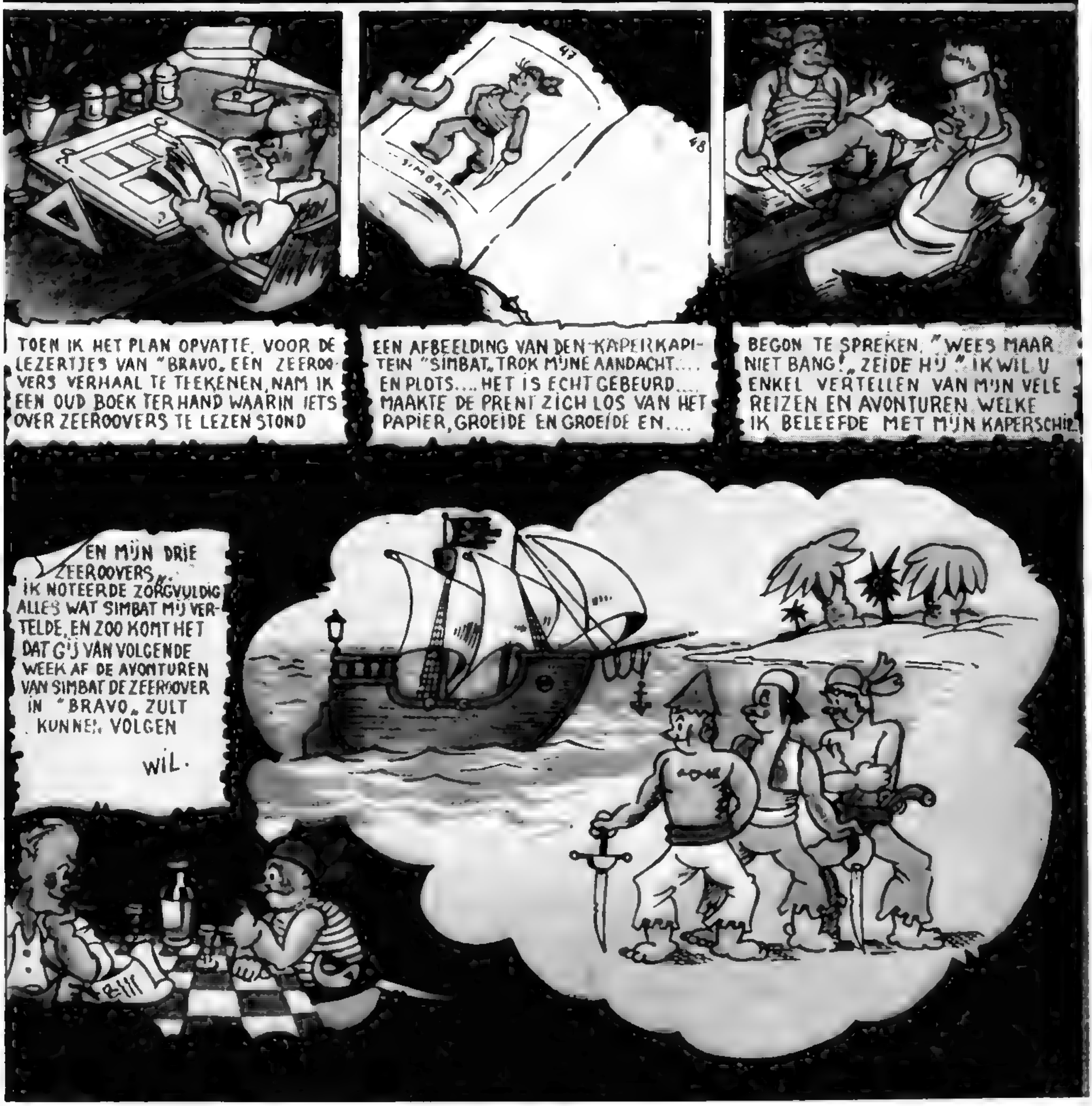
TOEN IK HET PLAN OPVATTE, VOOR DE LEZERTJES VAN "BRAVO" EEN ZEEROOVERS VERHAAL TE TEEKENEN, NAM IK EEN OUD BOEK TER HAND WAARIN IETS OVER ZEEROOVERS TE LEZEN STOND
47
48
SIMBAT
EEN AFBEELDING VAN DEN KAPERKAPITEIN "SIMBAT" TROK MIJNE AANDACHT.... EN PLOTS.... HET IS ECHT GEBEURD.... MAAKTE DE PRENT ZICH LOS VAN HET PAPIER, GROEIDE EN GROEIDE EN....
BEGON TE SPREKEN, "WEES MAAR NIET BANG!" ZEIDE HIJ "IK WIL U ENKEL VERTELLEN VAN MIJN VELE REIZEN EN AVONTUREN WELKE IK BELEEFDE MET MIJN KAPERSCHIP
EN MIJN DRIE ZEEROOVERS...
IK NOTEERDE ZORGVULDIG ALLES WAT SIMBAT MIJ VERTELDE, EN ZOO KOMT HET DAT GIJ VAN VOLGENDE WEEK AF DE AVONTUREN VAN SIMBAT DE ZEEROOVER IN "BRAVO" ZULT KUNNEN VOLGEN
WIL.

OEI! DE KAPITEIN VERGAT ZÜN ROEPHOORN!

IK ZAL HEM ACHTERNA ZÜN HOORN SCHIETEN!

DAAR GAAT HIJ!

BOEM

NU EVEN KIJKEN OF IK GOED GEMIKT HEB!

AHOI !!!..... AHOI !!.... HIER SIMBAT DE ZEEROOVER..... GEEF U OVER.. OF IK LAAT DE STAD BESCHIETEN!

JANDORIE! DIEN HOUTEN POOT DURFT NOGAL!

SCHEER WEG! KANONIER! SCHEER WEG!

IK ZAL DAT ZEEROOVERTJE Z'ÜN ZALIGHEID EENS GEVEN!

BOEM

HA! HA! ER NAAST HE' LOREJASSEN!

TWIP

BONK

WIL

HA! DIE LAND-RATTEN GEVEN ZICH DUS NIET OVER!

WIJ ZULLEN DE STAD AANVALLEN....DOCH MOETEN HUN EERST BELETTEN TE SCHIETEN

LAAT DEZE TON MET ONS GEHEIM WAPEN NAAR DE VESTING DRIJVEN!

FIJN! EEN TON VAN DE ZEEROOVERS IS HIER AAN-GESPOELD!

IK BEN BENIEUWD WAT ER IN ZIT!

ZIJ SCHIETEN NIET....ONS TRUKJE GELUKT JONGENS

HEMEL! EEN INKTVISCH!

DE INWONERS ZIJN GEVLUCHT WIJ ZULLEN ZIEN DAT WE ER NOG EENE KUNNEN GEVANGEN NEMEN

IK GA LANGS HIER...WE ZIEN ELKAAR STRAKS WELWEER JONGENS!

IK ZAL HEM DEZE DEKEN OVER T HOOFD SMIJTEN!

ER KOMT EEMAND

WE ZULLEN HEM AAN BOORD BRENGEN MANNEN

GEEF HEM NOG MAAR EEN TIK DAN BLIJFT HIJ KALM!

NU ZULLEN WE EENS NADER KENNIS MAKEN HOPLA!

EZELS!

TE WAPEN! ZIJ VALLEN ONS SCHIP AAN WIJ ZULLEN ONS LATEN ENTEREN EN DAN ER OP LOS!

GEEF ER HUN VAN LANGS MIJN DAPPERE ZEEROOVERS IK ZAL DEN BEVELHEBBER EENS ONDER HANDEN GAAN NEMEN!

HOJO! Z'IJ Z'IJN ALLEN VERSLAGEN!

IK HEB DIEN VENT ER ONDER GEKREGEN! MAAR MIJN BEEN IS GEKWETST!

GELUKKIG IS HIER EEN DOKTER AAN BOORD!

ALLE DONDERS! IK MOET GEEN DOKTER HEBBEN MAAR EEN TIMMERMAN

AAN DE BEVELHEBBER..... G'J MOOGT UW SCHATTEN HOUDEN ALS GE UW VROUW NIET LOSMAAKT VOOR ONS SCHIP UIT HET ZICHT VERDWENEN IS... SIMBAT

uit Bravo!, 7e jrg.

uit Bravo!, 10e jrg.

LANCELOT

LANCELOT, ALWIE ER SOMS WORDEN ARTELIJN VERWEL- KOMD EN TER HUNNER EERE HEEFT ER EEN GROOTE JACHT PLAATS.
OE MOEST EENS EEN VOS VAN- GEN LANCELOT. IK HEB GEEN PELS VOOR DEN WINTER.

FIJN! NU ZAL IK TOCH MIJN PELS HEBBEN,

HOERA! HIJ HEEFT HEM.

('t Vervolgt.) WIL-43

MAAR RIDDER KARKAS, DE HOF-MEESTER VAN KAMRON IS JALOERSCH OP LANCELOT EN WIL HEM DOEN VERDWIJNEN.

IK ZAL HEM DEZEN NACHT UIT DEN WEG RUIMEN.

HA! ER IS NOG LICHT OP ZIJN KAMER.

KARKAS KRUIPT IN EEN BOOM TEGENOVER DE KAMER VAN LANCELOT WAAR DEZE NOG TE LEZEN ZIT.

IK HEB DORST EN NU KRIJG IK DEN STOP NIET VAN DEZE KRUIK.

DROMMELSCHE STOP! NU KAN IK NIET EENS DRINKEN.

ALLE DONDERS! T'IS MIS!

DANK AAN DEZEN LAFFEN AAN-SLAG KAN IK NU TOCH DRINKEN

wil-44

RIDDER KARKAS WAAGT EEN TWEEDEN AANSLAG OP LANCELOT

SANDO! ALS GE KUNSTJES DOET KRIJGT GE DEZE SUIKER

HA! IK ZAL HEM LANGS ACHTER NEER-STOOTEN.

TOE SANDO! LAAT EENS ZIEN WAT GE KUNT.

AIE! MUN OOG! DAT WAS WEER EEN TEGENVALLER

?

DIE KEREL VOERDE NIETS GOEDS IN 'T SCHILD.

THANS KONDIGT EEN HERAUT AAN DAT EEN GROOT STEEKSPEL ZAL GEHOUDEN WORDEN.

RIDDER KAMRON HEEFT AFGEKONDIGD DAT DE WINNAAR VAN HET TORNOOI MET PRINSES ALWINA MAG HUWEN. ER WORDT DAN OOK HEVIG GEKAMPT TOT TENSLOTTE...

...DE RIDDERS LANCELOT EN KARKAS OVERBLIJVEN

IK ZAL AAN HET ZADEL VASTBINDEN, DAN KAN MIJ ZAL HIJ ER MIJ NIET UITWERPEN

DAAR SCHALLEN DE BAZUINEN EN DE TWEE RIDDERS STORMEN OPEENKAAR LOS.

DOCH SANDO JAAGT PER ONGELUK EEN KAT TUSSCHEN HEM IN

WAUW

DE STRIJD WORDT ECHTER DADELIJK VOORTGEZET

DOOR DEEZCHOK KEERT HET ZADEL VAN KARKAS OM HET BEDROG WORDT ONTDEKT EN LANCELOT OVERWINNAAR VERKLAARD

HOERA! HIJ IS VERSLAGEN.

BRAVO!

HOERA!

IK ZAL MIJN AANSTAANDE GEMAAL ENKELE BLOEMEN TOEWERPEN.

?

IK GELOOF DAT DE PRINSES TOCH WAT HARD GEWORPEN HEEFT.

KARKAS ZINT OP WRAAK EN ACHTERVOLGT ONZE VRIENDEN WELKE IN 'T PARK WANDELEN.

MIJN PIJL ZAL ZIJN MART DOORBOREN

HIER! NOU IN 'T VERVOLG BETER UW VODDEN BIJ.

WIE HEEFT MIJ DAT GELAPT?

MORGEN IS HET BRUILOFT SANDO KOM! IK ZAL U BENE WASSCHEN.

IK HOU NIET VAN WATER!

IK GA NOG EVEN EEN HANDDOEK HALEN.

HA!!! EEN IDEE!

DAAR MOET IK ZIJN.

DAT BORD MOET IK HEBBEN

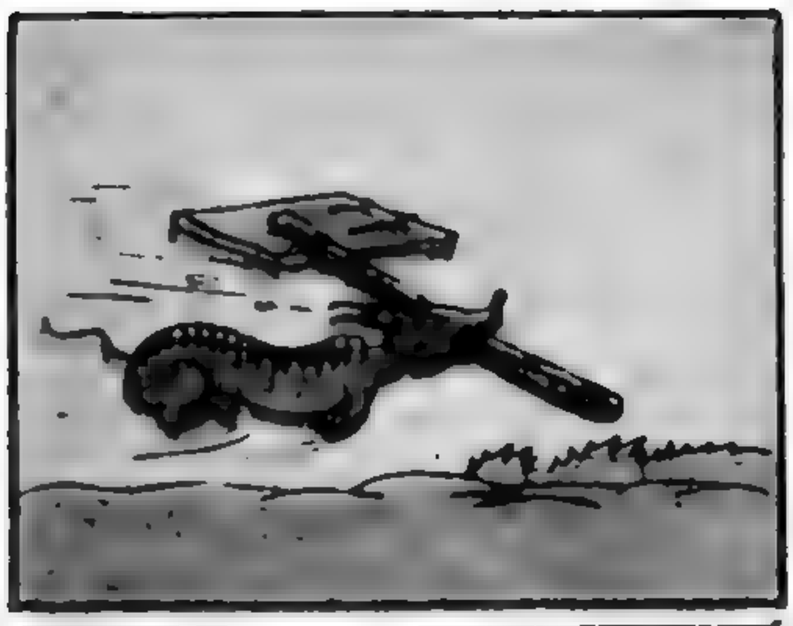

DOCH LANCELOT WELKE ZICH MOET HAASTEN VOOR DE BRUILOFT SMIJT DE DEUR MET ZULK GEWELD OPEN DAT KARKAS ER TUSSCHEN GEPLET WORDT.

uit Bravo!, 7e jrg.

De Man met de Cape in De Stierentemmer

Ik vind de Wereldtentoonstelling zeer geslaagd! Zij bevordert de verstandhouding tussen de volkeren, de wereldvrede en de verbroedering!
LUXE ALBUMS!
"DE VROLIJKE BENGELS"
"HET PLEZANTE CIRKUS"

Bessy op bezoek op de Wereldtentoonstelling '58 en in De Zwarte Zwaan

met dank aan Henk Abrahams

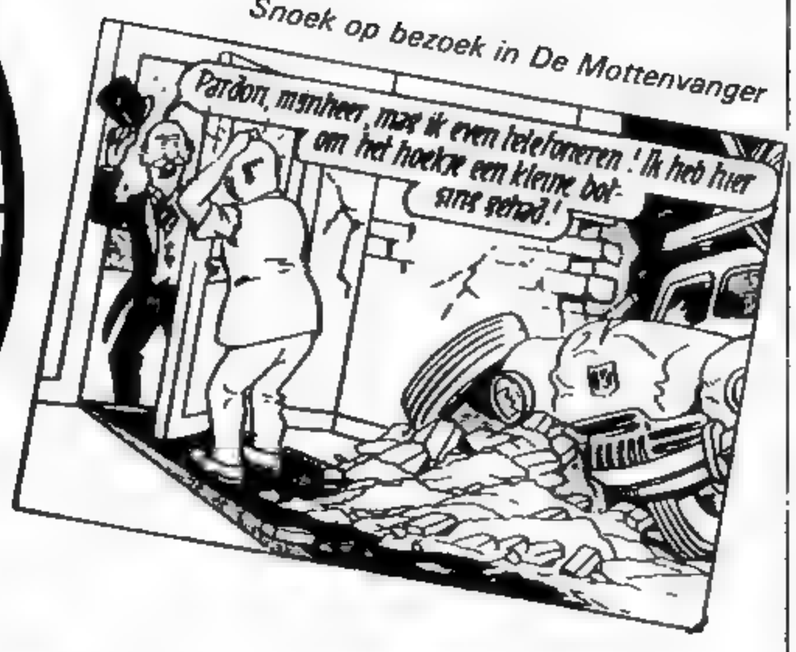

Snoek op bezoek in De Mottenvanger

IN DE SUSKE

door Rob van Eijck

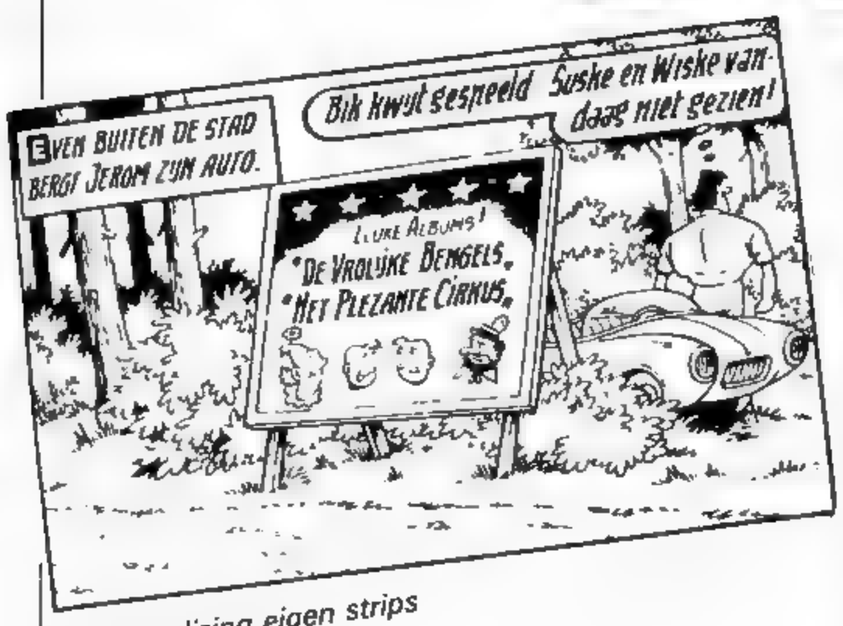
EVEN BUITEN DE STAD BERGT JEROM ZIJN AUTO.
Bik kwijt gespeeld Suske en Wiske vandaag niet gezien!
LUXE ALBUMS!
"DE VROLIJKE BENGELS"
"HET PLEZANTE CIRKUS"

Merchandizing eigen strips

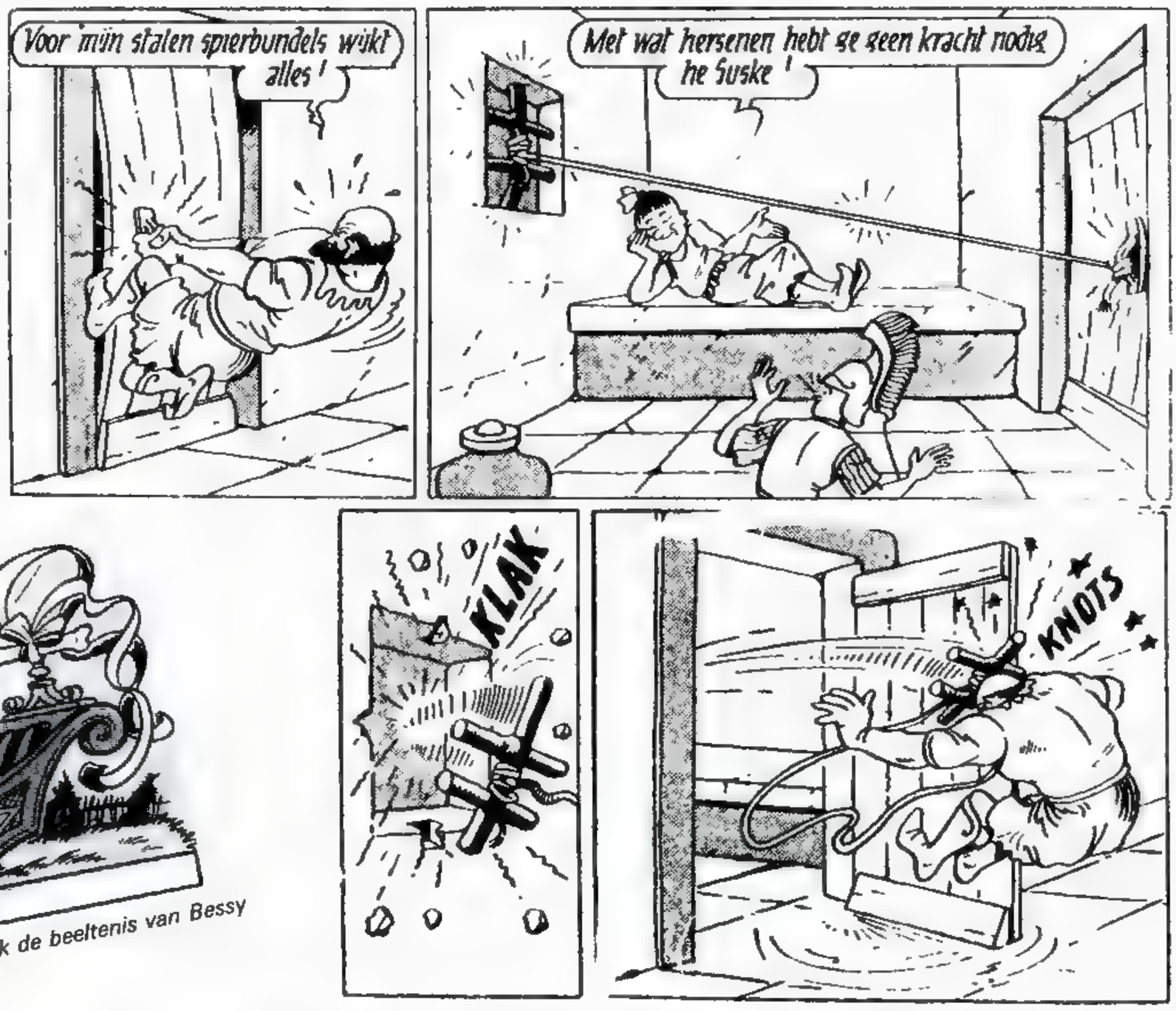

De Wagen naar het Hondenparadijs draagt natuurlijk de beeltenis van Bessy

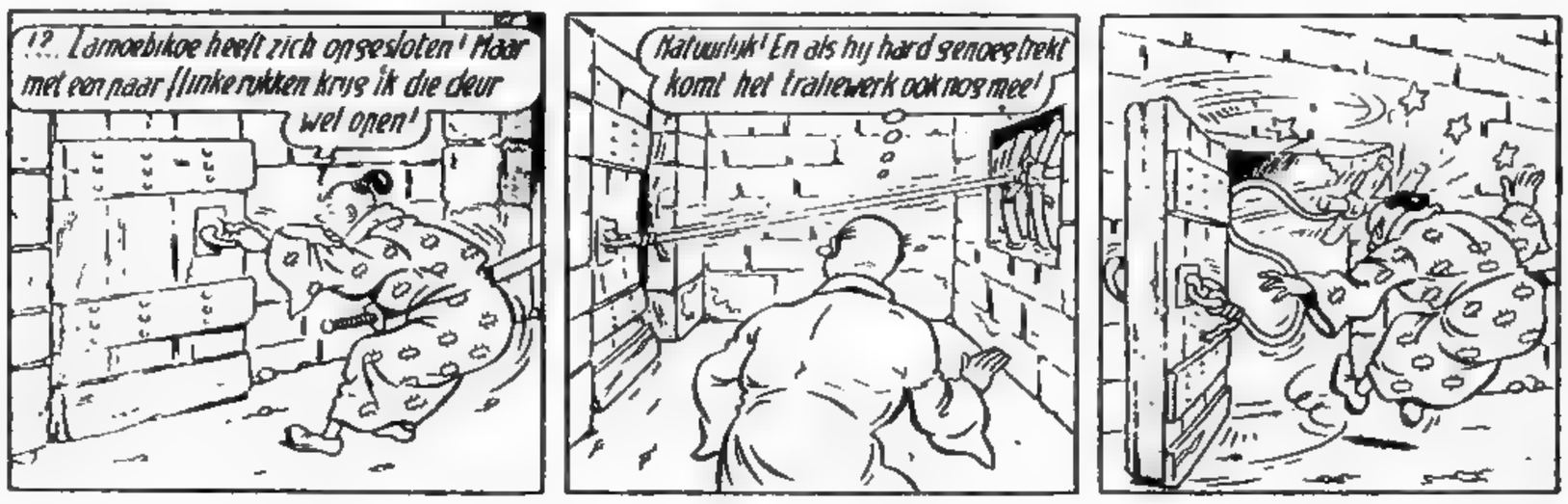
!?.. Lamoebikoe heeft zich opgesloten! Maar met een paar flinke rukken krijg ik die deur wel open!
Natuurlijk! En als hij hard genoeg trekt komt het traliewerk ook nog mee!

In De Stemmenrover en De Mottrenvanger dezelfde grap

Voor **HET SPAANSE SPOOK** *heeft Willy Vandersteen zijn inspiratie overduidelijk gezocht bij Harold Fosters 'Prince Valiant'*

Ze bespreken hun aanvalsplan terwijl ze de nacht afwachten.
Kalm en bedaard, doch met gespannen zenuwen, wacht Lambik met het zwaard in de vuist de aanrukkende vijand op.
Deze handige truuk met het touw van Suske is al eens eerder vertoond
Caramba! Het touw zit onder de steen!
Rap! Werp mij het touweinde, Wiske!

Het Spaanse Spook
en
Prince Valiant

SCHOOL BORED

HIER KOMT DIE OUWE DEKEN MUSHRAT.

JAH, HIJ GAAT EEN SCHOOL BEGINNEN.

Ja, inderdaad... Albert, omdat jij zo vaak spijbelde mag jij voor de spijbelaars zorgen.

En U, Mr Bear, U kunt beter voor het schoolbord gaan zitten...

NU?

Nu!

IK GA GAUW NAAR HUIS OM EEN MOOI UNIFORM AAN TE TREKKEN.

SORRY POGO... MAAR DEKEN MUSHRAT ZEI ME VOOROP HET SCHOOLBORD TE GAAN ZITTEN.

MAAR ZIE JE DAN NIET DAT IK HET VERF? HET IS NAT!

ALS HET GOED GENOEG IS VOOR DE SCHOOL, DAN IS HET GOED GENOEG VOOR MIJ... NAT OF DROOG OF HOE DAN OOK!

DAAR IK NU DUS EEN **BELANGRIJKE PERSOON** BEN ZAL IK ME KLEDEN ALS EEN ARM VAN DE **WET!**

HIER BEN IK... EEN **TIP-TOP** SPIJBELAAR-SPEURDER. KLAAR OM MET M'IJN **SCHERPE** GEEST DE SMOEZEN VAN KLEINE KINDEREN TE DOORZIEN!

POEH! VOLGENS M'IJ HEEFT EEN POT WORMEN EEN SCHERPERE GEEST

HA, M'IJN SPEURDERS-OOG IS OP **JOU** GERICHT.

LATEN WE **DOEN** ALSOF IK EEN VROLIJK VENTJE BEN DAT LIEVER **SPIJBELT** DAN LEERT... **DIT** IS VOOR JOU, SPEUDERS-OOG TYPE!

HEY, STOP!

PLOOP!

SWISH.

WHACK

PARDON VREEMDELING, HEEFT U EEN STOM BERENBEEST GEZIEN DAT AAN HET SPIJ-BELEN IS ?

NOU NOU, ALS IK GEDACHT HAD DAT-IE DAT MEENDE HAD IK HEM EEN **OPLAWAP-PER** GEGEVEN... GOED DAT POGO Z'N WAS HIER HEEFT LATEN STAAN.

IK BEN HIER OM WAT TE **LEREN**... EN IK WIL LEREN HOE IK EEN OLI-FANT MOET ZIJN... **BEGIN MAAR!**

DAARVOOR ZAL JE NAAR HET BUITENLAND MOETEN

AFRIKA IS DIE KANT OP... OF WIL JE EEN **IN-DIASCHE** OLI-FANT ZIJN ?

WOE! HA! WOE! HA! IK GELOOF DAT IK EEN GOEDE **INDIAANSE** OLIFANT ZOU Z'JN! IK HOU VAN **100%** AMERIKAANSE DINGEN! BIG CHIEF OLIFANT, DAT BEN **IK!**

IK WEIGER IEMAND TE LEREN EEN OLIFANT TE Z'JN, BEHALVE EEN OLIFANT.

ZEKER, DEZE SCHOOL HEEFT EEN **PAAR** REGELS.

POEH! JULLIE Z'JN GEWOON BE**VROOR-**OORDEELD! JULLIE DIS-CRAMINEREN HET **KIND!**

KOM MEE, POGO! WE GAAN **ZELVIG** DIT JOCH LEREN WAT-IE WIL.

HOE ZIEN OLIFANTEN ERUIT ?

NOU, EH... ZE HEBBEN EEN **SLURF.**

HA... HIER IS M'IJN OUDE SCHOOL-KIST !

ALBERT

ZE KUNNEN ER VAN **ALLES** MEE **VAST** HOUDEN.

NET ALS IK?

HÉ, **PAS OP!**

K'IJK... HIER IS EEN **PLAATJE** VAN EEN **BABY OLIFANT** IN ALBERT'S ABC-BOEK !

HALLO! JE MAG JE NOG WEL-ES, JOH! ANDERS KR'IJG JE BEHOORL'IJK LEL'IJKE KINDEREN ALS JE GROOT BENT...

HET IS OM TE **HUILEN** ! ALLE SCHOOLKINDEREN Z'IJN AAN HET **SPELEN** IN PLAATS VAN HIER TE **LEREN** !

IK ZAL HET DOOR-ZOEKEN, **UIT**ZOEKEN EN **IN**ZOEKEN.

SPECIAL TODAY, SPELLIN READIN AND FREE HAND FIGGRING

FRENCH AN KANSKRIT

HEI-HO EN EEN FLES MET RUM! ALS DE KINDEREN NIET WILLEN BEGINNEN TE LEREN OM CARRIERE TE MAKEN DAN MOET **IK** HET MAAR VOOR ZE DOEN.

NOU, ALS JE ZO GERICHT TE WERK GAAT ALS JE HET DOET VOORKOMEN DAN **BEEINDIG** JE NOG HEEL WAT CARRIERES.

DAAR GAAN ZE OM DE WEGLOPERTJES TE HALEN... DE SCHOOL MOET BL'IJVEN OOK AL ZAL IK **MEZELF** WAT MOETEN LEREN!

SSSST... IK GELOOF DAT IK EEN PAAR **VLUCHTE-LINGEN** HOOR!

PSSST... WE LOPEN WEG VAN HUIS EN WE GAAN AVONTUREN BELEVEN EN MILJONAIRS WORDEN!

IK GA M'JN GELD UITGEVEN AAN **W'IJNDROP**!

IK GA **ROOM'JS** KOPEN!

IK NEEM DE **LOL-LIE** MARKT OVER!

PAS OP... HET IS OOM ALBERT, DE **NAAKT**GEBOREN SP'IJBELAAR-SPEURDER!

HEY! WACHT! WACHT!

RENNEN! VLUG!

WAT **WIL** JE EIGENLIJK, OOM ALBERT... ONS ERVAN WEERHOUDEN ONS **FORTUIN** TE MAKEN?

NEE POTVERDOMME! MAAR ALS ALLES ZO GOED GAAT ALS JULLIE ZEGGEN **WIL IK MEE!**

WIJ ZULLEN DE REGELS WAT VERSLAPPEN, ZODAT **J'J**, DE SPIJBEL-SPEURDER, **MET** ONS VAN SCHOOL KUNT WEGLOPEN!

GOED! JE MOET NATUURLIJK HEEL WAT **ETEN** INSLAAN VOOR ZO'N GROTE ONDERNEMING

LUISTER EENS, GROTE ONDERNEMER, JE KUNT **DELEN** MET DE REST VAN ONS!

IK NEEM WAT GEMIXTE ZOUTJES MEE EN **BANANEN** DIE IK VOOR DE **DORST** HEB BEWAARD.

DAT IS MOOI VAN JE, OOM ALBERT.

HIER IS EEN CHOCOLADE CAKE DIE IK HEB **GELEEND**... PAS OP VOOR DE KAARSJES!

HIER ZIJN WAT AUGURKEN EN ROOMIJS. **(GEMIXT)**

TJEE, WE HEBBEN GENOEG VOOR EEN REIS NAAR DE **INDIAANSCHE** OCEAAN.

COOKIES

GOH... WE HEBBEN ZO-VEEL TE ETEN BIJ ONS DAT/ ER NAUWELIJKS RUIMTE IS VOOR ONS AVONTU-RIERS

KIJK GOED UIT NAAR **VERSTE-KELINGEN!**

PAS OP... DE OUDE ARK **BEWEGERT!**

WE ZINKEREN!

ALLES IS VERLOREN!

IK HEB ÉÉN **LEK-KER HAPJE** KUNNEN REDDEN.

UMMPH... **JIJ** BENT GEEN LEKKER HAPJE

IS DIT DAN **NIET** DE BUS NAAR HAAR-LEM?

POEH... EEN VERSTEKELING. **DIE** KUNNEN WE NIET OP ETEN!

WAAR-OM **NIET**? IS-IE TE **TAAI**?

HET IS WELLICHT EEN **GOED** IDEE ALS JULLIE NOG WAT TE **SCHAF-TEN** GINGEN HALEN.

DAAR ZOUDEN WE NOU **ALLEEN** NOOIT AAN GEDACHT HEBBEN.

PHOO

NOU, WE Z'JN WEER HELEMAAL VAN **ETEN** VOORZIEN, ZODAT WE WEER ALLEMAAL VAN SCHOOL KUNNEN **WEGLOPEN** OM BEROEMDE ONTDEKKERS TE WORDEN.

MOOI ZO!

IK VIND HET TOCH **GEK** DAT JE ALS SPIJBEL-SPEURDER MET ONS **MEE** SPIJBELT.

MAAR IK HEB ER GENOEG VAN UIT **M'JN EERSTE BOEK** TE LEZEN!

KOM OP! IK WIJS WEL DE WEG NAAR WAAR WE MISSCHIEN ONS **FORTUIN** VINDEN.

HET IS NIET EERLIJK DAT J'J, DE SPIJBEL-SPEURDER, MET ONS **MEE GAAT** NAAR HET FORTUIN.

JA, JE **NODIGT** JEZELF MAAR UIT!

MAAR IK BEN **HEEL** BEHULPZAAM! IK HELP MET HET **ETEN**. IK DRAAG DE CAKE!

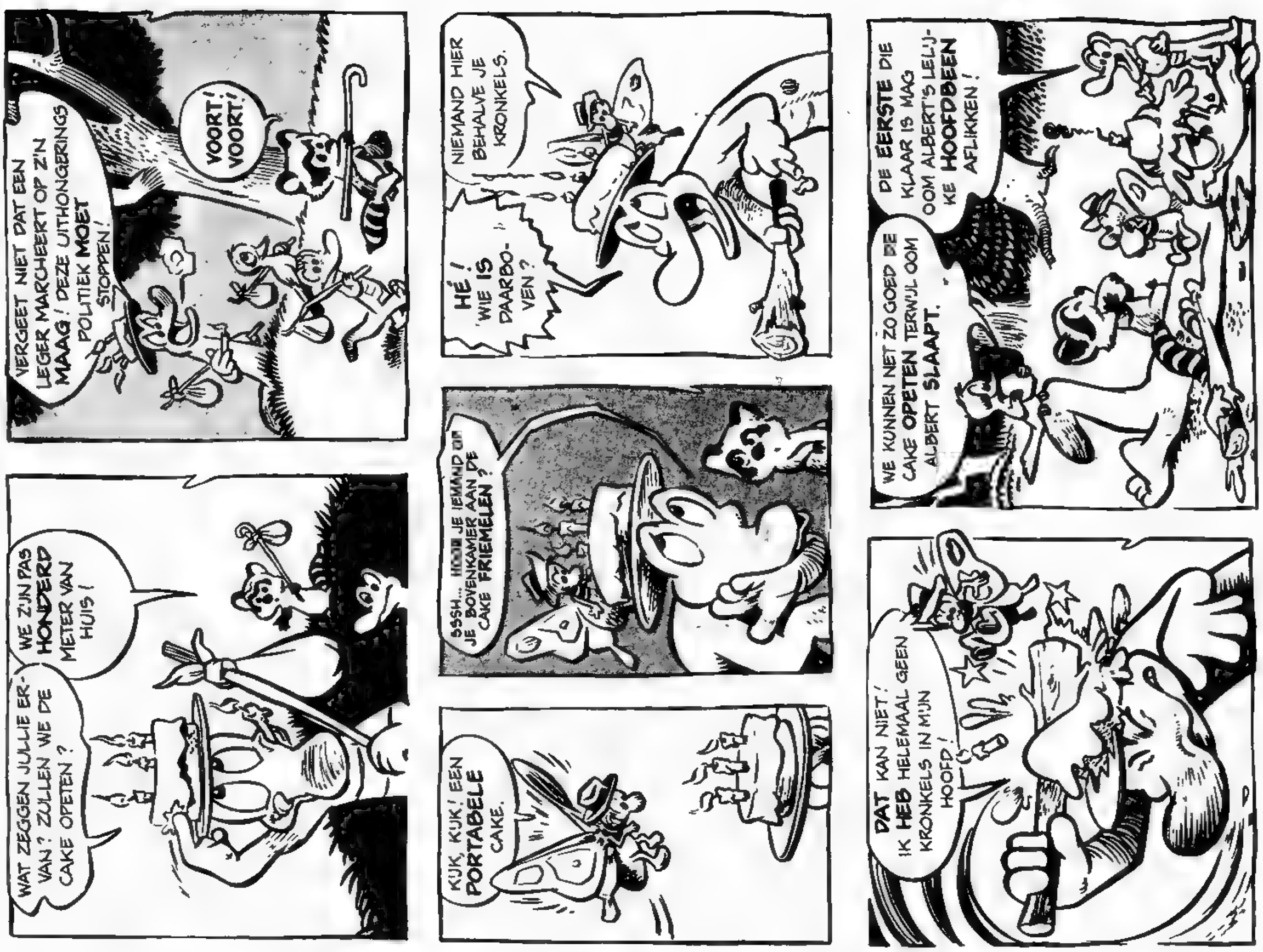
VERGEET NIET DAT EEN LEGER MARCHEERT OP Z'N MAAG! DEZE UITHONGERINGS POLITIEK MOET STOPPEN!
VOORT! VOORT!
HÉ! WIE IS DAARBOVEN?
NIEMAND HIER BEHALVE JE KRONKELS.
SSSH... HOUD JE JE BOVENKAMER CAKE FRIEMEL
KIJK, KIJK! EEN PORTABELE CAKE.
WAT ZEGGEN JULLIE ERVAN? ZULLEN WE DE CAKE OPETEN?
WE ZIJN PAS HONDERD METER VAN HUIS!
WE KUNNEN NET ZO GOED DE CAKE OPETEN TERWIJL OOM ALBERT SLAAPT.
DE EERSTE DIE KLAAR IS MAG OOM ALBERT'S LELIJKE HOOFDBEEN AFLIKKEN!
DAT KAN NIET! IK HEB HELEMAAL GEEN KRONKELS IN MIJN HOOFD!

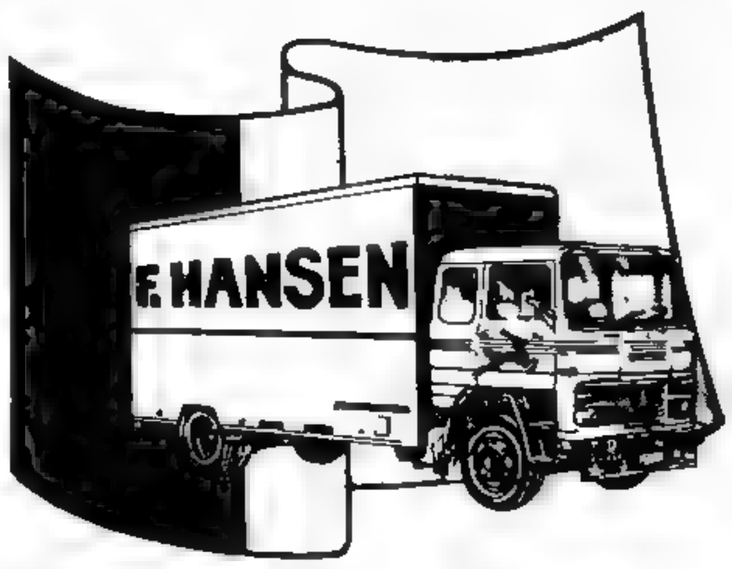

de fransen van hansen

Verschenen:
Bij uitgeverij Jacques Glenat: *Schtroumpffanzine 27,* waarin interviews met Frank Margerin, een van de interessantere nieuwe humoristen en Jean-Paul Mougin, hoofdredacteur van *A Suivre.*
Schtroumpffanzine 28, met een interview met Cabanes en artikelen over Super As, (de Franse tegenhanger van Whamm) en Jerry Spring.
Schtroumpffanzine 29 met interview met Bourgon en Pierre Dupuis.
Het blijft worstelen met de formule van *Circus*. Nu wéér een nieuw uiterlijk met ingang van nummer 16. Toch heeft het wel kwaliteit met tekenaars als Annie Gotzinger, Hugo Pratt (*Erni Pike*) en Georges Pichard.

Bij de Humanoides Associés verscheen het derde thema nummer van *Metal Hurlant,* met deze keer als thema: Rock. Er zit een mooi omslag om dit wat tegengevallen geheel.

Bij Casterman verscheen *A Suivre* 15 en 16. In 15 eindigen de verhalen *Fable de Venise* van Corto Malter en *H.P. et Guiseppe Bergman.* In dit nummer vinden we een kleuren bijlage van Tardi. 16 Heeft als thema New York en bevat een werkelijk prachtig zwart-wit verhaal van Tardi. Hierin ook een kleuren bijlage van F'Murrz.

Bij uitgeverij *Artefact* verscheen deel twee van de Franse *Tante Leny* verzamelbundel. Deze uitgeverij heeft het prachtige plan opgevat om jonge Franse striptekenaars de kans te geven om hun werk gepubliceerd te zien. Nobel idee nietwaar? Toch vallen dit soort albums meestal zwaar tegen. Loodzwaar van de pretenties zijn ze meestal, het zal wel allemaal kunst zijn, of zo. In die richting moet je deze talenten dan ook zoeken: de kunstacademie, waar ze wél hebben leren tekenen, maar niét hebben geleerd een verhaal te vertellen. En daar gaat het toch om bij een stripverhaal...
Voor het album *Aulge* van tekenaar Jean Caillon gaat het bovenstaande zeer zeker op. Ik ben er nog steeds niet helemaal achter of dit albums uit allemaal losse tekeningen bestaan of dat deze tekeningen samen een soort verhaal vormen. Je ziet vrouwenlichamen als landschappen, waarin wezentjes als een soort van platjes, reuze pikken, bloemen en kevers... Moet nog een heel werk geweest zijn allemaal. Zonde van de energie, volgens mij. Voor de liefhebbers.

Met *kroniks atomiks* van Volny is het iets beter gesteld: dit lijkt tenminste nog op een stripverhaal. Maar van de verhaaltjes begrijp ik verder ook niet zoveel. Wederom voor de liefhebbers.

LES PHALANGES DE L'ORDRE NOIR
Met de dood van alle hoofdfiguren op één na eindigt op de tachtigste pagina het verhaal *Les Phalanges de l'Ordre Noir* van Pierre Christin en Enki Bilal. Les Phalanges de l'Ordre Noir is het verhaal over een aantal exleden van de internationale brigade uit de Spaanse burgeroorlog, die ten strijde trekken tegen een terroristische organisatie, die bestaat uit een hoeveelheid fascisten uit dezelfde

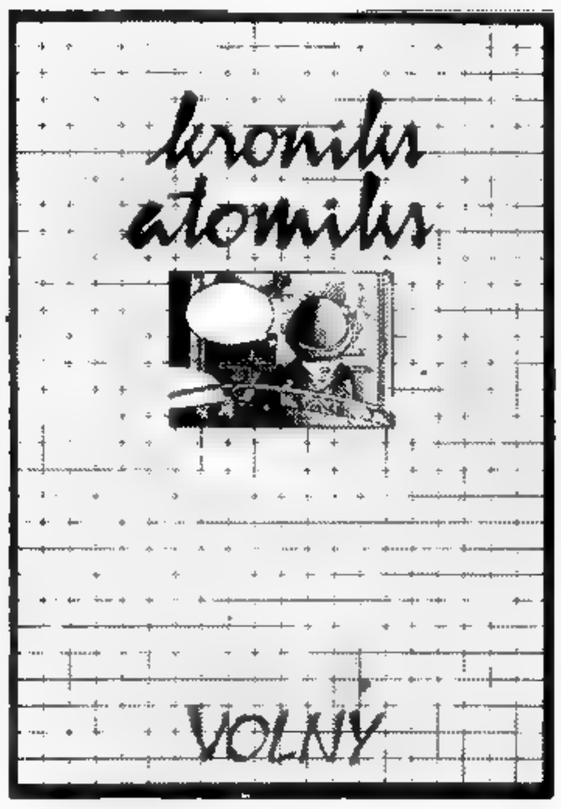

Spaanse burgeroorlog.
Het verhaal begint met het platbranden en uitmoorden van een 'links' dorp door deze uiterst rechtse terroristen. In Londen krijgt een oud-strijder, die nu voor een krant werkt dit bericht op de telex door, en uiteindelijk roept hij zijn kameraden uit de Spaanse burgeroorlog bij elkaar.
Hij wil tegen de *Phalanges de L'Ordre Noir,* zoals de terroristen zich noemen, gaan op treden. Zijn kameraden zijn bijna allemaal makkelijk te overtuigen, hun idealen van vroeger blijken nog te bestaan, hoewel ze allemaal oud geworden zijn en een positie hebben: *Avidsen,* minister geworden, maar nog steeds avonturier, *Di Manno,* rechter in Napels, *Katz,* lid van de Israelische geheime dienst, *Stransky*, ex-communist, ex-ingenieur, ex-Tsjech of *Castejon,* een eigenaardige soort van pastoor...
Illegaal dringen ze Spanje binnen, waar ze net te laat komen, want de Phalanges hebben alweer toegeslagen. De enige actie die ze kunnen ondernemen is het opblazen van een roeibootje waarin zich een paar van de Phalanges bevinden. De rest weet te ontkomen in een gereedliggend jacht. Dan begint een verbeten achtervolging, die ze door bijna alle landen van Europa zal leiden.
Voortdurend vissen ze naast het net. Ze weten dat er een aanslag en een ontvoering worden voorbereid, maar ze arriveren altijd nét te laat. Op een gegeven moment dreigen hun acties zich zelfs tégen hunzelf te keren, als de vermoedens geuit worden dat zij de aanslagen en ontvoeringen verrichten onder de naam Phalanges de l'Ordre Noir om extreem rechts in discrediet te brengen.
Uiteindelijk lukt het ze toch om achter de verblijfplaats van de organisatie te komen en tijdens een bloedig gevecht moorden de beide partijen elkaar praktisch uit.

Met dit verhaal bereiken Christin en Bilal een voorlopig hoogtepunt in de serie *Légendes d'aujourd'hui.* Dit is verhalen maken voor volwassenen. Dit verhaal vertelt niet alleen het verhaal van twee partijen die elkaar bestrijden. Maar het is ook een verhaal tegen extreem rechts terrorisme, tegen fascisme, maar 'vooral tegen geweld. Wat is uiteindelijk de geweest van alle geweld en alle doden?
Ook de enige overlevende, de persoon die het verhaal uiteindelijk blijkt te vertellen, ziet de zin van alle gebeurtenissen niet meer in, als hij op het einde van het verhaal schrijft:
Levend? Ik vraag het me soms af. Ik vraag me af of ik ook niet dood ben...
Misschien is de wereld wel dood door mij. Omdat ik er te oud voor geworden ben.
Ik Jefferson Pritchard, die al mijn vrienden de dood ingejaagd heeft, voor een reden die ik me bijna niet meer kan herinneren...

Het begint er nu eindelijk op te lijken dat het stripverhaal volwassen aan het worden is. Christin is een van de weinige scenaristen, die er in slagen om je aan het denken te zetten, die een bepaald gevoel bij je los kunnen maken, iets dat ik daarvoor slechts kreeg bij het lezen van boeken.
De karakters in dit verhaal zijn zeer goed uitgewerkt, ze zijn voor je gaan leven, het zijn echte mensen... Geen verhaal met superhelden, maar met ouwe mensen en hun bijbehorende kwalen: reuma, astma en hartkwalen...

Bilal ze al in het interview dat we in Stripschrift 120 met hem afdrukten, dat hij graag oude mensen tekent en dat zijn stijl zich daar nogal voor leent. Het blijkt zo te zijn. Hij overtreft zichzelf in dit verhaal: wat een prachtig getekende mensen, en prachtige landschappen. En bovendien weet hij het verhaal perfekt in beelden om te zetten!

Binnenkort zal dit verhaal in Frankrijk wel in album verschijnen en kort daarna wel in Nederland. U weet nu waarnaar u uit moet kijken!

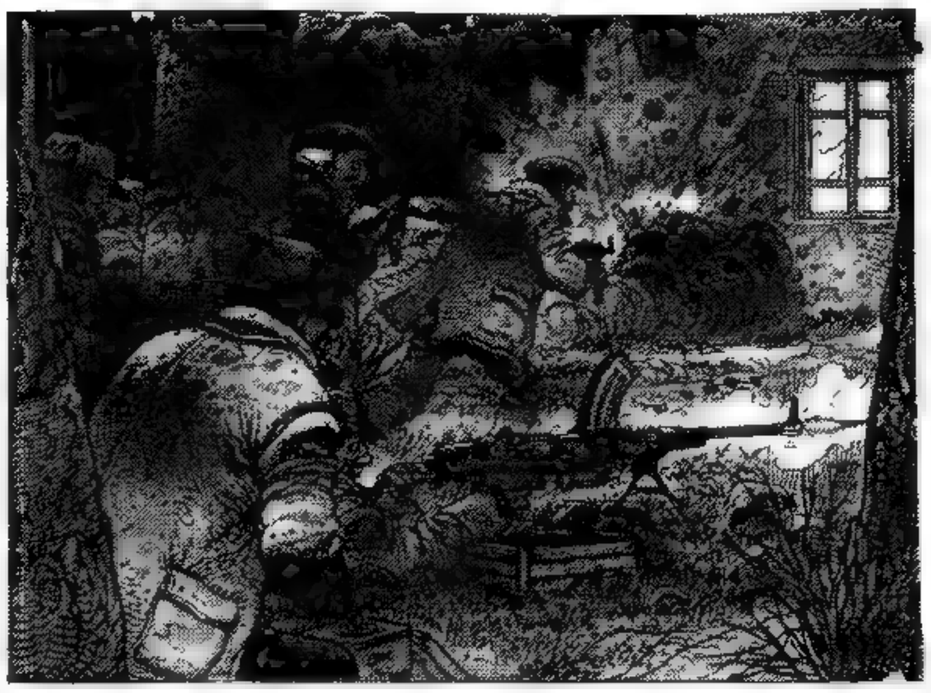

Volgende keer kan uw ruiladvertentie hier staan (zie antwoordkaart elders in dit blad)

Te koop aangeboden:
Bessy, Jan Kordaat, Jerry Spring, Robbedoes. Verz. banden. Gekart. Kuifjes en div. Dupuis en Lombards. Alles nieuwstaat.
Peter van Voorthuizen, Rozenstraat 102, Hilversum, 035-233374.

Aangeboden: 2 verschillende Indonesische t.p. verhalen t.koop *f* 25,—. p. stuk of te ruil tegen anderen t.p. boeken.
J. W. Smit, 2e Bloemdwarsstr. 5[I], Amsterdam, tel. 020-223889, giro S.4876.

Nieuws

Nieuwsredaktie Har Brok en Hans van den Boom

Bijdragen voor deze rubriek in de vorm van knipsels, recensie-eksemplaren, ruilabonnementen, fondslijsten, huisorganen, aankondigingen, brieven en zichtzendingen gaarne naar het redaktiesekretariaat. De bijdragen in de Nieuwsrubriek zijn, voor zover niet ondertekend door anderen, samengesteld door de nieuwsredaktie.

50 ANS TINTIN

In *Stripschrift* 119 (en in de *Stripkatalogus* van Matla) werd gemeld dat bij uitgeverij Panda een boek getiteld *50 Ans Tintin* zou verschijnen met een herdruk van alle voorplaten, die Hergé ooit voor *Le petit Vingtième* getekend heeft. De realisatie van dit projekt is echter nog lang niet in zicht. Voor wat betreft Casterman gaat het zelfs helemaal niet door, aldus dhr. Noerdinger. Matla zelf blijft inmiddels vol goede hoop; de onderhandelingen zijn in elk geval nog niet afgebroken.

KUIFJE

Als alles goed gaat, zal op of rond de Stripdag op 15 september in Dronten een monografie uitgebracht worden door Vonk Uitgevers BV over Kuifje. De tekst van deze uitgave zal verzorgd worden door Har Brok. Omvang 64 blzz. met vierkleurenomslag, prijs ongeveer ± *f* 8,00.

VERTALINGEN

Als de inventaris in *Het Nederlandse boek in vertaling. Bibliografie van vertalingen van Noord- en Zuidnederlandse werken 1977* ('s-Gravenhage 1979) volledig is, dan kan de oogst van 1977 maar matig genoemd worden. Topscorer is Frankrijk met Vandersteen (Suske en Wiske nrs. 163-166, Jerom nrs. 65, 66, 68-72, Robert en Betrand nr.s 17-22 en Bessy nrs. 122-126), Sleen (Nero & Co nrs. 52, 54 en 55) en Kresse (Vidocq en Indianenreeks nr. 6). In het Engelse taalgebied blijkt slechts interesse te bestaan voor Vandersteens Suske en Wiske ('Willy amd Wanda'): 8 delen met soms verrassende titels: *The circus baron, A fool's gold* (= *Bibbergoud*), *The iron Flowerpotters, An island called Hoboken* (= *Amoras), The king drinks, The merry musketeers, The 'tenderhearted matador' or Duck, Lambik or youre goose is cooked* (! = *De stierentemmer)* en *The Zincshrinker* (= *De sprietatoom*). Voor het overige blijft de aandacht beperkt tot Skandinavië met als topauteur H.G. Kresse: 2 uit het Frans (!) vertaalde Indianenverhalen in het Deens (*Tordenbetvingerne; Vindens sønner*), in het Fins (*Koston tie; Sudenpentu*) en in het Zweeds (Askans herrar; Vindens arvatagare). In het Deens verder nog 2 delen Douwe Dabbert van Thom Roep en Piet Wijn (*Den forhaelede prinsesse; Hemmeligheden om den skjulte dal.* Reekstitel: *Eventyret om Gammelpot)* en ten slotte *Te for to* van Martin Lodewijk en Daan Jippes. Op een totaal van 45 vertalingen dus maar 11 van Nederlandse auteurs, waarvan Kresse er alleen al 8 voor zijn rekening neemt.

OBERON STIPSTRIP

In april ging Oberon/Dargaud van start met een nieuwe serie albums met volwassen stripverhalen onder de titel Stipstrip. De albums zijn minstens 84 blzz. dik, formaat 16 × 22 cm, prijs *f* 6,50. Als eerste 6 deeltjes zijn uitgebracht: 1. Claire Bretécher: *De Zieleroerselen van Sonetteke* (deel 1); 2. Gotlib: *Waanzin Waanzuit* (deel 1); Greg: *Olivier Blunder* (*Praatmaker*); 4. Hubuc: *Het betere werk;* 5. Fred (scen.)/Alexis (tek.): *Time is money (De trans-tijd-handelaar)* en 6. Gotlib (scen.)/Alexis (tek.): *Film Fun* (deel 1).

OBERON/DARGAUD

Verschenen Tina Topstrip nr. 8: *Peggy en Jeroen* (herdruk uit Tina 1973), Julie Wood (Jean Graton) deel 5: *De motorduivel;* Michel Vaillant (Jean Graton) deel 3: *De Razende Schim;* Mac Coy (J. P. Goumelen/A. H. Palagios) deel 2: *De dollars van Holy Joe.* In het eigen Oberonfonds verschenen de avonturen van Douwe Dabbert (Thom Roep/Piet Wijn) deel 5: *Het monster van het Mistmeer* (Reeks: Verhalen uit het weekblad Donald Duck); *De Familie Achterop* (Dik Brown/Mort Walker) deel 4; Lowietje (Berck) deel 4: *De monster opdracht;* Opkomst en ondergang van het keizerrijk Trigië (Don Lawrence/Mike Butterworth) deel **10:** *Planeet van de angst* (56 blzz.!) en Franka (Henk Kuijpers) deel **3:** het eerste deel van *Het geheim van het spookschip* oftewel *De terugkeer van de Noorderzon.* Prijs per album *f* 5,50. Niet vergeten te vermelden ten slotte het schitterende derde deel van Er was eens 'n voorbijganger... (Christin/Bilal): *De onbestaanbare stad.* Prijs *f* 12,50.

OBERON

Het oberon-albumprogramma voor het derde kwartaal ziet er als volgt uit:

Week 27: Tokkie Tor deel 1 (serie 'beste verhalen uit Donald Duck')
Week 28: Anja, Dorp in gevaar (serie Tina Topstrip)
Week 28: Kleine boze wolf nr. 5 (serie 'grote daden van een kleine wolf')
Week 8: Roel Dijkstra nr. 5, Op vreemd terrein
Week 28: Tangy en Laverdure· Het hol van de vampier, Gevaarlijke opdracht, De verdwenen DC-8
Week 29: Ravian, De Helden van de Equinox
Week 30: Dagobert Duck nr. 6, Het Spook van de Notre Duck

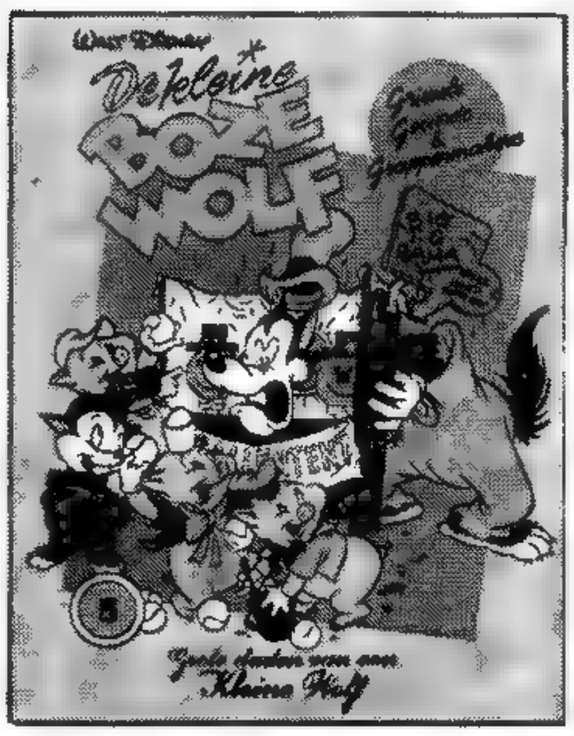

Week 30: Agent 327, Dossier Leeuwenkuil (herdruk met hertekende voorkant)
Week 30: speciale uitgave '20 jaar Michel Vaillant' (*f* 6,95)
Week 31: De Generaal in vuur en vlam
Week 32: Lucky Luke, De Ballade van de Daltons en andere verhalen
Week 32: Goofy nr. 1, als Leonardo da Vinci (serie Met Goofy de geschiedenis in)
Week 33: Ramiro, de Valstrik
Week 33: Virl, Verbanning naar Cion (*f* 8,25, hard cover)
Week 35: Blueberry, Yankee (de jonge jaren van Blueberry deel 2)
Week 35: Trigië, Terreur op Elekton
Week 35: De jonge jaren van Donald en Mickey (serie De jonge Jaren)
Week 35: Patty, Het lied van de rivier (serie Tina Topstrip)
Week 36: Flippie Flink nr. 3
Week 38: De familie Achterop nr. 5
Week 38: Donald Duck als Sportman
Week 39: Johnny Goodbye. De Peetmoeder & De Dertiende verdieping
Week 39: Opa, beestenbende op huize Roest Rust

Alle titels kosten *f* 5,50 tenzij anders aangegeven.

HOSTE/ALPHA PRESS

Van de hand van Hec Leemans (tekeningen) en J. Daniël (tekst) verschenen in de serie Bakelandt deel 3 *De gevangene van Wijnendale* en deel 4 *De ijzeren Hertog.* Vierkleurenomslag, 48 bladzijden, prijs 39 Belgische francs. De albums kunnen besteld worden bij Uitgeverij J. Hoste, Em. Jacqmainlaan 105, 1000 Brussel. Voor zover bekend worden ze in Nederland niet verspreid. De realistisch-historische strip Bakelandt loopt sedert 20 oktober 1975 in de Belgische dagbladen *Het Laatste Nieuws* en *De Nieuwe Gazet.* Eerder in album verschenen *De bloedwet* (deel 1) en *Het goud van de consul* (deel 2). J. Daniël is het pseudoniem van Daniël Jansens (Smet) of Janssens (De Laet), winnaar van de Stripgids-Prijs 1977.

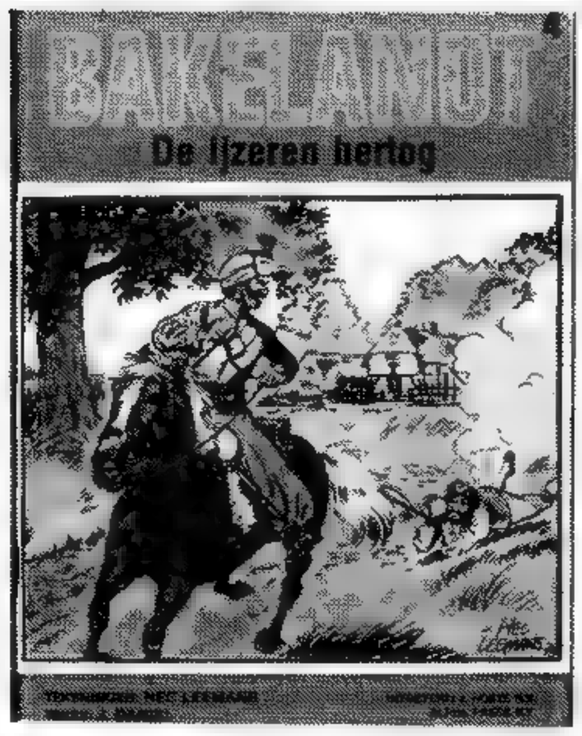

DRUKWERK

Bij geruchte vernomen dat bij Drukwerk eertijds een album gaat verschijnen van Peter Pontiac met oud, maar ook nieuw werk. Het album krijgt een hardcover en moet in die luxueuze vorm ongeveer 20 gulden gaan kosten. Voorlopige werktitel: *Peter Pontiac Greatest Hits.* In de voorjaarsboekenbijlage van Vrij Nederland trouwens een matige poging van Ed Schilders om de établissementen Drukwerk boven het hobbyisme te verheffen.

DE LAMP

Alweer enige tijd geleden verscheen bij uitgeverij De Lamp (in samenwerking met de uitgeverijen Leeuwenberg en Drukwerk) een bundel met 'overgebleven werk' van Aart Clerkx uit de periode 1970-77 onder de titel *Voor Venus.* Honderd bladzijden met inderdaad overgebleven werk: schetsen (vermoedelijk, want bij Clerkx is er weinig verschil tussen schets en eindprodukt), foto's, lay-out ontwerpen, briefjes van Piet en Leny en zelfs ook wat strips. *Voor Venus* met een mooi kleurenomslag voorzien van Clerkx pseudoniem ACé kost *f* 15,—. Wel even uw eksemplaar vóór aanschaf nakijken, want er schijnen nogal wat misdrukken in omloop te zijn.

PANDA

Net voor de grote vakantie komt uitgeverij Panda met vier nieuwe Chick Bill-herdrukken, te weten *Kid Ordinn komt in opstand* (4), *De zonderlinge Casy Moto* (5), *De pijpekop* (7) en *Ko-Klox-Klan* (8). Voor liefhebbers van Piet Wijn start Panda tezelfdertijd de komplete uitgave van de reeks *Aram*, die zal bestaan uit 40 bandjes à *f* 9,90 en die voor het grootste deel nog nooit in boekvorm werd uitgegeven. De eerste vier delen van deze reeks zijn de nog nooit gebundelde verhalen *De Zoon van Aram* (11), *Het porceleinen masker* (13), *De terugkeer van Aram* (14) en *Het raadsel van Provanni* (15).

Tenslotte brengt Panda een herdruk van het Freek en Arjan-verhaal *De schat van het landje* van Fred Julsing, dat een jaar of twee gele-

den in *Jippo* verschenen is. Bekenden van Julsing zullen in dit verhaal Julsings vertrek van de Randstad naar Herwijnen herkennen. Prijs *f* 5,50.

NIX NEWS
Nix News is een nieuw blaadje op kwart A-4 formaat geheel gewijd aan Asterix en 'alles dat ook maar iets met de verhalen heeft te maken'. In nummer 1 (1979) 12 bladzijden met kuriosa, een en ander over het Romeinse leger, de persiflage uit *Stripschrift* 116, enz. Prijs *f* 1,25 te storten op postgiro 3864382 ten name van Frits Jonker, Achillesstraat 58' te 1076 RE Amsterdam. *Nix News* gaat circa 6 keer per jaar verschijnen.

JAN ZEILOOR's NIEUWSBULLETIN
Stripwinkel Tante Leny Enzo in Groningen geeft tegenwoordig een eigen nieuwsbulletin uit voor klanten, getiteld *Jan Zeiloor's Nieuwsbulletin.* Het blad verschijnt nota bene eens per twee werken en is gratis (voor klanten dus). Het is natuurlijk de vraag of een briefje aan Zuiderdiep 56 te Groningen de nietkliëntèle een abonnement kan opleveren, maar voorlopig lijkt dat wel de moeite waard voor kinderen die een 'mooie, fraai opgevulde Tante Leny tekening' opsturen. We adviseren u daarom met reakties te wachten tot bij de Nieuwsredaktie de eerste nummers binnengekomen zijn.

HOP!
In *Hop!* nr. 17 (1978) een lang interview met Tibet, Harvey Kurtzman, R. Mellies (*Tex Bill*), Jeff Hawk (*Sidney Jordan,* met bibliografie), veel nieuws en kortbesproken albums. In de rubriek *Fanzines* over *Stripschrift* nr. 109-111: *Ce fanzine hollandais publie toujours de très bons articles sur le BD (...) Une très belle revue qui n'a qu'un défaut: ne pas être traduite en français.* Met wat goede wil zouden we hetzelfde over *Hop!* kunnen zeggen. Abonnementen voor 42 FF per jaar (4 nummers) zijn te bestellen bij Hop (AEMEGBD), 13, rue Emile Duclaux, 15000 Aurillac in Frankrijk. Voor liefhebbers is wellicht interessant de advertentie in *Hop!* van Septimus Editions voor Hergé's *L'histoire de l'automobile* in de serie 'Tintin raconte..:'. Vermoedelijk gaat het om een herdruk van de kostbare chromo-albums. Bestellingen bij Septimus éditions, 46 rue Léon, 75018 Paris. Prijs 59 FF (met porto 65 FF).

BIZU
In *Bizu* nr. 7 (1978) aandacht voor Delporte, Fournier, Franquin, Godard, net over de taalgrens dus. Fanzine *Bizu* (76, Rue Saint-Denis, 92700 Colombes in Frankrijk) ziet eruit als indertijd *Hipper* of nu *Comixer.* De prijs per nummer 5 FF., omvang 36 blzz.

STRIPGIDS
Nu De Laet met achterlating van de afkorting CISO bij Brabantia Nostra verdwenen is en herrezen bij De Dageraad (Magnumreeks)' lijkt er wat meer verband te komen tussen de CISO-reeks en *Stripgids.* Als meest recente nummers verschenen namelijk CISO 25 *Nero?: De geschiedenis van Sleenovia*, een herdruk van CISO 4 *De man met het gouden hoofd* (Steen/Nero) én *Stripgids* nr. 19, geheel gewijd aan Marc Sleen en ingeleid door Hec Leemans. Dit nummer met twee belangwekkende interviews door Jan Smet is overigens nog maar het eerste van een reeks aan Sleen gewijde nummers. Het album *Nero?* bevat een herdruk van een nog nooit in albumvorm verschenen strip uit 1965 van Nero en Co. Het merkwaardige echter is dat deze strip niet getekend werd door Sleen, maar door Vandersteen (!) en Edouard de Rop onder het pseudoniem Wirel. Een bijzonder album dus, waarin Nero vanaf strook 7 tot en met 30 zonder enig kommentaar een zak over zijn hoofd draagt op grond van een gerechtelijke beslissing, waarover meer in de inleiding. Achterin dit nummer zijn nog een aantal Nero-aankondigingen afgedrukt. De herdruk van *De Man met het gouden hoofd* mist de oorspronkelijke inleiding en bibliografie van De Laet. Daar zal Smet wel zijn redenen voor hebben. Abonnementsprijs voor 1979 (8 delen) *f* 45,— (postgiro 1412138 tnv. C. Coenders, Vogelenzanglaan 3, Breda). CISO los *f* 4,95, *Stripgids* los *f* 7,—. Als CISO 26 staat aangekondigd *Opstand der Bataven* van Willy Vandersteen.

HAGA
In *Haga Sup* (Supplément pédagogique enz.) nr. 6 (1978) universitair nieuws betreffende de bestudering van het beeldverhaal (in Frankrijk en Italië), persstemmen, korte besprekingen van albumuitgaven, nieuws, een zeer beknopt interview met Burne Hogarth en nog zowat signalementen. De uitvoering van *Haga Sup* is zeer sober (12 A-4tjes aan 1 nietje), prijs 5 FF. Voor abonnementen: Objectif Promo Durance, 1 Place de l'Eglise, 13640 La Roque d'Antheron in Frankrijk.

WAUWELWOK
Het tweede nummer van *Wauwelwok*, tijdschrift over Lewis Carroll, is een speciaal Boojumnummer met een beschouwing over het 'vergeten' Alice-hoofdstuk *The Wasp in a Wig* (zie ook Evert Geradts in *Furore* nr. 9), bibliografische aantekeningen van Ton Willemse en bijdragen van Harm-Jan van Dam (over pseudo driedimensionale kontoeren van Carroll) en Mary Boxen. (over de dodo). Losse nummers van *Wauwelwok* zijn te bestellen door overschrijving van *f* 7,50 op postgiro 13500 van de Gemeentegiro Amsterdam t.a.v. rekeningnummer W 12798 t.n.v. A. M. Willemse, Grunder 50, 1103 HB Amsterdam. Het blad is een uitgave van het Nederlandse Lewis Carrol Genootschap, waarover inlichtingen te bekomen zijn op voornoemd adres.

HOLLAND ANIMATION
In het aprilnummer van *Holland Animation Bulletin* een uitvoerige bijdrage van Cornelis Kapsenberg over Börge Ring: *Een leven vol animatie en muziek,* ter gelegenheid van zijn Oscar-nominatie voor de tekenfilm *Oh my Darling* op 9 april 1979 in Music Center's Dorothy Chandler Pavillion in Hollywood. Men kan dit Bulletin uitsluitend verkrijgen door lid of begunstiger te worden van Holland Animation. Informatie bij Cilia van Dijk, Gedempte Voldersgracht 20, 2011 WD Haarlem (023-314273).

GEZELLIG EN LEUK
In *Gezellig en leuk* nr. 4 (1979) het eerste deel van een lange episode uit de verhalentrommel van Oom Wim onder de titel *De Vampier van Blaffedijk.* Niet zo gezellig dus, maar wel leuk! Voor de prijs van *f* 4,— is dit unieke blad te koop op de bekende adressen en wellicht op Postbus 15280 te Amsterdam. Het wachten is inmiddels nog steeds op een herdruk van nr. 1, dat slechts in zeer beperkte kring verspreid schijnt te zijn geweest.

GUMMI
In *Gummi* nr. 19 met bijna 100 pagina's strips herdrukken van *Dzengis Khan* (Jos Looman/Anton Kuyten), Claire Bretécher, Chantal Montellier (*1966*), *Witje* (Theo van den Boogaard), The Spirit, enz. Debuten van Leonie Greefkens (*Stadse fratsen*) en Yckor: *Tristeza: De gitarist* en verder natuurlijk Gerrit de Jager en Wim Stevenhagen, Ceppi en Corben. *Gummi* nr. 19 kost *f* 8,95 en is te bestellen bij Espee Amsterdam BV, Langestraat 76a, 1015 AM Amsterdam (tel. 258291). Op hetzelfde adres kan men inmiddels verzamelalbums met harde (*f* 27,50) dan wel slappe (*f* 18,90) kaft bekomen. Tot nu toe zijn er 3 verzamelalbums verschenen. Stukken goedkoper dan het nabestellen van losse nummers.

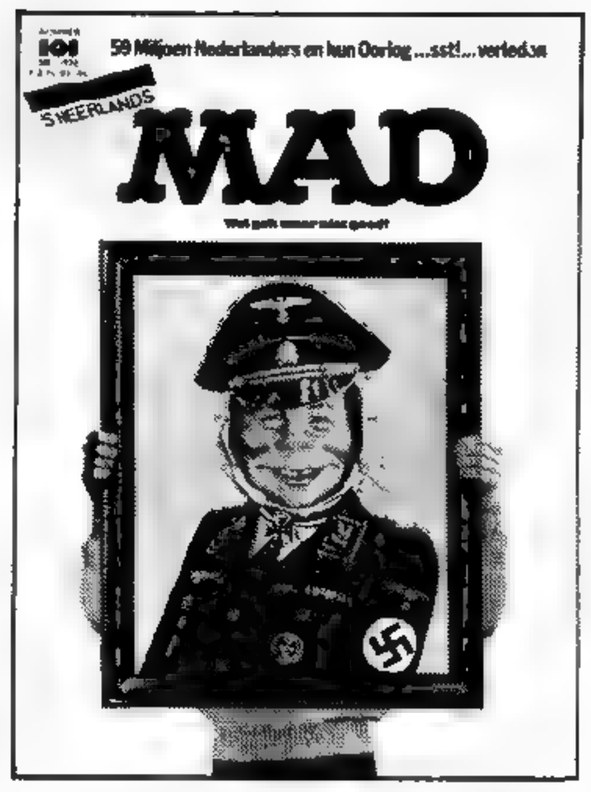

CLASSICS LEKTUUR
Nieuw verschenen in het uitgebreide fonds van Classics Lektuur: reeks Commando nrs. 62 *De Vluchtelingen* en 63 *De grote Osian,* reeks Griezel nrs. 52 *Een belediging voor de wetenschap* en 53 *Het spook dat moordde,* reeks Strijd nrs. 11165 *De V-1 slag* en 11166 *Gevaarlijke opdracht,* reeks Romance nrs. 62 *De verkeerde keus* en 63 *Zijn laatste kans!,* reeks Tex Willer (Cowboys en indianen) nr. 95 *Afrekening in de Grand Canyon.* Voorts verschenen bij deze uitgeverij de bladen *Starlet* ('voor het meisje van nu') nr. 100, *Beertje Bambam* nr. 4, *Batman* nr. 107 (tek: Mike Grell & Bob Wiacek/tekst: David V. Reed), *Tumac* nr. 3 (tek: Amador/tekst: Manila), *Superman* nr. 96 (tek: Curt Swan & Bob Oksner/tekst: Elliot S. Maggin) en 97 Curt Swan/tekst: Cary Bates), *Ponyclub* nr. 78 en 79 (ekstra dik), *Mad* nr. 101 met van Nederlandse bodem de strip '59 miljoen Nederlanders en hun oorlog... sst!... verleden' (tek: Willy Lohmann/tekst: Rob Bakker) en tenslotte *Barbapapa* nr. 7. Totale prijs voor dit alle emoties bestrijkende pakket *f* 34,05: gemiddeld *f* 1,75.

SPEEDO
Hoe groot de invloed der verspreiding op stripbladen wel kan zijn wordt nog eens (zie *Striprofiel* jg. 2, nr. 2) bevestigd door het feit dat *Speedo* met zijn nummer 5 tevens zijn laatste nummer uitbrengt. Na *Speedo, De Omelet, Inkt* en *Tante Leny Presenteert...* resteren door uitdunning bij Drukwerk momenteel alleen nog *Talent* en *Trouwens. Speedo* ('against the grain') nr. 5 bevat werk van René van Asselt (RA?), Klashorst, Alex de

Wolf, Fred Marschall, Rob Scholte, Tim Benjamin, Jean Dennis Lepage en Aart Clerkx, tekenaars die we vermoedelijk zullen terugzien in Drukwerks *Trouwens.* Bijzonder geestig is een uitvoerige redaktionele bijdrage over *De Spontane Lijn,* waarin de School van Brood wordt afgezet tegen de School van Hergé. Ondanks de opvallend wervende vermelding van Joost Swarte op het omslag, zal men vergeefs zoeken naar een bijdrage van zijn hand. In plaats daarvan wel de 5 bladzijden vullende smakeloze strip *Joost en Claire*. Swarte's voorliefde voor een zeer bestudeerde en heldere tekenstijl schijnt door de makers dit stripje (Clerkx en Klashorst) een reden te zijn om zijn vrouw voor een koe uit te maken en hemzelf voor seksmaniak en fascist. Men krijgt de indruk dat Swarte de établissementen Drukwerk bijtijds verlaten heeft.

SCHOOLVERLATERS
Henk de Vries en Hans van der Velde van het aktiviteiten- en adviescentrum De Halte in Heerenveen hebben kortgeleden een stripverhaal het licht doen zien, getiteld *Teun op safari*. De bedoeling van het stripboekje is om de schoolverlaters te informeren over wat hun te wachten staat. Het kan besteld worden bij De Halte, Postbus 503 in Heerenveen (tel. 05130-26798). Prijs onbekend.

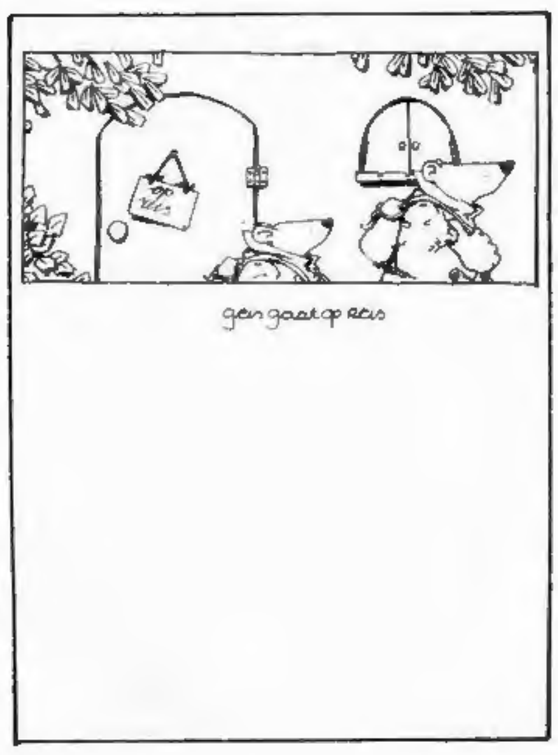

GEIS
Van Nederlandse bodem is de strip *Geis* getekend door John van de Weert met teksten van Saskia de Vries. Tot nu toe verschenen er twee deeltjes, met spaarzame, maar geestige inkleuringen, te weten *Geis* (*f* 2,50); uitgever onbekend) en *Geis gaat op reis* (*f* 5,—; uitgave k.k. Dubio, Tweede IJzerstraat 2 te Rotterdam). *Geis* is een zeer spontane, maar professionele kinderstrip. Eerder (?) verschenen afleveringen in de gelegenheidsuitgave *Juliana ja! Beatrix nee!* van genoemde Rotterdamse uitgever.

BULLETJE EN BOONESTAAK
Vanaf 5 juli zal in het A.M. de Jong-Huis in Nieuw-Vossemeer een tentoonstelling gaan lopen, die gewijd is aan een van de vele populaire publikaties van zijn hand: de strip *Bulletje en Boonestaak.* Een passende katalogus daarbij is in voorbereiding. Voor de verwezenlijking van een en ander heeft de gemeente Nieuw-Vossemeer zich verzekerd van de medewerking van Hans Stoovelaar.

SIGNALEMENT
Onder dit kopje (misschien vinden we nog wel een origineler) willen we in de Nieuwsrubriek maandelijks nieuwe, vooral Nederlandse stripprodukties signaleren, interessante herdrukken, debuten en meer van dit soort zaken die minstens van bibliografische waarde niet ontbloot zijn. Bijdragen van de lezers aan *Signalement* worden zeer op prijs gesteld (Postbus 15268, 1001 MG Amsterdam).
/-/ In *Klapper* 1.1 (1979), Magazine voor lees- en literatuuronderwijs van Wolters-Noordhof, een herdruk van *Jack in the box* van Robert van der Kroft uit *De Vrije Balloen 3,* daarnaast ook kartoens van Yrrah en *Professor Pi* /-/ Na de publikatie van werk van Claire Bretécher heeft *NRC/Handelsblad* het stripoppervlak van zijn edities aanmerkelijk uitgebreid met het werk van Remco Campert, Wendela Gevers Deynoot (*Stempelman)* en Kamagurka (*Willy Tieter vercomputor en de bloedraket* /-/ Een bescheiden begin: met uw hulp de volgende keer beter./-/

HARKO
Bij deze pas nieuwe uitgeverij zullen het komende jaar de volgende albums verschijnen:
juni:
Tangy en Laverdure: Het geheimzinnige delta-squadron
Roodbaard: Het hellevuur
Barracuda: De gouden drakkars
Brammetje Bram: De Beieren
Ronnie Hansen: en de Pablito's
Jeremiah: De macht van de roofvogels
september:
Brammetje Bram: De steen der wijzen
De Gringo's: Viva la revolucion!
Dan Cooper: Azimuth Zero
Tony Stark: De jacht op de koffer
De Gentlemen: Scotland Yard zet zich schrap
Kosmos 1999: De planeet van de reuzenmieren
oktober:
Julie Wood: Een stier, een gorilla en een zijspan
Michel Valliant: Steve Warson gaat knock-out
Barracuda 2
Jeremiah 2
Ronnie Hansen 2

Ook zal dit jaar nog een album verschijnen van het in Wham gepubliceerde Blueberry-verhaal. Het verschijningstijdstip is nog niet bekend.

LOMBARD
Het albumpakket van uitgeverij Lombard, dat tot en met vorig jaar in Nederland onder de hoede van uitgeverij Helmond verscheen, is nog steeds niet bij een nieuwe Nederlandse uitgever ondergebracht. Dat heeft tot gevolg dat er momenteer nogal wat nieuwe titels rechtstreeds onder de naam Lombard worden verspreid. Het is wel de bedoeling dat er op korte termijn een contract met een nieuwe Nederlandse uitgever wordt gesloten; Men spreek over o.a. Kluwer.

COMIXENE
Van Comixene, het Duitse stripinformatieblad, verscheen kort geleden het 24e nummer. Hierin worden naast artikelen over Franquin, Uderzo, en het Duitse stripwereldje ook de eerste zeven pagina's afgedrukt van de strip 'Asterix verovert Rome'.
Comixene, Podbielskistrasse 29, D 3000 Hannover 1, Duitsland.

HEIDI
Het verhaal Heidi, verstript door Patty Klein en Piet Wijn en een paar jaar geleden gepubliceerd in Tina, zal binnekort in album gaan verschijnen, zowel in Nederland als in Frankrijk. Uitgever in Nederland is Oberon, in Frankrijk Dargaud.

DUITSE TIJDSCHRIFTEN
Ook dit jaar zullen er in de Nederlandse badplaatsen aan de kust weer veel Duitse strips te koop zijn. Over het algemeen zijn het retouren uit Duitsland, die in dit soort vakantie-oorden opnieuw in de verkoop worden gebracht. Gesignaleerd werden al: verzamelbundels van Fix und Foxi, Zack Parade 21 t/m 24 (strippockets à la Pepparade, maar met nieuwe strips), Bessy-afleveringen, Zack-albums (onder andere enkele nog niet in Nederland verschenen Dan Cooper-albums), enzovoorts.

HOLLAND HERALD
In Holland Herald jaargang 14, nummer 5 (H.H. is blad van onder andere de KLM) is een interview te vinden met Mickey Mouse. Mickey staat ook op het omslag, met een speciaal voor dit blad gemaakte tekening. In hetzelfde nummer is een uitvoerige reportage te vinden over Disneyland en Disneyworld. Oude nummers zijn misschien nog te krijgen bij Holland Herald, Nijenburg 152, 1081 GG Amsterdam.

DUITSE GEIN
'Hoe doe je het 't liefst schatje?' vraagt de prostitué, 'van voren of van achteren?' De klant zegt dat hij dat laatste prefereert omdat hij dan niet voortdurend een vriendelijk gezicht hoeft te trekken. De vrouw kan daar volledig inkomen en bukt zich gehoorzaam. Als de klant aarzelt, wiebelt ze ongeduldig met de naar hem toegewende billen en roept: 'Komt er nog wat van?' De man zet zich schrap, neemt een aanloop en zweeft in boksprong over haar heen.
Bovenstaande scène is afkomstig uit de film *Schwarzenbeck* van Werner Enke en May Spils (10 jaar geleden de eerste Duitse regisseuse). Enke en Spils werden in 1968 bekend met hun humoristische sexfilm *Zur Sache, Schätzchen* waar ze zo'n slordige 4 miljoen Mark aan over hielden. Dat hun latere films wat minder succesvol waren, wijten ze aan de hevige concurrentie van de Tiroler alpenwei-sex in lederhosen.
Daarom zij ze er in hun laatste film extra humoristisch tegenaan gegaan. Voor *Schwarzenbeck* werd het draaiboek gemaakt voor Wencke en Joachim Wedegärtner (van Tatort) en volgens hen zitten er meer visuele gags in de film dan in alle vorige films bij elkaar. Enke en Spils hopen met deze film dan ook eindelijk weer eens geld te verdienen, want zij hebben zich voor de productie diep in de schulden gestoken. Er lijkt hulp te komen uit een onverwacht hoek. Het weekblad Stern is bereid om 25.000 Mark neer te tellen als het gebruik mag maken van de grapen èn de figuren uit de film om ze tot strip te laten omwerken. De bedoeling is dat het afgeronde gagstrips worden van een halve tot een hele pagina. Enke en Spils die hopen uit de striphoek nog een extra graantje mee te pikken, hebben toegestemd op voorwaarde dat zij bij de productie van de strip betrokken blijven (plus een bepaald percentage per geplaatste strip). Zij hebben gezegd niet graag te willen dat hun film tot een 'ordinaire' sextrip omgewerkt zou worden. De brave mensen moeten hun eigen humor wel erg hoog schatten. Men heeft gedacht om de strip te laten maken door Romero, de Spaanse tekenaar die met zijn Modesty Blaise (Miranda)-strip ruimschoots heeft bewezen goed overweg te kunnen met vrouwelijk schoon. Of Romero wat ziet in de Duitse ongein vermeldt de historie (nog) niet. Een feit is dat Romero wat meer vrije tijd heeft omdat hij niet lang geleden *Modesty Blaise* heeft laten schieten. Of, zoals men van uitgeverszijde meldt, omdat men Romero heeft laten schieten. De communicatie met de uitsluitend Spaans sprekende tekenaar, aan wie iedere keer het scenario plus de vertaling in het Spaans opgestuurd moest worden, verliep uitermate stroef. Van wie het initiatief ook uitging, *Modesty Blaise* is er niet op vooruit gegaan.. Hopelijk zien we Romero eerdaags terug in de verstripiing van May Spils!!

(K de B)

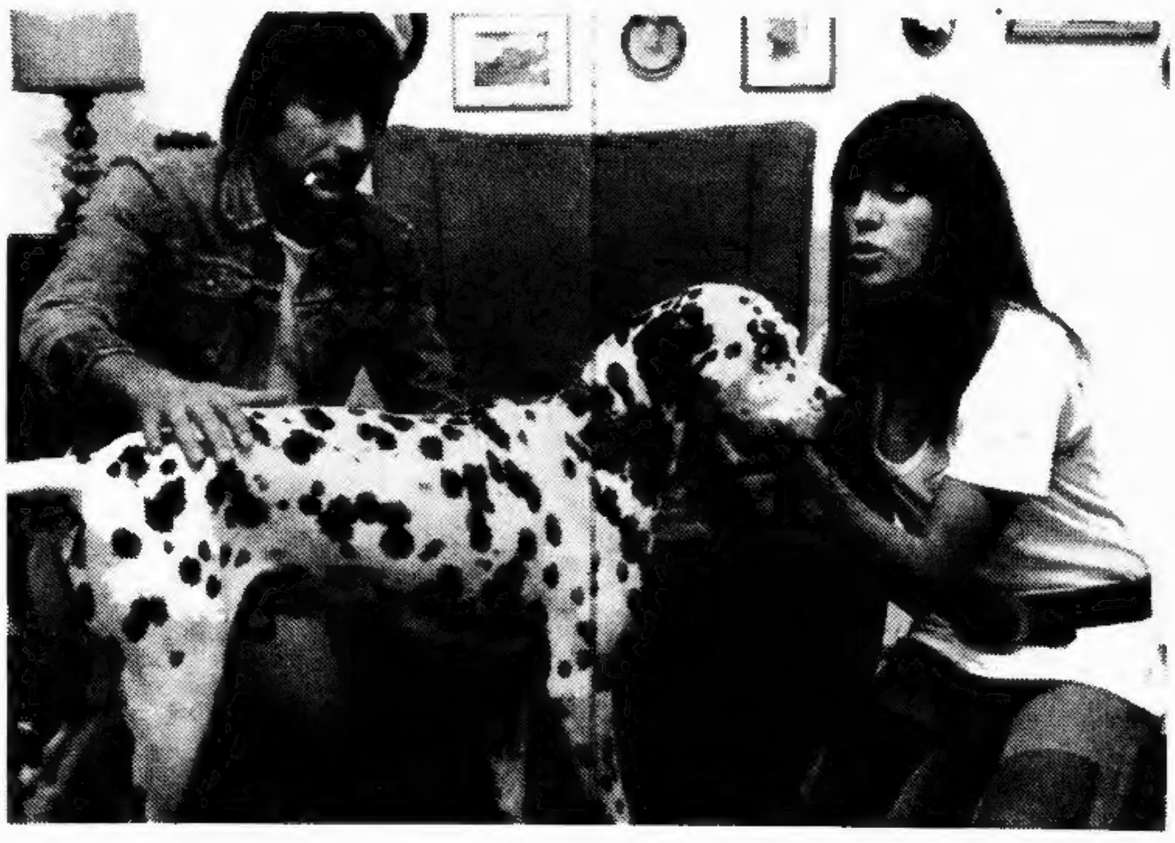

DE STRIPSCHAPPAGINA

MEDEDELINGEN, BERICHTEN & AANBIEDINGEN

Dag John

John Willemse, bestuurslid en evenementen vanaf 9-12-1972 tot 21-5-1977 en vanaf 22-4-1978 idem, is na 5½ jaar aktief te zijn geweest, op de ALV van 28 april in Schiedam afgetreden.
John was belast met de laatste kleine Stripdag op 19-5-1973 in Den Haag en het was zijn verdienste, dat de Stripdagen van de volgende jaren opengesteld werden voor een ieder en uitgroeiden tot een groot landelijk evenement met Stripschapprijs, boekenbeurs, ruilbeurs, forum, film-en diaprojektie, striptas, tekenaars, enz, Duizenden mensen bezochten de door John bedachte Stripdagen van 1974 in Zaltbommel, 1975 in Dordrecht en 1976 in Gouda. Op de dagen zelf liep John bescheiden rond en bleef de man achter de schermen. Juist de met veel publiciteit omgeven Stripdagen onderstrepen de doelstellingen van de vereniging; de waardering te bevorderen voor strips in het algemeen en Nederlandse strips in het bijzonder.

John, getekend door Dik Bruynesteyn.

Welkom Hennie

Als nieuw bestuurslid is verkozen Hennie Wesseling. Normale belangstelling: Toonder, Asterix, Achille Talon, Peter de Smet & van Straaten, Schulz. Is Francofiel en geïnteresseerd in planten, HO spoortreinen en postzegels. Woont in Amsterdam en beweegt zich per fiets of per auto.

Het bestuur bestaat thans uit:
Wil Soyer, voorzitter
Hans Stoovelaar, secretaris
Theo van Anraad, penningmeester
Ruud Booms, ledenservice
Hennie Wesseling, evenementen

Hans Stoovelaar

Over de 21e Algemene Ledenvergadering

Op 28 april 1979 vond de ALV plaats in Schiedam. Richting Rotterdam betekent rot weer en dus ook een beperkte belangstelling. Dat laatste begrijpt het bestuur niet. Op de ALV kun je je hart luchten, nieuwe ideeën lanceren etc. Het bestuur bestaat weliswaar uit een stel strip-enthousiasten, maar ook de week van idealisten duurt maar zeven dagen. Bijdragen van anderen zijn dan ook onontbeerlijk. Diegenen die het hiermee eens zijn kunnen dit kenbaar maken via postbus 11335 Amsterdam. Alle andere leden doen er goed aan vast 16 december 1979 vrij te houden voor de volgende ALV in het Rothaanhuis te Amsterdam. We kunnen alleen maar hopen dat velen komen want het weer op 16 december???????

Filmotheek

Naar ons is gebleken, zijn veel leden onbekend met het feit dat het Stripschap een eigen filmotheek heeft, waarin enkele zeldzame tekenfilms alsmede een paar op beeldverhalen gebaseerde speelfilms, verfilmd gedurende de oorlogsjaren, opgenomen zijn.
Mocht u hiervóór belangstelling hebben, dan kunt u zich omtrent de vertoningsvoorwaarden wenden tot de Stichting Fugitive Cinema Holland, Nicolaas Maesstraat 68, 1071 RC Amsterdam (tel. 020-764320), die reeds geruime tijd zorg draagt voor een zorgvuldig beheer van deze Stripschapfilms.

Nieuwe leden

Het Stripschap, opgericht 11 oktober 1967, Nederlands centrum voor belangstellenden in strips, is een vereniging. Van een vereniging kun je lid worden. Vele lezers van Stripschrift, een uitgave van Het Stripschap, zijn echter geen lid. Een vergissing menen wij. Want wat zijn de voordelen van een lidmaatschap?

- reduktie op speciale uitgaven en aanbiedingen van de vereniging
- gratis Stripschapskalender met nimmer gepubliceerde tekeningen
- gratis toegang tot de ruilbeurzen
- gratis dokumentatiemateriaal en programma op de Stripdagen
- op de Stripdag, 15 september Dronten, ontvangt u de *gratis* Striptas, die dit jaar qua inhoud alleen al een lidmaatschap rechtvaardigt.

Een lidmaatschap kost u *f* 17,50 per jaar (65 + en 15-betalen *f* 12,50) Overmaken op postgiro 1513000 t.n.v. de penningmeester van het Stripschap. Voor 1980 is dan een combinatie Stripschap/schrift voor u de meest voor de hand liggende abonnementscombinatie. Bovendien de voordeligste.

Ruiladvertenties

Leden van het Stripschap die een ruiladvertentie in Stripschrift plaatsen krijgen 20% korting.

Speciale uitgaven

Informatie of bestellingen bij Het Stripschap Speciale Uitgaven Postbus 11335 te 1001 GH Amsterdam. Postgiro 3291121.

Reductie

Degenen die per openbaar vervoer naar de Stripdag in Dronten komen, kunnen bij Het Stripschap postbus 11335 Amsterdam informatie aanvragen over mogelijke reducties op de reiskosten. Per omgaande sturen wij dan de benodigde bonnen. Wel het aantal personen vermelden.

Tekeningen

Enkele op de Stripdag '78 geproduceerde en nog niet gepubliceerde tekeningen willen we u niet onthouden.

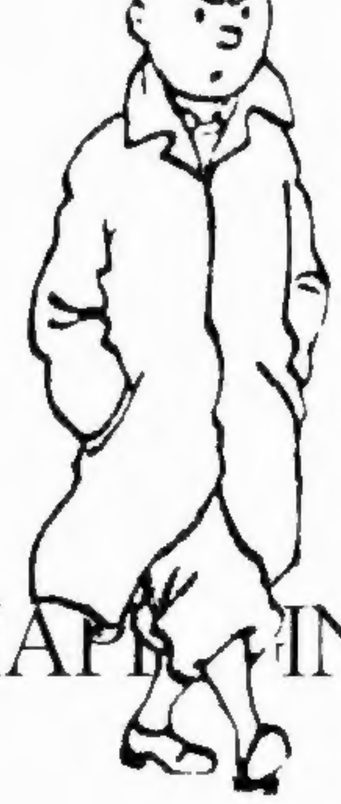

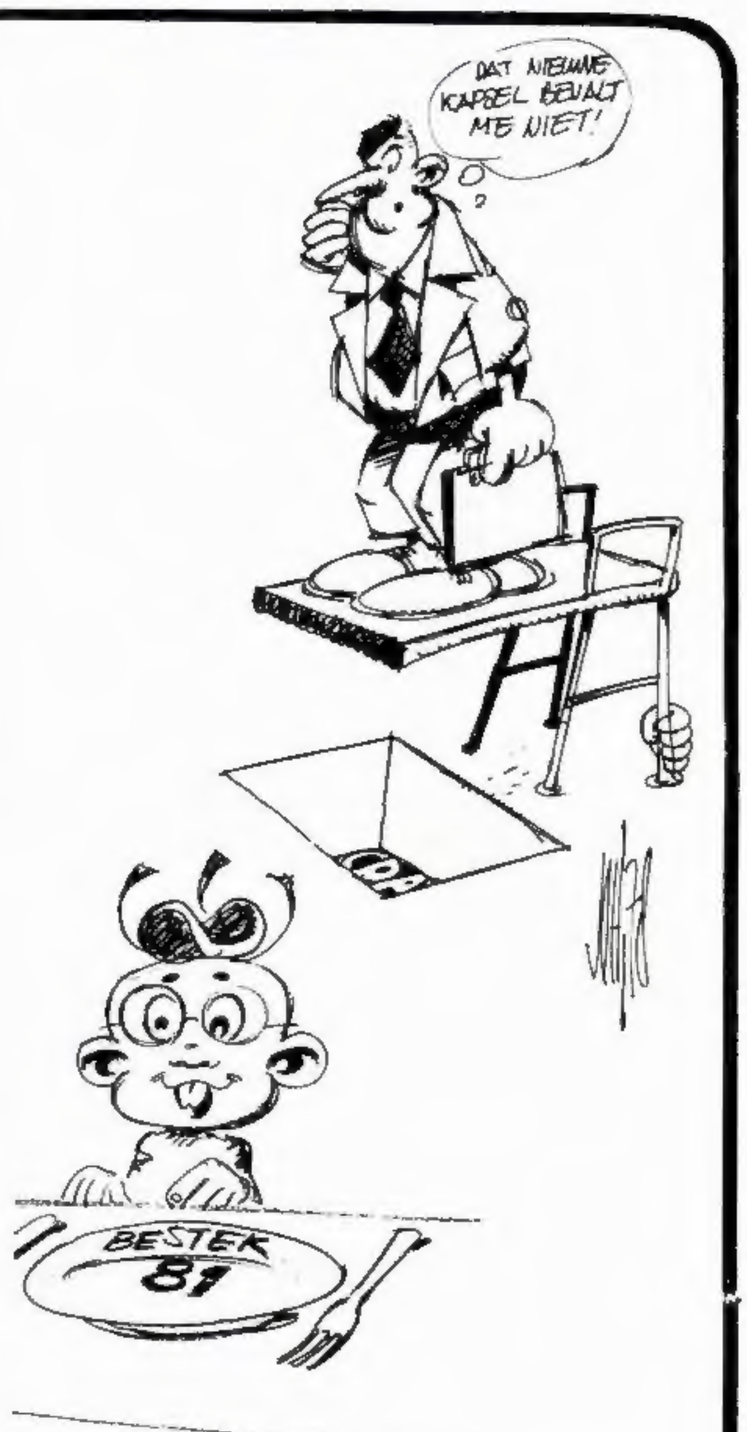

KUIFJE IN DRONTEN

Op **zaterdag 15 striptember 1979** zal de 11e Dag van het beeldverhaal gehouden worden, 'De Meerpaal' in Dronten zal het centrum zijn voor de Stripboekenbeurs, Stripruilbeurs, Stripschapprijsuitreiking, Forum en gesprekken met Striptekenaars, Stripquiz, Tentoonstelling werk jonge tekenaars, Film, Dia's enz. enz. De 11e Dag zal in het teken staan van 50 jaar Kuifje. Meer nieuws volgt.

professor pi simpelman

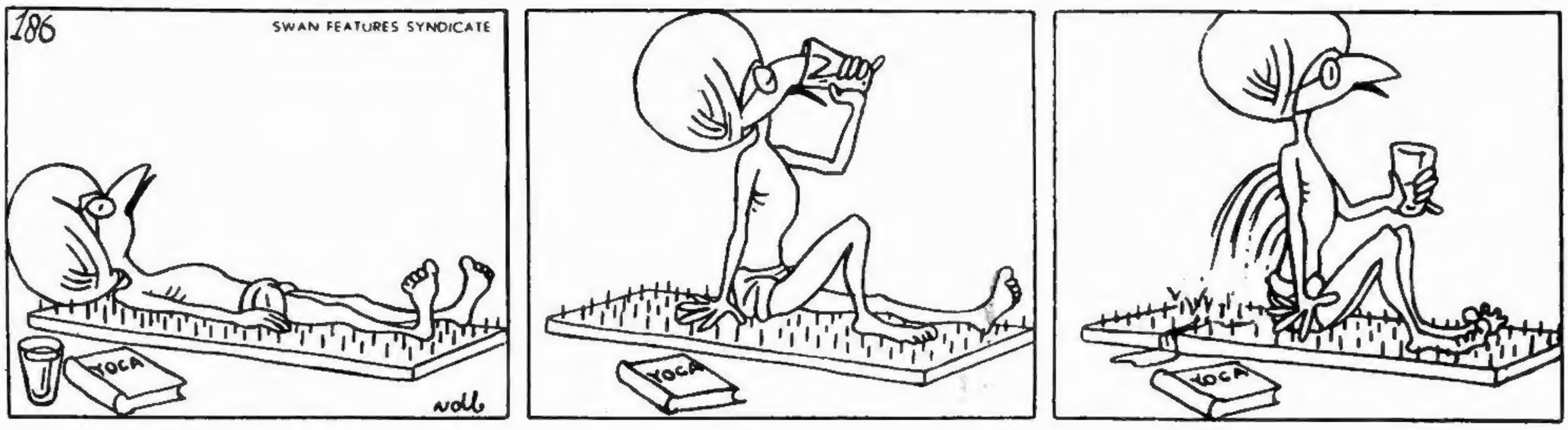

ACH STIK...
KRIJG DE HIK!

HOE BEDOEL JE ?

STOM.. STOM...
STOM.. STOM..

..AL M'N STRIPS THUIS LATEN LIGGEN!!

JE KUNT MOEILIJK EVEN TERUG NAAR HUIS!

OH.. IK WIST NIET DAT JE KWAAD WERD..

JA,. DÁT WEET IK OOK WEL!

ACH MAAR WACHT...
IK WEET EEN ZAAK
DIE HEEFT ZEKER
WAT IK ZOEK

IK BEN
20 TERUG!

STRIPANTIKWARIAAT
"RICHARD"
ROMBOUT HOGERBEETSSTR. 78
AMSTERDAM 020-84 29 23

PAUL '77